

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

Zakole
Dolnej
Wisły

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Dąbrowa Chełmińska – Kijewo Królewskie – Pruszcz - Unisław

2008

Opracowanie sfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 w zakresie działania 2.7. „Pilotażowy Program Leader+”

SPIS TREŚCI

I.	Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)	4
I.1.	Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	4
I.2.	Opis procesu budowania partnerstwa	4
I.3.	Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD	6
I.4.	Rada LGD Zakole Dolnej Wisły i jej struktura organizacyjna	7
I.5.	Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	9
I.6.	Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego	14
I.7.	Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji	15
II.	Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności	20
II.1.	Wykaz gmin wchodzących w skład LGD Zakole Dolnej Wisły	20
II.2.	Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe	20
II.3.	Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej	28
II.4.	Specyfika obszaru	37
III.	Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy	39
IV.	Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	44
V.	Określenie misji LGD	59
VI.	Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR	59
VII.	Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	63
VIII.	Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	65
IX.	Procedura wyboru projektów przez LGD w ramach działania 4.1, w tym przyjęte przez LGD kryteria lokalne wraz z opisem procedury ich zmiany	66
X.	Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.	80
XI.	Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.	83
XII.	Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.	86
XIII.	Zasady i sposób dokonywania oceny własnej	89
XIV.	Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR	93
XV.	Planowane działania/przedsięwzięcia realizowane przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze LSR	110
XVI.	Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.	111
XVII.	Informacja o załącznikach.	112

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi aktualizację Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich LGD Zakole Dolnej Wisły wypracowanej przez lokalną społeczność w 2006 roku i przedłożoną do Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) do oceny w ramach działania „Pilotażowy Program Leader+” (SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich na lata 2004-2006”). W związku z pozytywną oceną dla ZSROW i LGD zadania zaplanowane w strategii zostały wdrożone dzięki wsparciu finansowemu ze środków UE. Dwa lata działalności grupy, pierwsze wspólne doświadczenia w realizacji wielu działań utwierdziły nas w przekonaniu, że podejście oddolne i trójsektorowe jest skuteczne i daje realne efekty dla zrównoważonego rozwoju obszaru Zakola Wisły.

Zrealizowane zadania przyczyniły się do aktywizacji licznej grupy mieszkańców i promocji obszaru w Polsce i za granicami. Doceniliśmy także znaczenie planowania strategicznego opartego na oddolnych inicjatywach mieszkańców. Strategiczne cele, jakie grupa sformułowała w 2006 roku, są nadal aktualne, wymagają dalszych wysiłków i wspólnych działań, aby zostały w pełni zrealizowane. Lokalna Grupa Działania poprzez swoich członków, partnerów, sympatyków, chce uczynić obszar LGD atrakcyjnym miejscem zarówno dla swoich mieszkańców jak i osób z zewnątrz.

Niniejsze opracowanie jest efektem ponownego „powrotu do źródeł” – do opinii i pomysłów mieszkańców na rozwój obszaru „Zakola Dolnej Wisły”. Dwa lata działalności LGD wymagają pewnych podsumowań i wprowadzenia zmian tam, gdzie są one potrzebne. Zmiany te wynikają również z nowej sytuacji prawnej Unii Europejskiej i Polski w zakresie funduszy dla rozwoju wsi i rolnictwa - Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1 oraz ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dziennik Ustaw z 11 kwietnia 2007 Nr 64 poz. 427). Strategia została opracowana przez zespół ekspertów z szerokim zaangażowaniem przedstawicieli LGD, gmin partnerskich oraz mieszkańców obszaru działania LGD.

I. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)

I.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data jej rejestracji i numer w Krajowym Rejestrze Sądowym

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” posiada osobowość prawną w formie stowarzyszenia, które zostało powołane podczas zebrania założycielskiego w dniu 16.02.2006 roku w Watorowie k. Kijewa Królewskiego. W Krajowym Rejestrze Sądowym Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 26.05.2006 pod numerem 0000257579.

W związku ze zmianą wymagań formalno-prawnych w zakresie Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Stowarzyszenie dokonało stosownych zmian w statucie i strukturze organizacyjnej zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów ustawy z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.), ustawy z 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1), ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873) oraz na podstawie statutu.

Celem działania LGD jest realizacja lokalnej strategii rozwoju. Członkami stowarzyszenia są zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Organem decyzyjnym stowarzyszenia jest Rada. Zarząd pełni funkcje zarządcze, natomiast Rada pełni funkcje decyzyjne. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji tj. projektów składanych przez beneficjentów osi 3 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich: „Różnicowanie działalności w kierunku nierolniczej”; Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”; „Odnowa i rozwój wsi” oraz „małych projektów” z osi 4.

Skład osobowy Rady odpowiada zasadzie reprezentatywności trzech sektorów i co najmniej 50% składu tego organu stanowią przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych. Nadzór nad Stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

I.2. Opis procesu budowania partnerstwa

Działania związane z budowaniem partnerstwa na rzecz rozwoju obszaru gmin Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz i Unisław rozpoczęły się na początku 2006 roku, kiedy to z inicjatywy samorządu gminy Kijewo Królewskie podjęto rozmowy na temat utworzenia lokalnej grupy działania.

Pierwsze spotkanie podmiotów zainteresowanych współpracą partnerską zostało zorganizowane 17 stycznia 2006 r. w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Kijewie Królewskim. Przybyły na nie 44 osoby z terenu 4 gmin. Całość

działań stojących przed partnerami LGD nakreślił animator grup leaderskich z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. W ramach warsztatów strategicznych przeprowadzono 6 spotkań warsztatowych, w których uczestniczyli członkowie partnerstwa i 8 spotkań roboczych koordynatorów z poszczególnych gmin. Już od początku istnienia grupa inicjatywna działała prężnie na polu promocji produktów tradycyjnych. Na jednym ze spotkań warsztatowych została określona lista produktów, które zamierzaliśmy promować. Pierwszą „akcją” było wystawienie stoiska podczas seminarium „**Z ekologią na co dzień**” zorganizowanego 7 kwietnia 2006 r. w siedzibie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. Partnerzy LGD wystawili tam powidła królewskie i gzińskie, smalec z lubczykiem, chleb gziński oraz nalewkę miodowo-miętową. Należy podkreślić, że na tym etapie działań jak i w późniejszym czasie, koszty zawiązania LGD i opracowania ZSRÓW ponosili tak organizacyjnie, jak i finansowo partnerzy LGD.

Solidniej grupa przygotowała się już do następnej imprezy – **Rajdu Zakolem Dolnej Wisły**. Na patrona przedsięwzięcia został zaproszony Wiceminister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Jan Krzysztof Ardanowski. W organizacji imprezy pomogło wsparcie finansowe udzielone w formie grantu przez Fundację Fundusz Współpracy oraz wsparcie licznych lokalnych sponsorów. Impreza składała się z dwóch części. Pierwszą był tytułowy rajd rowerowy terenem Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego. Uczestnicy rajdu zapoznawali się po drodze z atrakcjami przyrodniczymi obszaru by po przyjeździe na metę w Ostromecku wziąć udział w konkursie z wiedzy o zwiedzanym obszarze.

W tymże Ostromecku, w pięknym Pałacu rodu Schoenbornów Alvenslebenów, odbyła się także konferencja poświęcona zagadnieniom rozwoju wsi ze szczególnym uwzględnieniem programu Leader +. W konferencji uczestniczył wiceminister Jan Krzysztof Ardanowski oraz kilkunastu ekspertów ds. rozwoju wsi m.in. z Torunia, Bydgoszczy i Koszalina. Wszystkie wystąpienia zostały zaadresowane do około 100 zaproszonych przedstawicieli Lokalnych Grup Działania z województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz partnerów zrzeszonych w LGD „Zakole Dolnej Wisły” (*program konferencji, lista uczestników oraz zdjęcia z konferencji w załączeniu*).

W sierpniu 2006 roku LGD została zaproszona do współpracy przy organizacji **Festiwalu Smaku w Grucznie**, gdzie promowała inicjatywę współpracy partnerskiej oraz dziedzictwo kulturowe regionu. Natomiast we wrześniu 2006 roku LGD wzięła udział w konkursie organizowanym przez ODR dla kujawsko-pomorskich LGD na najciekawsze stoisko z produktem lokalnym i zajęła II miejsce. Dzięki działaniom promocyjnym LGD „Zakole Dolnej Wisły” stało się znane w całym województwie, pozyskało wielu nowych członków i partnerów, którzy zaangażowali się w organizację stoisk z lokalnym produktem i rękodziełem. Aktywne działania LGD możliwe były dzięki wsparciu ze strony samorządu lokalnego, przedsiębiorców i lokalnych liderów.

Sukces LGD w II schemacie Pilotażowego Programu Leader+ w listopadzie 2006 roku był silnym impulsem do dalszych działań na rzecz budowania partnerstwa i realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w ramach strategii. Dzięki realizacji wielu zadań zawartych w strategii LGD „Zakole Dolnej Wisły” zyskała wiarygodność wśród mieszkańców i pozyskała wielu nowych członków, których jest już ponad 130 (założycieli 84).

W dniu 17 lipca 2008 roku Stowarzyszenie dokonało zmian statutowych dostosowujących LGD do nowych funkcji i zadań związanych z realizacją LSR. Zmiany statutowe dają możliwość członkostwa w stowarzyszeniu osobom

fizycznym i prawnym na równych prawach, a także powołują do życia nowy organ decyzyjny w formie Rady Stowarzyszenia, do którego wyłącznej kompetencji będzie należał wybór operacji finansowanych w ramach LSR.

I.3. Charakterystyka członków LGD i sposób rozszerzania/zmiany składu LGD

Charakter LGD „Zakole Dolnej Wisły” określają członkowie Stowarzyszenia, zarówno osoby prawne jak i osoby fizyczne, będące reprezentantami różnych środowisk i sektorów.

Wykaz członków partnerstwa w załączniku nr 2.

Duży autorytet i możliwości działania zapewnia partnerstwu obecność w jego składzie podmiotów z sektora publicznego, w tym przede wszystkim samorządów lokalnych 4 gmin – Dąbrowy Chełmińskiej, Kijewa Królewskiego, Pruszcza i Unisławia. Poza gminami sektor publiczny reprezentują przedstawiciele sołectw, szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ośrodków kultury, ośrodków pomocy społecznej, bibliotek publicznych, Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Parku Krajobrazowego. Najliczniej w stowarzyszeniu jest prezentowane środowisko społeczne – stowarzyszenia gminne i wiejskie, towarzystwa przyrodnicze i historyczne, organizacje sportowe, koła gospodyń wiejskich i ochotnicze straże pożarne.

Członkami stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, w tym właściciele gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy.

LGD Zakole Dolnej Wisły jest stowarzyszeniem otwartym na nowych członków. Poszerzenie składu partnerstwa jest priorytetem zarówno dla władz stowarzyszenia, jak i dla wszystkich dotychczasowych członków. Proces rozszerzenia składu LGD można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach. Pierwsza płaszczyzna to formalno-prawna. Tu o rozszerzeniu mówią zapisy w statucie LGD:

§ 15.4 Członków zwyczajnych i wspierających przyjmuje w drodze uchwały Zarząd Stowarzyszenia na podstawie pisemnej deklaracji.

Stowarzyszenie może być rozszerzane o członków zwyczajnych:

§ 15. 1. Członkami zwyczajnymi mogą być:

1) osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych i nie pozbawione praw publicznych, które złożą deklarację członkowską i utożsamiają się z działalnością stowarzyszenia

2) osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, które:

a) przedstawiają uchwałę organu stanowiącego, zawierającą deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia

b) złożą deklarację członkowską

c) wskażą osobę reprezentującą ją w Stowarzyszeniu

d) działają lub mają siedzibę na terenie LGD „Zakole”

§15.3. Członkiem wspierającym może być osoba prawna zainteresowana działalnością Stowarzyszenia, która zadeklarowała na jego rzecz pomoc finansową, rzeczową lub organizacyjną. Osoba prawna działa w Stowarzyszeniu przez swojego przedstawiciela.

Drugą płaszczyzną są działania podejmowane przez LGD, których celem jest pozyskanie nowych członków. Są to działania o charakterze informacyjno-promocyjnym, podejmowane przez władze stowarzyszenia i poszczególnych jego członków.

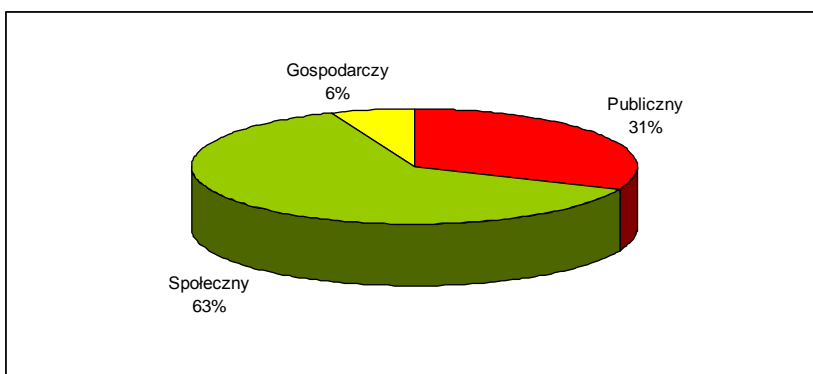
I.4. Rada LGD Zakole Dolnej Wisły i jej struktura organizacyjna

Jednym ze statutowych organów Stowarzyszenia LGD Zakole Dolnej Wisły jest Rada, do której wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), które mają być realizowane w ramach LSR.

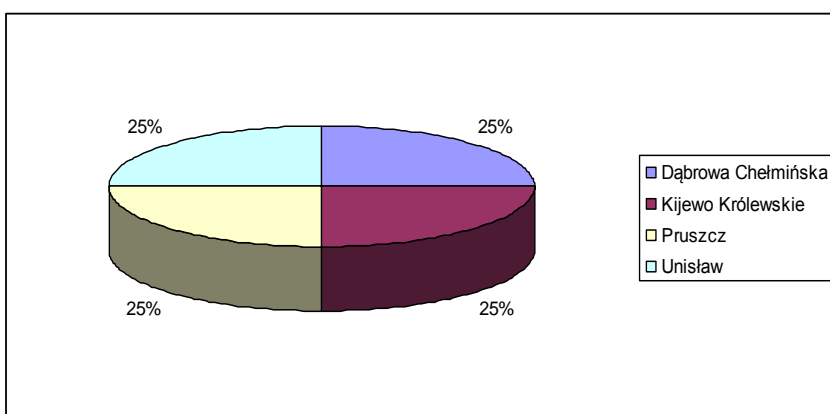
Skład Rady Stowarzyszenia LGD Zakole Dolnej Wisły

Lp.	Nazwisko i imię	Podmiot delegujący	Gmina	Sektor
1	Alicja Adrian	Towarzystwo Oświatowe „Od Nowa”	Unisław	Społeczny
2	Zbigniew Bartel	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chelmińska	Społeczny
3	Arleta Bizoń	Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz	Pruszcz	Społeczny
4	Ilona Borowska	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie	Kijewo Królewskie	Społeczny
5	Jolanta Chylewska	Osoba fizyczna	Unisław	Społeczny
6	Mariola Epa	Firma „EuroPartner”	Kijewo Królewskie	Gospodarczy
7	Wojciech Falczyk	Zespół Parków Krajobrazowych Chelmińskiego i Nadwiślańskiego	Kijewo Królewskie	Publiczny
8	Sebastian Kendra	Urząd Gminy Pruszcz	Pruszcz	Publiczny
9	Mieczysław Misiaszek	Urząd Gminy Kijewo Królewskie	Kijewo Królewskie	Publiczny
10	Roman Misiaszek	Urząd Gminy Unisław	Unisław	Publiczny
11	Jarosław Pająkowski	Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły	Pruszcz	Społeczny
12	Dorota Ratajczak	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chelmińska	Społeczny
13	Katarzyna Sławińska	Osoba fizyczna	Pruszcz	Społeczny
14	Marian Surmacz	Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu	Unisław	Publiczny
15	Beata Tomaszewska	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chelmińska	Społeczny
16	Jerzy Tomkiewicz	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chelmińska	Społeczny

Wykres: Procentowy udział poszczególnych sektorów.

Wykres: Procentowy udział poszczególnych Gmin.

Rada LGD „Zakole” składa się z 16 osób (statutowo 12-20 osób) i jest organem decyzyjnym w Stowarzyszeniu – wybiera projekty w ramach LSR do realizacji. W składzie rady zachowane są proporcje „sektorowe” wymagane w Rozporządzeniu Rady (WE) Nr 1698/2005 art. 62 ust. 1b. Sektor publiczny reprezentuje 5 członków Rady, sektor społeczny 10 i sektor prywatny 1 członków. Sektor społeczno-gospodarczy stanowi 69% członków Rady. W skład Rady wchodzi 8 kobiet i 8 mężczyzn i tym samym zachowany jest również parytet równowagi płci. Każda z Gmin wchodzących w skład LGD reprezentowana jest przez 4 osoby.

Statut LGD (załącznik nr 1) reguluje zakaz łączenia funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzie i organie kontroli. § 24a pkt 11. **Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej ani Zarządu.**

Regulamin Rady (załącznik nr 2) w § 4 pkt. 2 stanowi, że „**Żaden z członków Rady nie może być zatrudniony w Biurze LGD**”.

I.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego

I.5.1. Zasady powołania członków organu decyzyjnego, uregulowane zapisami statutowymi

Wybór członków Rady, Zarządu Stowarzyszenia i członków Komisji Rewizyjnej odbywa się w głosowaniu tajnym, większością kwalifikowaną 50%+1 głosów, przy obecności co najmniej 50%+1 liczby wszystkich członków Stowarzyszenia uprawnionych do głosowania uczestniczących w Walnym Zebraniu. (§20, pkt.2)

I.5.2. Zasady odwołania poszczególnych członków organu decyzyjnego, uregulowane zapisami statutowymi.

Poszczególni członkowie Rady, Zarządu Stowarzyszenia lub Komisji Rewizyjnej mogą zostać odwołani w głosowaniu tajnym, większością kwalifikowaną 50%+1 głosów, przy obecności co najmniej 50%+1 liczby wszystkich członków Stowarzyszenia uprawnionych do głosowania lub w II terminie 50 % + 1 liczby obecnych. (§20 pkt. 4)

I.5.3. Procedura wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji

Opisana została w § 17 Regulaminu Organizacyjnego Rady.

Przed rozpoczęciem obrad związanych z wyborem operacji na działania 4.1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju wszyscy członkowie Rady są zobowiązani złożyć dodatkowo deklarację bezstronności i poufności na ręce Przewodniczącego Zebrania. W sytuacji, gdy członek Rady lub podmiot, którego reprezentuje ubiega się o wybór operacji w ramach działania 4.1. Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju, podejmowana jest procedura wyłączenia członka Rady od udziału w głosowaniu, polegającym na zabraniu prawa głosu w dyskusji oraz możliwości udziału w głosowaniu nad wyborem tej operacji.

W głosowaniu i dyskusji nad wyborem operacji nie bierze udziału członek Rady, którego udział w dokonywaniu wyboru operacji może wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności.

Z mocy prawa wykluczeniu podlegają:

- a) osoby składające wniosek
- b) osoby spokrewnione w pierwszej linii z wnioskodawcą
- c) osoby zasiadające w organach lub będące przedstawicielami osób prawnych składających wniosek

W przypadkach innych niż wymienione w pkt. 9 o wykluczeniu decyduje głosowanie Rady.”

I.5.4 Opis rozdziału funkcji pomiędzy poszczególne organy LGD (w tym wykazanie rozdzielenia funkcji decyzyjnej (organ decyzyjny Rada) od zarządczej (zarząd)

Najwyższą władzę w stowarzyszeniu ma **Walne Zebranie Członków**, do którego kompetencji należy:

- 1) określanie głównych kierunków działania i rozwoju stowarzyszenia,
- 2) uchwalenie statutu i jego zmian,
- 3) wybór i odwoływanie członków wszystkich władz stowarzyszenia,
- 4) udzielanie absolutorium władzom Stowarzyszenia,

- 5) ustalanie wysokości składek członkowskich,
- 6) podejmowanie uchwały o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku,
- 7) uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia,
- 8) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Rady, Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej w szczególności dotyczących projektów realizowanych przez Stowarzyszenie w ramach programów operacyjnych oraz Lokalnej Strategii Rozwoju,
- 9) uchwalanie budżetu,
- 10) podejmowanie uchwał w sprawach finansów stowarzyszenia a w szczególności zaciągania przez nie zobowiązań,
- 11) rozpatrywanie wniosków i postulatów zgłoszonych przez członków stowarzyszenia lub jego władze
- 12) rozpatrywanie odwołań od uchwał Rady,
- 13) podejmowanie uchwał w każdej sprawie podniesionej pod obrady we wszystkich sprawach niezastrzeżonych do kompetencji innych władz stowarzyszenia.

Organem zarządzającym projektami jest **Zarząd Stowarzyszenia**, który ma następujące kompetencje:

- 1) realizacja uchwał Walnego Zebrania Członków oraz Decyzji Rady Stowarzyszenia,
- 2) przygotowanie projektu budżetu Stowarzyszenia
- 3) sprawowanie zarządu nad majątkiem Stowarzyszenia,
- 4) podejmowanie decyzji w sprawie nabycia lub zbycia majątku nieruchomości i ruchomego,
- 5) podejmowanie decyzji w sprawie zaciągania zobowiązań,
- 6) podejmowanie uchwał w sprawach przyjmowania i wykluczania członków,
- 7) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków,
- 8) uchwalanie regulaminów przewidzianych w statucie,
- 9) reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz
- 10) powoływanie w razie potrzeb komisji problemowych

I.5.5. Procedura naborów pracowników LGD

Lokalna Grupa Działania opiera swoje sprawne funkcjonowanie na zespole ekspertów zatrudnionych do realizacji przedsięwzięć zawartych w LSR. Członkowie organu decyzyjnego mają do dyspozycji Zarząd, który pełni funkcje zarządzające i czuwa nad wykonaniem decyzji podjętych przez Radę (odnośnie projektów) oraz Walne Zgromadzenie (odnośnie funkcjonowania LGD). Zarząd do skutecznej realizacji zadań zatrudnia pracowników Biura Stowarzyszenia o określonych kwalifikacjach i doświadczeniu. LGD będzie umożliwiać osobom chętnym zdobycie doświadczenia zawodowego w Biurze LGD. We współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy będzie prowadzony program staży zawodowych i przygotowania zawodowego.

W skład biura wchodzi jedno stanowisko: specjalista ds. rachunkowości

Wszyscy pracownicy Biura LGD zatrudniani będą zgodnie z następującą procedurą:

1. Opublikowanie ogłoszenia o naborze na stanowisko w biurze LGD (ogłoszenie podane do publicznej wiadomości przez zamieszczenie na stronie internetowej LGD, zgłoszenie w Powiatowym Urzędzie Pracy, biuletynach gminnych, ogłoszenie na tablicach ogłoszeń w Urzędach Gmin).
2. Ogłoszenie będzie zawierać następujące dane:
  - rodzaj stanowiska, na które poszukiwany jest pracownik,
  - zakres głównych obowiązków,
  - wymagania konieczne,
  - wymagania pożądane,
  - termin i miejsce składania ofert, nie krótszy niż 14 dni od dnia ogłoszenia
  - wykaz dokumentów, które należy złożyć wraz z ofertą, (CV, list motywacyjny, dokumenty potwierdzające kwalifikacje konieczne, dokumenty potwierdzające wymagane doświadczenie, dokumenty potwierdzające znajomość języków obcych, oświadczenie kandydata o niekaralności, oświadczenie o wyrażeniu zgody na przetwarzanie na potrzeby postępowania konkursowego danych osobowych, zgodnie z ustawą dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.), zaświadczenie lub oświadczenie kandydata o stanie zdrowia umożliwiającym pełnienie obowiązków.
3. Na podstawie złożonych ofert, w terminie do 14 dni od daty zakończenia naboru, Zarząd przeprowadzi ocenę formalną złożonej dokumentacji. Z przeprowadzonej oceny sporządzony zostanie protokół. . Na stronie internetowej Stowarzyszenia zostanie umieszczona lista osób spełniająca wymogi formalne wraz z podaniem terminu i miejsca przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej.
4. Osoby spełniające wszystkie wymogi będą telefonicznie lub pocztą elektroniczną zaproszone na rozmowę kwalifikacyjną, która zostanie przeprowadzona w siedzibie LGD. Decyzje o wyborze kandydata na stanowisko podejmuje Zarząd.
6. Z rozmowy kwalifikacyjnej sporządza się protokół.
7. Wyłoniony kandydat otrzymuje zawiadomienie o akceptacji na stanowisko w Biurze LGD, w formie pisemnej w terminie 7 dni od daty przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej.
8. Podaje się do publicznej wiadomości wynik postępowania, przez ogłoszenie na stronie internetowej LGD.

Wymagania konieczne i pożądane w odniesieniu do kandydatów do pracy w Biurze LGD

2. Stanowisko pracy: Specjalisty ds. rachunkowości

Wymagania konieczne	Wymagania pożądane
1. Wykształcenie: wyższe	1. kierunek: administracyjny
2. Znajomość obsługi komputera; Word, Exel, PowerPoint, Internet Eksplorer	2. umiejętność tworzenia dokumentów, prowadzenia danych,
3. doświadczenie zawodowe: minimum 2 lata	3. Dobra znajomość obszaru LGD
4. Znajomość zasad rachunkowości, obsługi kancelaryjnej biura, rozliczania projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych, zagadnień podejścia Leader	4. Znajomość zagadnień wynikających z PROW 2007-2013 i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na profesjonalną obsługę organów LGD i beneficjentów
5. Niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.	5. Zameldowanie na obszarze LGD

Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia trudności w zatrudnianiu pracowników spełniających wymagania konieczne.

W przypadku stwierdzenia braku kandydatów spełniających wymogi konieczne i pożądane, przewiduje się wszczęcie następującej procedury:

1. Jeśli w trakcie postępowania nie zostanie wyłoniony kandydat spełniający wszystkie wymogi konieczne i pożądane, Zarząd dokonuje wyboru spośród kandydatów, którzy złożyli oferty.
  - a/ następuje ponowne sprawdzenie dokumentów kandydatów,
  - b/ dokonuje się wyboru kandydatów, którzy w najmniejszym stopniu odbiegają od ustalonych wymogów. Zakłada się, że kandydaci powinni spełniać wszystkie wymogi konieczne, oraz co najmniej trzy wymogi pożądane. Jeśli nie posiadają znajomości zagadnień w zakresie PROW 2007-2013, mogą zostać zatrudnieni na czas określony pod warunkiem uzupełnienia wiedzy w tym zakresie (kursy, szkolenie, inny tryb doszkalenia).
2. Sporządza się protokół z ponownego postępowania merytorycznego.
3. Wyłonione osoby zaprasza się na rozmowę kwalifikacyjną,
4. Z przeprowadzonego postępowania sporządza się protokół.
5. Wyłoniony kandydat otrzymuje zawiadomienie o zatrudnieniu,
6. Wynik postępowania podaje się do publicznej wiadomości.

W pierwszym naborze poszukiwane będą osoby związane z obszarem działania LGD. W razie problemów z pozyskaniem kandydatów o odpowiednich kwalifikacjach ogłoszenia zostaną rozpowszechnione na terenie gmin sąsiadujących z gminami wchodzącymi w skład LGD „Zakole” z możliwością rozciągnięcia obszaru rekrutacji na całe województwo a kryteria w niewielkim stopniu złagodzone.

Na czas poszukiwania kandydatów spełniających warunki rekrutacji może zostać zatrudniony pracownik o niższych kwalifikacjach na czas określony a większość obowiązków przejmie członek Zarządu.

I.5.6. Opisy stanowisk precyzujące podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach pracy

Zakres obowiązków i odpowiedzialności służbowej na stanowisku Specjalisty ds. rachunkowości

1. Wykonywanie czynności zleconych przez Zarząd Stowarzyszenia.
2. Przyjmowanie, rejestrowanie i rozdzielanie korespondencji wpływającej do Biura Stowarzyszenia,
3. Prowadzenie ewidencji delegacji służbowych.
4. Prowadzenie kadr Stowarzyszenia.
5. Prowadzenie teczek akt zgodnie z ich wykazem rzeczowym oraz dobrą praktyką biurową.
6. Obsługa kancelaryjna Biura.

7. Przygotowywanie i obsługa posiedzeń Walnego Zgromadzenia, Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz innych posiedzeń, spotkań, konferencji itp. organizowanych przez stowarzyszenie.
8. Przygotowywanie projektów uchwał, sporządzanie protokołów, sprawozdań itp.
9. Prowadzenie ewidencji uchwał Zarządu Stowarzyszenia, uchwał Rady Stowarzyszenia, uchwał Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania Członków.
10. Wykonywanie czynności związanych z obsługą PROW w zakresie działania osi IV Leader.
11. Rozliczanie projektów i działań realizowanych przez Stowarzyszenie.
12. Prowadzenie spraw związanych z techniczną realizacją projektów stanowiących przedmiot działalności Stowarzyszenia.
13. Prowadzenie archiwum Stowarzyszenia.
14. Systematyczne kontakty z instytucjami zarządzającymi programami pomocowymi.
15. Obowiązek uczestniczenia w szkoleniach organizowanych przez Urząd Marszałkowski oraz we wszelkich spotkaniach dotyczących realizacji PROW 2007-2013 i podejścia LEADER oraz innych zleconych przez Zarząd Stowarzyszenia.
16. Załatwianie spraw związanych z bhp i p.poż.
17. Sporządzanie inwentaryzacji majątku Stowarzyszenia.
18. Przestrzeganie Ustawy o rachunkowości, zamówieniach publicznych i Ustawy o ochronie danych osobowych oraz innych przepisów prawa i aktów wewnętrznych.
19. Organizowanie przepływów finansowych w Stowarzyszeniu.
20. Gromadzenie kopii faktur, rachunków i dokumentów równoważnych.
21. Sporządzanie raportów kasowych z bieżących wydatków biura
22. Sumienne i terminowe wykonywanie zadań w ramach pracy Biura, jak również zachowanie tajemnicy służbowej.
23. Obsługa imprez plenerowych i innych przedsięwzięć poza siedzibą biura i czasem pracy biura.
24. Gromadzenie i udostępnianie dokumentów z zakresu działania Stowarzyszenia.
25. Prowadzenie dokumentacji członkowskiej
26. Prowadzenie innych spraw wynikających z potrzeb funkcjonowania Biura LGD oraz wykonywanie bieżących poleceń przełożonego nie wynikających z zakresu zadań i czynności a wynikających z żywotnego interesu Stowarzyszenia i realizacji zadań statutowych.
27. Na zajmowanym stanowisku pracownik ponosi odpowiedzialność służbową za terminowe oraz prawidłowe pod względem merytoryczno-formalno-prawnym załatwianie spraw i wykonywanie poleceń.
28. Pracownik jest zobowiązany do przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy i ochrony przeciwpożarowej w myśl art.211 Kodeksu Pracy oraz do dbania o czystość i higienę na stanowisku pracy.
29. Na zajmowanym stanowisku pracownik jest podporządkowany Zarządowi Stowarzyszenia.

I.5.7 Zasady funkcjonowania biura, w tym warunki techniczne, lokalowe

Stowarzyszenie wynajmuje biuro znajdujące się przy Urzędzie Gminy w Kijewie Królewskim, które jest wyposażone w podstawowe sprzęty umożliwiające swobodną pracę personelu. Sprzęt został pozyskany poprzez realizację

Pilotażowego Programu Leader+ w 2007 roku. Podstawę działania Biura stanowią Statut, uchwały Walnego Zebrania, uchwały Zarządu. Biuro służy do realizacji celów Stowarzyszenia oraz wykonywania zadań określanych przez Zarząd oraz w uchwałach Walnego Zebrania. Biuro prowadzi bieżące sprawy Stowarzyszenia oraz zapewnia pełną obsługę Stowarzyszenia i Zarządu w zakresie spraw organizacyjnych, finansowych i administracyjnych.

Liczba pomieszczeń: 4

Powierzchnia: 18,41 m², 18,81 m², 8,41 m², 5,52 m² – razem 51,15 m²

Opis pomieszczeń: sala obsługi klienta, sala spotkań, poczekalnia, WC.

Liczba stanowisk pracy: 1

Miejsce archiwizowania dokumentów: szafa zamykana na klucz.

Dostęp do telefonu, Internetu: tak

Dostępny sprzęt biurowy: zestaw komputerowy, 1 komputer przenośny (notebook), kserokopiarka z funkcją skanera i drukarki, drukarka laser-kolor.

Adres biura: 86-253 Kijewo Królewskie, Kijewo Królewskie 54

I.6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego

Osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego, a więc Rady Stowarzyszenia powinni posiadać odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie umożliwiające im trafny dobór projektów do realizacji zgłaszanych przez beneficjentów z obszaru działania LGD. Zakłada się, że co najmniej połowa członków Rady posiada wiedzę związaną z tematyką rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności rozwoju zrównoważonego w ujęciu środowiskowym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. W skład Rady wchodzi osoby działające w różnych obszarach tematycznych ważnych dla rozwoju wsi takich jak: ekologia, kultura, gospodarka, edukacja, rolnictwo. Większość Rady posiada certyfikaty i dokumenty równoważne potwierdzające ukończone kursy, szkolenia i zajęcia praktyczne.

Osoby wchodzące w skład Rady są silnie związane z obszarem działania LGD, poprzez fakt wieloletniego zamieszkania na tym terenie. Co najmniej połowa członków Rady mieszka na tym terenie co najmniej 5 lat (potwierdzone oświadczeniem).

Członkami Rady Stowarzyszenie są osoby reprezentujące 3 sektory: społeczny, publiczny i gospodarczy. Doświadczenie tych osób w realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych jest zróżnicowane, zarówno jeśli chodzi o zakres jak i stopień zaawansowania. Nie mniej jednak co najmniej połowa posiada doświadczenie w realizacji projektów typu „Odnowa i rozwój wsi”, „Różnicowanie działalności w kierunku nierolniczej”, małe projekty w zakresie kultury, tworzenia społeczeństwa obywatelskiego i informatycznego, działania na rzecz ochrony środowiska. W gronie Rady znajdują się osoby posługujące się w podstawowym zakresie językami urzędowymi Unii Europejskiej, zwłaszcza angielskim i niemieckim.

I.7. Doświadczenie LGD i partnerów LGD w realizacji projektów

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” funkcjonuje od lutego 2006 roku i od tego czasu podjęła wiele wspólnych działań i inicjatyw. Od 1 stycznia 2007 do 14 kwietnia 2008 roku Lokalna Grupa Działania zrealizowała projekt: **„Wykorzystanie dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego obszaru „Zakola Dolnej Wisły”** współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji. Projekt wdrażany był przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa – FAPA w ramach Działania 2.7 „Pilotażowy Program LEADER +” Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”. Całkowita wartość projektu wyniosła około **464.000 zł**.

W ramach projektu w 2007 r. zrealizowano następujące podprojekty:

1. **Ożywienie świetlic wiejskich jako centrów kulturalnych wsi.**

Projekt ten miał za zadanie ożywić wybudowane w czasach PRL a teraz często niewykorzystane świetlice wiejskie, które są we wsiach jedynymi centrami kulturalnymi, miejscami spotkań mieszkańców. W celu ożywienia świetlic przeprowadziliśmy serię 29 szkoleń z tematyki rękodzielnictwa, produktów lokalnych, kulinariów, wikliniarstwa, haftów i innych tego typu rzeczy. Spotkania – warsztaty połączone z degustacją potraw i innymi atrakcjami miały za zadanie przyciągnąć mieszkańców miejscowości i pobudzić oraz integrować społeczność lokalną.

2. **Agroturystyka jako możliwość rozwoju gospodarstwa wielofunkcyjnego – wyjazdy studyjne, seminaria.**

Program miał za zadanie przybliżyć mieszkańcom Zakola korzyści płynące z rozwoju agroturystyki. Zorganizowano 6 dni szkoleń w czasie, których 14 osób zapoznawało się z wszelkimi aspektami prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego i uczestniczyło w wyjeździe studyjnym do wzorcowych gospodarstw agroturystycznych w Borach Tucholskich.

3. **Uprawa roślin energetycznych – seminaria promujące alternatywne i ekologiczne źródła energii wśród rolników i innych mieszkańców LGD**

Celem niniejszego projektu było wdrożenie doświadczeń gminy Pruszcz na terenie trzech gmin Unisław, Kijewo-Królewskie, Dąbrowa Chełmińska w zakresie wykorzystywania słomy jako źródła odpadów poprodukcyjnych z gospodarstw rolnych. Aby osiągnąć założony cel, przeprowadzono ok. 18 godz. szkolenia uprawy i przerobu roślin energetycznych oraz zorganizowano wyjazd do kotłowni ekologicznych oraz producentów kotłów i brykietu. W szkoleniu wzięło udział 23 uczestników.

4. **Wydanie kalendarza imprez kulturalno-sportowych z terenu działania LGD ZDW**

Kalendarz imprez miał służyć integracji mieszkańców Zakola oraz promocji na zewnątrz. Wydanie kalendarza imprez pozwoliło po pierwsze przekazać informację szerszej grupie odbiorców, po drugie pomogło w takim ułożeniu imprez okolicznościowych dziejących się na terenie LGD Zakole Dolnej Wisły, aby nie kolidowały ze sobą terminy (np. świąt gmin lub dożynek itd.).

W marcu 2007 r. wydany został kalendarz ścienny w liczbie 4000 egzemplarzy, zawierający nazwy i daty imprez kulturalno-sportowych organizowanych na terenie Zakola Dolnej Wisły.

5. Cykl biesiad międzygminnych

Zorganizowano cykl imprez plenerowych po jednej w każdej gminie tworzącej LGD Zakole Dolnej Wisły. Imprezy służyć miały integracji mieszkańców Zakola Dolnej Wisły, którzy muszą uczyć się działać na rzecz całego terenu Zakola a nie tak jak to było tylko w swojej gminie. Organizacja biesiad pozwoliła na promocję lokalnych przedsiębiorców, producentów produktów lokalnych, twórców ludowych przez umożliwienie eksponowanie swoich towarów i usług na towarzyszących biesiadom wystawach.

6. Przeprowadzenie szkoleń z zakresu metod uprawy, przetwórstwa i sprzedaży produktów lokalnych.

Zorganizowanie serii 11 szkoleń z następujących zagadnień:

- „Od pasji do biznesu” (7 szkoleń)
- „Uwarunkowania przetwórstwa i sprzedaży bezpośredniej produktów lokalnych i tradycyjnych”
- „Marketing produktów lokalnych”
- „Tradycje kulinarne Kujaw i Pomorza”
- „Droga tradycji i smaku”

Szkolenie rękodzielnicze, Gzin 2007.

7. Tradycyjne uprawy w rejonie zakola Dolnej Wisły zachowanie tradycji i wykorzystywanie w celu pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu mieszkańców wsi

Zorganizowano 3 dwudniowe szkolenia z ww. zakresu.

8. Promocja produktów lokalnych z Zakola Dolnej Wisły

Promocja produktów lokalnych polegała na całej palecie działań. Począwszy od pomocy we wpisaniu lokalnego produktu na listę Produktu Tradycyjnego (np. wypełnienie wniosku), poprzez stworzenie jednolitej marki, branding marki, ujednolicenie opakowań dla poszczególnych produktów pochodzących z terenu LGD Zakole Dolnej Wisły (np. wspólne opakowania, naklejki na produkty), do kampanii reklamowej. Wykonano szereg materiałów promocyjnych: banery, roll-up'y, kalendarze ścienne, kartki bożonarodzeniowe itp.

LGD uczestniczyła też w ramach tego zadania w kilku imprezach promocyjnych:

- „Z ekologią na co dzień” w Przysieku
- Otwarcie linii szynobusu Toruń-Bydgoszcz
- Meeting lekkoatletyczny „Dolcan Cup”
- Dni Polskie w Estonii
- „Festiwal Smaku” w Grucznie
- „Most Harmonijkowy” w Ostromecku
- „Barwy Lata Dary Jesieni” w Przysieku
- „International Tourist Expo of Pilsen Region” w Pilźnie
- „Lepsze jutro w twoich rękach” w Chełmnie
- „Zjazd Polskich Organizacji Turystycznych” w Toruniu

prezentując produkty lokalne i tradycyjne z Zakola Dolnej Wisły.

Polskie Dni w Estonii, czerwiec 2007.

Targi w Grossetto, luty 2008.

9. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego oraz historycznego i dokonanie ich waloryzacji pod kątem rozwoju turystyki

Przygotowano liczące 86 stron opracowanie opisujące najważniejsze zasoby przyrodnicze, kulturalne, historyczne naszego obszaru.

10. Opracowanie i wydanie przewodnika, mapy i strony internetowej promującego atrakcje obszaru LGD ZDW

W 2007 roku przygotowano i wydano „Przewodnik turystyczny po Zakolu Dolnej Wisły” w liczbie szt.: 1000 w j. polskim i 300 w j. angielskim.

Przewodnik ten opisuje w szczegółowy sposób atrakcje naszego regionu i waloryzuje je pod kątem turystyki.

11. Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych

Dnia 5 czerwca 2007 r. w Dąbrowie Chełmińskiej przeprowadzono „Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych”

W wyniku przeprowadzonej procedury konkursowej przyznano nagrody następującym produktom:

Produkt kulinarny

- I miejsce - Tradycyjny chleb wiejski z Gzina
- II miejsce - Powidła Gziński
- III miejsce - Smalec z Gzinanki
- IV miejsce - Pasztet z Gzinianki
- V miejsce - Wino owocowe

Produkt rękodzielniczy

- I miejsce - Misa gliniano-ceramiczna
- I miejsce - Sploty Unisławskie
- II miejsce - Lalki na patyku

Dodatkowo LGD uzyskała środki na dodatkową działalność: Projekt realizowany w partnerstwie ze Świetlicą Terapii Zajęciowej "Iskierka" w Unisławiu. Nazwa projektu: **Integracyjny, aktywny i zorganizowany letni wypoczynek dzieci i młodzieży z zaburzeniami intelektualnymi i niedorozwojem psychofizycznym oraz dzieci i młodzieży z rodzin popegerowskich, ubogich, niewydolnych wychowawczo**. Źródło finansowania: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy Kwota dotacji: 2700,00 zł.

Od 2007 roku LGD „Zakole” jest partnerem projektu „**European Taste Trail Network**”. Projekt został zapoczątkowany w 2006 roku przez włoską LAG FarMaremma. Ma na celu promocję i waloryzację produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych. Obecnie skupia partnerów z 8 krajów: Włoch, Hiszpanii, Walii, Irlandii, Czech, Węgier, Grecji i Polski. W sierpniu 2008 r. odbyło się pierwsze w Polsce spotkanie partnerów „European Taste Trail Network”.

W październiku 2008 r. LGD „Zakole” przystąpiło do programu „**Bursztynowy Szlak Greenways**”, który ma na celu inicjowanie, wpieranie i wzmacnianie działań społeczności lokalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju regionów

położonych wzdłuż korytarza biegnącego od Budapesztu przez Kraków po Morze Bałtyckie. Bursztynowy Szlak należy do środkowoeuropejskiej sieci szlaków Greenways (Central & Eastern European Greenways). Program "Central and Eastern European Greenways" (CEG) jest inicjatywą środkowo-wschodnioeuropejskiego Stowarzyszenia "Environmental Partnership for Sustainable Development" zrzeszającego sześć niezależnych Fundacji: Fundację Partnerstwo dla Środowiska w Polsce, Nadace Partnerství w Republice Czeskiej, Nadácia Ekopolis na Słowacji, Ökotárs Alapítvány na Węgrzech, Fundatia pentru Parteneriat w Rumunii oraz Фондация „ЕкоОбщност” w Bułgarii. To partnerskie przedsięwzięcie na rzecz tworzenia sieci zielonych szlaków w Europie Środkowo-Wschodniej jest budowane w oparciu o współpracę organizacji pozarządowych, samorządów, instytucji rządowych i przedsiębiorców poprzez realizację lokalnych inicjatyw na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Doświadczenie partnerów Lokalnej Grupy Działania

Szczegółowe informacje dotyczące doświadczenia partnerów LGD znajdują się w załączniku do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR w załączniku nr 11

II. Opis i specyfika obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

II.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD Zakole Dolnej Wisły

„Jest takie miejsce, tam, gdzie Wisła, wysunąwszy się najbardziej na zachód, gwałtownie skręca, zasilona wodami Brdy” (cytat z Przewodnika Turystycznego Zakola Dolnej Wisły, Bydgoszcz 2007).

Tabela. 1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

Lp.	Nazwa gminy	Kod	Ilość sołectw	Ilość miejscowości	Ludność (stan na 31 XII 2006)
1.	Dąbrowa Chełmińska	0403022	14	23	7 292
2.	Kijewo Królewskie	0404032	11	15	4 357
3.	Pruszcz	0414082	20	26	9 215
4.	Unisław	0404072	9	10	6 710
Suma			54	74	27 574

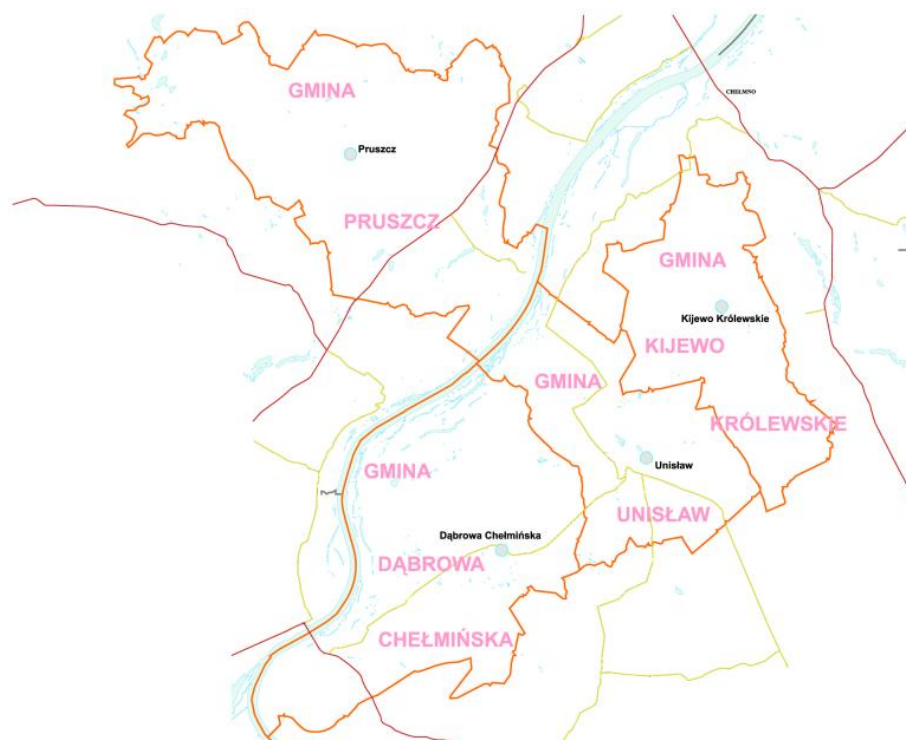
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, 2008.

II.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe

II.2.1. Uwarunkowania przestrzenne

Rys. 1. Mapa schematyczna obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły (mapa turystyczna znajduje się w załączniku)

„Zakole Dolnej Wisły” terytorialnie przynależy do województwa kujawsko-pomorskiego i obejmuje teren czterech gmin wiejskich: Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz, Unisław. Obszar obejmuje LGD obejmuje powiat bydgoski (Dąbrowa Chełmińska), świecki (Pruszcz) i chełmiński (Kijewo Królewskie i Unisław) oraz sięga obu strony doliny Wisły rozciągniętej między Bydgoszczą a Chełmnem. Łącznikiem obszaru jest Dolina rzeki Wisły, na której lewym brzegu znajduje się gmina Pruszcz, a pozostałe gminy po prawej stronie.

Znacząca część tego obszaru należy do krainy geograficzno-historycznej, leżącej pomiędzy Drwęcą a dolną Wisłą – **Ziemia Chełmińska**, częściowo obszar Kociewia (gmina Pruszcz). Łączna powierzchnia obszaru wynosi **412 km²**.

Tabela nr. 2. Uwarunkowania przestrzenne.

Lp.	Nazwa Gminy	Powierzchnia (km ²)	Powierzchnia lasów (km ²)	Powierzchnia użytków rolnych (km ²)	% udział użytków rolnych
1.	Dąbrowa Chełmińska	125	58,5	51	41%
2.	Kijewo Królewskie	72	1,4	65	90%
3.	Pruszcz	142	2,6	123	88%
4.	Unisław	73	6,2	56	78%
Suma		412	68,7	295	

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS, 2008.

II.2.2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze Zakola Dolnej Wisły odznaczają się bogactwem i różnorodnością. Spoglądając na Zakole Dolnej Wisły z lotu ptaka, widzi się mozaikę pól, łąk, sadów i lasów przeciętych wstęgą największej polskiej rzeki - Wisły. Wyraźnie zaznacza się wzdłuż jej brzegów pas przeciwpowodziowych obwałowań, które wraz z systemem kanałów melioracyjnych i innych elementów regulujących koryto Wisły pozwoliły wykorzystać z pożytkiem urodzajne gleby terenów zalewowych. Człowiek bowiem od przeszło sześciu tysięcy lat uczestniczył w kształtowaniu krajobrazu tego obszaru. Z upływem stuleci - coraz intensywniej.

Pod względem fizyczno-geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego (1988 r.) obszar ten znajduje się w obrębie dwóch makroregionów, tj. wschodnia część leży w obszarze **Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego** (mezoregion Pojezierze Chełmińskie), zaś zachodnia część leży w obszarze **Doliny Dolnej Wisły** (makroregion – dolina Fordońska). Z tego względu na obszarze tym obserwuje się zróżnicowanie większości komponentów środowiska geograficznego.

Dolina Wisły – oddzielona jest od wysoczyzny wysoką i stromą krawędzią, opadającą ku terasie zalewowej i nadzalewowej. Terasa nadzalewowa, akumulacyjna zalega na wysokości 2 - 5 m nad poziom wód w rzece, tj. ok. 30 m npm. (najniższy punkt 27.1 m npm.). Największe wartości wysokości względnych koncentrują się w obrębie strefy zboczowej doliny Wisły i wynoszą nawet do 60 m.

Znaczną część obszaru stanowi wysoczyzna morenowa, w formie moreny dennej płaskiej i falistej. Występująca na obszarze strefa zbocza doliny Wisły, oddzielająca dno doliny od wysoczyzny, której spadki terenu przekraczają 12 %, charakteryzuje się zmienną szerokością, a jej przebieg urozmaicają formy denudacyjne rozwinięte na skutek erozyjnej działalności wód. Obszar dna doliny Wisły obejmuje koryto Wisły, terasę zalewową i terasę nadzalewową. Ważnym elementem obszaru jest wał przeciwpowodziowy, który jest formą antropogeniczną wyraźnie zaznaczającą się w krajobrazie.

Wysoczyznę, która stanowi największą jednostkę morfologiczną obszaru, budują przede wszystkim gliny piaszczyste i gliny oraz miejscami piaski gliniaste mocne, powszechnie pojawiają się również piaski gliniaste mocne pylaste i piaski średnie. Pagórki morenowe mają budowę gliniastą i charakteryzują się silnym zróżnicowaniem frakcyjnym materiału, sąsiednie pagórki uformowane zostały z piasków i żwirów w warunkach depozycji wodnej. Dno doliny Wisły wypełniają piaski rzeczne, mulki i żwiry. Na terenie terasy zalewowej i nadzalewowej występują osady holoceny – mady rzeczne, których wysoka zawartość próchnicy i dobre nawodnienie sprawiają, że posiadają one cenne wartości użytkowe.

Część obszaru objętego działaniem LGD Zakole Dolnej Wisły zaliczona została do **obszaru o niekorzystnych warunkach gospodarowania**: gm. w. Dąbrowa Chełmińska (strefa nizinna I) i obręb geodezyjny w strefie nizinnej w gminie Unisław - Bruki II (określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich, Dz. U. Nr 73 i Nr 158, z późn. zm.).

Wspólną cechą obszaru LGD jest fakt, że **udział gleb występujących w klasach I – IVb w ogólnym areale gruntów wynosi ok. 60%**. W związku z tym gleby z terenu LGD „Zakole Dolnej Wisły” są podstawowym zasobem przyrodniczym stanowiącym jej bazę rozwoju gospodarczego.

Lesistość 3 gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy działania „Zakole Dolnej Wisły” nie przekracza średnio 7% ogólnej powierzchni. Natomiast gmina Dąbrowa Chełmińska jest obszarem o dość mocno rozwiniętej funkcji leśnej. Całkowita powierzchnia lasów i zadrzewień w gminie wynosi 5853 ha, zajmując 46,9 % powierzchni gminy.

Na obszarze LGD znajduje się **szereg pomników przyrody**. Na szczególną uwagę zasługują: liczne okazy drzew (dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, buki zwyczajne, cisy, topole, klony, platany, jarzęby szwedzkie). Równie ważną rolę w krajobrazie LGD odgrywają parki dworskie.

Tabela nr 3. Zestawienie powierzchni parków

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia Ha	Lp.	Miejscowość	Powierzchnia ha
1	Ostromecko	34,76	9	Bajerze	3,4
2	Wolumin	0,35	10	Dorposz Szlachecki	1,0
3	Nowy Dwór	2,11	11	Kijewo Szlachecki	1,9
4	Pień	0,83	12	Kosowizna	0,7
5	Rentowo	1,11	13	Napole	1,1
6	Czemlewo	0,33	14	Plutowo	5,5
7	Szymborno	1,9	15	Stablewice	1,1
8	Unisław	1,5	16	Raciniewo	1,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin, 2008.

Ochrona przyrody

Najważniejszą formą ochrony przyrody na obszarze Zakola Wisły jest **Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego**, który został utworzony na mocy Zarządzenia Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w 2003 roku. Park ciągnie się wzdłuż Wisły na długości 100 km i zajmuje powierzchnię 55,6 tysięcy ha. Administracyjnie położony jest na terenie 16 gmin: Bydgoszcz, Osielsko, Dobrcz, **Dąbrowa Chełmińska**, **Unisław**, **Kijewo Królewskie**, **Pruszcz**, Świecie nad Wisłą, Stolno, Jeżewo, Drgacz, Grudziądz, Warlubie, Nowe, Chełmno i miasto Chełmno. Jest największym Parkiem w województwie Kujawsko-Pomorskim. Znotowano tutaj ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych, a wśród nich wiele niezwykle rzadkich i ginących (50 spośród nich objętych jest ochroną ścisłą).

Niezwykle duże zróżnicowanie rzeźby terenu, gleb, klimatu oraz wód znajduje swoje odzwierciedlenie w bogactwie flory, a także fauny. Znamiennym jest fakt, iż rozróżnia się tutaj ponad 1000 gatunków chrząszczy, co świadczy o ogromnej mozaikowości siedlisk. Zdumiewające jest również **bogactwo występujących motyli dziennych** za sprawą urozmaiconych warunków krajobrazowych. Znalaziono tutaj 62 gatunki, co stanowi 42% wszystkich gatunków występujących na terenie kraju.

Dolna Wisła, a zwłaszcza jej dopływy są miejscem występowania coraz mniej liczniejszego **minoga rzeczno**. Minóg rzeczny jest pierwotnym, bardzo starym kręgowcem, którego przodkowie żyli ponad 400 milionów lat temu. Innym gatunkiem, którego zanikanie w kraju przebiegało na naszych oczach jest **jesiotr zachodni**. Osobliwością składu gatunkowego ryb dolnej Wisły i jej dopływów jest sporadycznie notowana **morska płastuga – stornia**.

Terasy zalewowe Doliny Dolnej Wisły pełnią ważną rolę w zachowaniu różnorodności gatunkowej **nizinnej fauny płazów**. Melioracje drenarskie, które spowodowały obniżenie poziomu wód gruntowych wyeliminowały z krajobrazu niezbędne dla rozrodu płazów małe, zasobne w osady i roślinność zbiorniki wody. Zjawisko to szczególnie jaskrawo wystąpiło na terenach rolniczych stanowiących do niedawna rezerwar zasobów płazów. **Na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego bytują wszystkie gatunki charakterystyczne dla Niżu Środkowoeuropejskiego. Na piaszczystych wiślanych wyspach dogodne warunki do gniazdowania znalazły ptaki** takie jak: **rybitwa białoczelna i rybitwa rzeczna, będące gatunkami zagrożonymi wyginieciem**. Obszar ten został włączony do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 jako **Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków**.

Na najbardziej wartościowych przyrodniczo obszarach utworzone zostały **rezerваты**, których zadaniem jest zachowanie pewnych fragmentów przyrody uznanych za naturalne lub mało zmienione działalnością człowieka. Obiekty te o różnych wielkościach, wyłączone są z eksploatacji gospodarczej ze względu na ich rangę ekologiczną, naukową i dydaktyczną.

W zależności od celu ochrony rozróżnia się odpowiednie typy rezerwatów. Niektóre z występujących na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego mają status rezerwatów ścisłych, gdzie nie dopuszcza się żadnej ingerencji człowieka i daje się przyrodzie możliwość kształtowania zgodnie z jej prawami. Większość obiektów to rezerваты częściowe, w których istnieje możliwość przeprowadzania zabiegów gospodarczych, wspomagających przyrodę w utrzymaniu stanu zgodnego z celem.

Rezerwat „Las Mariański”

Rezerwat „Las Mariański” położony jest na wydłużonej, pociętej poprzecznymi jarami, urwistej krawędzi, między Wysoczyzną Chełmińską a doliną Wisły. Utworzony w 1958 roku, obejmuje swoją powierzchnią 31,87 ha miejscami urwistego zbocza doliny z licznymi dolinkami i źródłami wody. Najbardziej zróżnicowane, wielogatunkowe i różnowiekowe struktury w drzewostanie porastają strome zbocza i jary, gdzie spełniają funkcje glebochronne. Ze stromego zbocza wypływa „Źródło Marii” wody mineralnej, której produkcję przemysłową jako wody stołowej (obecnie „Ostromecko”) rozpoczęto w 1894 roku.

Rezerwat „Linie”

Rezerwat „Linie” ze względu na występowanie na tym terenie **brzozy karłowatej (*Betula nana*), będącej reliktem utrzymującym się od wczesnego okresu polodowcowego**. W Polsce brzoza karłowata, oprócz rezerwatu Linie, naturalnie występuje jedynie w Sudetach. W Liniach skupienie tego gatunku znajduje się na torfowisku, które objęte jest ochroną ścisłą wykluczającą jakąkolwiek ingerencję człowieka. Powierzchnia leśna, tworząca opaskę torfowiska, objęta jest ochroną częściową i reprezentowana jest przez drzewostan wprowadzony sztucznie. Dominującym gatunkiem jest dąb bezszypułkowy z domieszką brzozy oraz sosny. Wzdłuż torfowiska bytuje olch czarna oraz osika.

Rezerwat „Reptowo”

Rezerwat „Reptowo” **utworzony został dla ochrony kolonii czapli siwej (*Ardea cinerea*)**. Gatunek ten żeruje brodząc w wodzie lub po wilgotnych łąkach. Za pokarm służą czaplom siwym drobne ryby, płazy, i małe ssaki. Gniazda czapli znajdują się na sosnach w południowo-zachodniej części rezerwatu. Według danych z 1991 roku kolonię tworzą 54 gniazda na 17 sztukach drzew. Rezerwat jest również ciekawym obiektem leśnym. Gleby charakteryzują się znacznym uwilgoceniem górnej warstwy gleby po przejściu wiosennych roztopów oraz w czasie obfitych opadów deszczu.

Rezerwat „Płutowo”

Rezerwat „Płutowo” utworzony w 1956 roku, obejmuje swoją powierzchnią 17,9 ha głębokiego parowu, będącego wcięciami erozyjnymi w stromą krawędź doliny Wisły. Parów Płutowski jest rynną, której głębokość wzrasta od 3m do 35m u wylotu położonego najbliżej krawędzi doliny Wisły. Główne koryto objętego ochroną „parowu płutowskiego” biegnie na osi wschód-zachód z lekkim odchyleniem na południe. W okolicach wsi Kiełp początek swój bierze niewielki strumyk, który dalej płynie dnem parowu urozmaicając leśny krajobraz rezerwatu.

Rezerwat „Mała Kępa Ostromecka”

Charakteryzuje się bogatą awifauną łęgowa i dużą populacją czapli. Za pokarm służą czaplom siwym drobne ryby, płazy, i małe ssaki. Gniazda tego gatunku znajdują się na sosnach w południowo-zachodniej części rezerwatu. Według danych z 1991 roku kolonię tworzą 54 gniazda na 17 sztukach drzew.

Krajobraz znacznej części Wisły jest ostatnim tego typu krajobrazem naturalnej, nieuregulowanej rzeki w Europie. Rozgałęzione koryto, szereg wysp, piaszczystych łąk i starorzeczy tworzy harmonijne piękno, niespotykane wobec dokonanych przez ludzi zmian na rzekach uregulowanych. Obok Bagien Biebrzańskich i Puszczy Białowieskiej, **Dolina Dolnej Wisły stanowi przykład unikatowego krajobrazu naturalnej dużej rzeki, będąc jednym z najcenniejszych zespołów ekosystemów na europejskim kontynencie**.

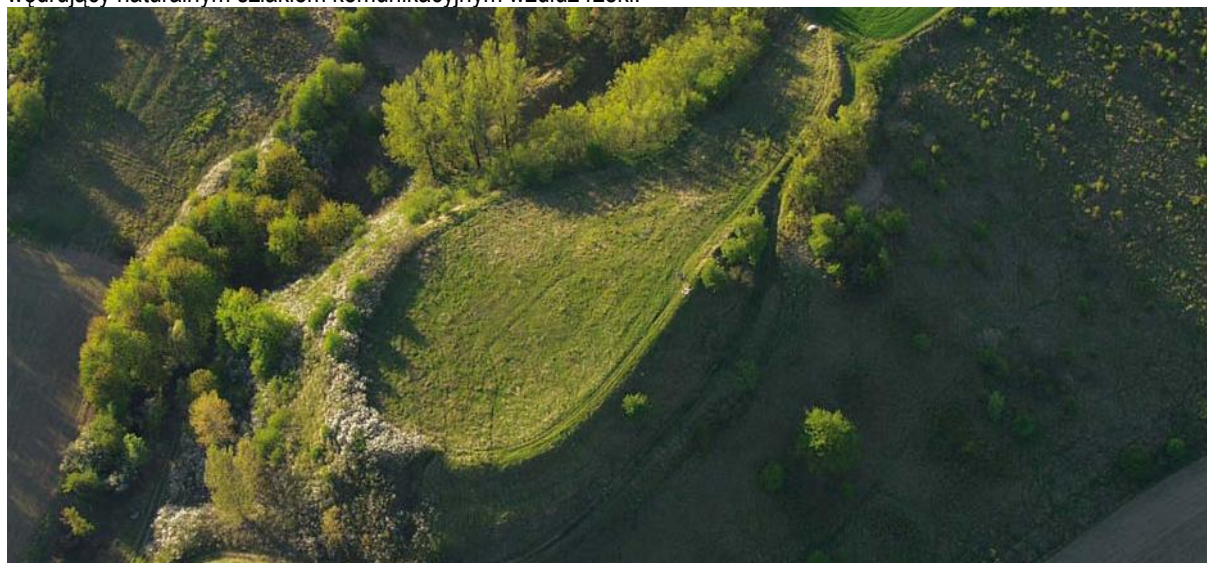
II.2.3. Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły współtworzyły różne kultury i grupy etniczne i wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy, ewangelicy. Prawy brzeg Zakola, to historyczna, ukształtowana w okresie polskiego państwa piastowskiego Ziemia Chelmińska, lewy – ziemia świecka, stanowiąca część Pomorza Gdańskiego. Dwukrotnie w swojej historii Zakole Doliny Wisły znalazło się w granicach innych państw. Przez część wieków średnich stanowiło terytorium państwa krzyżackiego, od 1772 roku – Królestwa Prus, by w końcu po blisko 150 latach powrócić do Polski, zataczając historyczne koło. Współcześni mieszkańcy Zakola Dolnej Wisły odkrywają prehistorię swojej ziemi wraz z archeologami. Szczególne znaczenie miało odkrycie grodziska w Gzinie. Grodzisko o charakterze obronnym i kulturowym, było zamieszkane około 500-300 lat przed naszą erą i tak jak inne osady wokół należy do kultury łużycko-pomorskiej. Znalezione tutaj wiele naczyń ceramicznych, w tym kilkadziesiąt w całości. Ta wyjątkowo piękna ceramika, zdobna rytym i plastycznym ornamentem, służy dzisiaj jako wzór do współcześnie wytwarzanych w Gzinie naczyń gliniano-ceramicznych, wyrabianych ręcznie.

Wysokie stoki doliny Wisły zamieszkiwano jednak znacznie wcześniej. Obszary po obu brzegach rzeki od tysięcy lat był bowiem szlakiem przemieszczania się społeczności, traktem handlowym i dogodnym miejscem do zakładania siedzib. Prowadzone w latach 1964-65 prace wykopaliskowe stwierdziły obecność w **Topolnie**, na owalnym cyplu wysoczyzny, osadę otwartą z przełomu VIII-IX wieku. Jest to miejsce, które opowiada historię tych ziem od VI wieku p.n.e. aż do ostatecznego ćwierćwiecza X wieku. Mieszkała tu pierwotnie **ludność kultury wschodnio-pomorskiej**, pozostawiając po sobie kamienne groby skrzynkowe i kloszowe oraz wyroby świadczące o tym, że byli niezłymi metalurgami i odlewnikami. W ciągu czterech stuleci ery nowożytniej mieszkańcy Topolna prowadzili ożywione kontakty z Rzymianami, czego pozostałościami są paciorki szklane i emaliowane, towar najliczniejszy pośród rzymskich importów. Stąd też pochodzi rzadki na Pomorzu, skośnie żłobkowany na brzuścu kociołek z brązu. System osiedli warownych powstał też na prawym brzegu Wisły, z których Pień, jako gród obronny, należał zapewne do najważniejszych na obszarze Zakola.

Cennymi pozostałościami minionych, często odległych epok są tak zwane „**grodziska**” – pozostałości lub miejsca po dawnych grodach, których gęsta sieć znajdowała się na terenie LGD. Doliny rzek od wieków stanowiły dogodne miejsca dla osiedlania się ludności. Pierwszymi ludźmi przybyłymi w teren Doliny Dolnej Wisły byli zapewne paleolityczni myśliwi, wędrujący naturalnym szlakiem komunikacyjnym wzdłuż rzeki.

Grodzisko w Topolnie. Źródło „Przewodnik turystyczny”, LGD Zakole Dolnej Wisły, 2007.

Grodziska znajdujące się na terenie gmin wchodzących w skład LGD „Zakole Dolnej Wisły” to:

- **Grodzisko w Gzinie (gmina Dąbrowa Chelmińska)** – rzadki typ grodziska z okresu kultury łużyckiej, powstałego ok. 500 l. p.n.e.. Do dnia dzisiejszego przetrwały wały obronne "Grodziska" oraz majdan, na którym były półziemianki zamieszkiwane przez ówczesną ludność. Wały o wysokości do 11 m tworząc czworobok, były wzniesione na planie szachownicy. Grodzisko w Gzinie rozwinęło się w tym samym czasie, co znany w całej Polsce Biskupin z tym, że grodzisko w Gzinie było większe.
- **Grodzisko w Unisławiu (gmina Unisław)** – wczesnośredniowieczne wyżynne grodzisko koliste,
- **Grodzisko w Płutowie (gmina Kijewo Królewskie),**
- **Grodzisko „Talerzyk” w Topolnie (gmina Pruszcz)** – grodzisko wczesnośredniowieczne, pochodzące z XI w.

Wszystkie te obiekty położone są na skraju wysoczyzny morenowej, opadającej stromymi zboczami do dna doliny Wisły, lokalizacja taka miała znaczenie obronne. Grodziska stanowią dużą wartość historyczną, kulturową i poznawczą, mogą również pełnić funkcje doskonałych punktów widokowych, jednak żadne z nich nie jest na dzień dzisiejszy zagospodarowane na cele turystyczne i dydaktyczne.

W średniowieczu większość ziem, które obecnie wchodziły w skład LGD stanowiła własność rycerską oraz kościelną. W czasie różnych zawirowań historycznych takich jak np. uwłaszczenie chłopów czy reformy agrarne środki produkcji coraz częściej i na większą skalę stawały się własnością chłopów i rzemieślników. Mimo to nadal większość środków produkcji pozostała w rękach ziemiaństwa. Materialnym śladem są pozostałości dawnych majątków w postaci **dworów oraz parków przydworskich**.

LGD „Zakole Dolnej Wisły” obejmuje tereny wiejskie o bogatych tradycjach rolniczych. Stąd charakter zabytków gospodarczych jest ściśle związany z rolnictwem lub przetwórstwem rolno-spożywczym. Niestety dynamika rozwoju gospodarczo-społecznego pociąga za sobą nieuchronne zmiany w otoczeniu, najczęściej zmiany nieodwracalne, wiele obiektów tego dziedzictwa niszczy i nie ma pomysłu na ich zagospodarowanie.

Po pierwszym rozbiórze Polski, w roku 1772, ziemie Zakola Dolnej Wisły znalazły się w granicach Królestwa Prus, gdzie zmianie uległy stosunki własnościowe i osadnicze. Wsie królewskie, szlacheckie i kościelne przeszły w posiadanie osadników niemieckich, zaś ich rozplanowanie zwykle odpowiadało typowi tzw. rzędówki, co widoczne jest we wsiach Grabówko, Brzozowo czy Kijewo Szlacheckie. Natomiast druga połowa XIX wieku, to czas uprzemysłowienia folwarków. Powstały liczne gorzelnie, cegielnie i browary, podnoszące zyski mało opłacalnej, nieprzetworzonej produkcji rolnej. W 1882r. ruszyła nowoczesna cukrownia w Unisławiu, rozwijała się sieć drogowa oraz lokalne linie kolejowe.

Po II wojnie światowej w 1945 r. ziemie Zakola weszły w skład utworzonego wówczas województwa pomorskiego, a po ostatniej reformie administracyjnej w roku 1999 – województwa kujawsko-pomorskiego. Jednym z tragicznych skutków II wojny światowej były masowe migracje ludności. Polacy zmuszeni do opuszczenia tak zwanych Kresów Wschodnich, w związku ze zmianą granicy polsko-rosyjskiej, przybywali między innymi na obszar Zakola Dolnej Wisły, który z kolei musieli opuścić Niemcy. Imigranci z Wileńszczyzny, a także z Polski centralnej spotkali się z tymi, którzy postanowili tu pozostać. Zmienił się obszar ziem, z których odeszli, zmieniła się też ziemia, na którą przybyli, przynosząc z sobą tradycje i zwyczaje innych regionów. Dziś, po ponad półwieczu, budując swoją „małą ojczyznę”, mieszkańcy Zakola odkrywają jej korzenie i chronią historyczną i etnograficzną tożsamość.

Obszar LGD położony wzdłuż Wisły miał w historii znaczenie strategiczne. **Od samego początku trwałego osadnictwa wykorzystywane były walory obronne doliny otoczonej morenowymi wzgórzami.** Od okresu łużyckiego człowiek budował tu najpierw obronne grody, później zamki, by ostatecznie na początku XX wieku wznieść umocnienia i bunkry Twierdzy Chełmno. Niezwykle ważna jest również ciągłość i charakter osadnictwa. Ziemie, objęte działalnością LGD charakteryzuje **ciągłość zamieszkiwania od epoki kamiennej.** Zmieniali się tylko mieszkańcy. Każde po sobie następujące kultury pozostawiały trwały ślad. Stąd tyle ciekawych stanowisk archeologicznych.

Cennym elementem materialnego dziedzictwa kulturowego są zachowane **gotyckie oraz barokowe kościoły rzymsko-katolickie**, jak też **zboory ewangelickie**, czy **mennonickie domy modlitwy**. Piękną ozdobą tutejszego terenu są liczne **kapliczki i krzyże przydrożne**. Liczne cmentarze rzymsko-katolickie, ewangelickie oraz mennonickie wskazują na zakorzenienie poczucie przywiązania miejscowej ludności do ziemi, na której się osiedlili.

Do kultury niematerialnej zaliczyć można przede wszystkim to, co przetrwało w zbiorowej pamięci ludności. Są to przede wszystkim **stare obrzędy religijne**. Kulturowane **odpusty parafialne** zwykle o bardzo starej tradycji oraz **pielgrzymki**. Z uwagi na położenie LGD na odcinkach szlaków komunikacyjnych są to pielgrzymki, przechodzące przez teren LGD jak również lokalne pielgrzymki do miejscowych sanktuariów. Nabożeństwa odprowadzane są w kościołach, ale również w pięknej scenerii polnych lub przydrożnych krzyży czy kapliczek, na przykład tak zwane „**Nabożeństwa Majowe**”.

W obecnym czasie daje się zauważyć częste próby powrotu do korzeni. Młodzież przy wsparciu miejscowych animatorów kultury stara się zachować jak najwięcej wspomnień starszych osób, a nawet próbuje odtworzyć dawne zwyczaje. Ważne jest wspieranie tego typu inicjatyw.

Kolejnymi charakterystycznymi dla LGD „Zakole Dolnej Wisły” zabytkami są **gotyckie kościoły**. Budowane w bardzo wielu miejscowościach z polnego kamienia i cegły przetrwały do naszych czasów. Na uwagę zasługują w szczególności w kościoły w miejscowościach:

- **Czarze** – kościół został zbudowany na początku XIV w., wieża była nadbudowana w 1638 r., a odbudowana w dzisiejszym kształcie w 1974. Kościół gotycki, orientowany, murowany z cegły w układzie gotyckim z użyciem cegły zendrówki. W części prezbiterialnej wzniesiony na kamiennym fundamencie. Najcenniejszym zabytkiem jest gotycka Pieta z pierwszej połowy XV w.
- **Ostromecko** – niewielki kościół, wzniesiony zapewne w roku 1445, gotycki, z barokową wieżą zwieńczoną baniastym dachem z lat 1763-64. Na zewnątrz opięty jest szkarpami o jednym uskoku z barokowym profilowanym gzymsem koronującym. Wewnątrz znajduje się **Rzeźba Tronującej Matki Boskiej z Dzieciątkiem**, który należy do najciekawszych przykładów gotyckiej rzeźby z połowy XIV wieku w tym regionie.
- **Kijewo Królewskie** – kościół parafialny pod wezwaniem św. Wawrzyńca zbudowany został na przełomie XIII i XIV wieku. Zniszczony przez pożar w 1616r. został odbudowany przez Dominikanów z Chełmna w 1674r.
- **Unisław** – kościół parafialny pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła pochodził również z XIII w. Kościół w Unisławiu uległ zniszczeniu w czasie wojen szwedzkich. Jego ponowna konsekracja po odbudowie zniszczeń miała miejsce w 1728 r. Na początku XX w. kościół przebudowano w stylu neogotyckim.

Pisząc o kościołach nie możemy zapomnieć o **zabytkowych cmentarzach katolickich, mennonickich i ewangelickich**, których duża ilość występuje na terenie LGD, jednak ich stan często jest bardzo zły. Osobną grupą zabytków o charakterze sakralnym są **niezwykle liczne kapliczki oraz krzyże przydrożne**. Właściwie daty ich powstania oraz fundatorów są trudne do ustalenia, ale są one często bardzo stare na przykład w Grabowie (gmina Pruszcz) znajduje się piękna murowana, kwadratowa o sklepieniu krzyżowym kapliczka, która według tradycji powstała w 1610 roku z fundacji kssenii benedyktynek chełmińskich Magdaleny Mortęskiej.

Zważywszy na fakt, że większość ziemi znajdowała się w rękach rycerskich, a później szlacheckich nie może zabraknąć pięknych **pałaców i dworów często otoczonych malowniczymi ogrodami**. W każdej z gmin znajduje się tego typu obiekty, ale stan ich jest bardzo zróżnicowany.

- Gmina Dąbrowa Chełmińska:

- Bolumin - murowany dwór z II połowy XIX w.
- Czemlewo - prostokątny parterowy murowany dworek z około połowy XIX w. z dachem naczółkowym krytym dachówką.
- Nowy Dwór – murowany dworek z około połowy XIX w.
- Widoczny z daleka jest wzniesiony na skarpie wiślanej pałac „Stary” w **Ostromecku**, jeden z dwóch, które wraz z parkiem tworzą najciekawsze założenie rezydencjalne w Zakolu Doliny Wisły. Stary pałac, zwany myśliwskim zbudowany został w latach 1758-1766 w stylu rokoko, przebudowany w XIX w.; przy pałacu mur oporowy z XVII-XVIII w. oraz park krajobrazowy z I połowy XVIII w. Pałac Nowy zbudowany w 1849 r. w stylu późno klasycystycznym z dobudowanymi później: salą balową, pałacykiem myśliwskim i kaplicą; murowany z cegły, otynkowany, z tarasami od strony 21-hektarowego parku (XVII w.) W pałacu kolekcja współczesnego malarstwa i grafiki oraz zbiór zabytkowych fortepianów i pianin. W głębi parku neoromański mauzoleum grobowe rodziny Schoenborn-Alvensleben z 1878r. Obecnie pałac wraz z parkiem jest własnością Miejskiego Ośrodka Kultury w Bydgoszczy i stanowi wspaniałą scenę dla wielu wydarzeń kulturalnych i lokalnych.

Pałac w Ostromecku. Źródło: Przewodnik Turystyczny, LGD Zakole Dolnej Wisły, 2007.

Gmina Kijewo Królewskie:

- Bajerze – pałac murowany z 4 ćwierci XIX wieku; park o układzie krajobrazowym, założony w pierwszej połowie XIX wieku z okazami drzew w wieku ponad 200 lat; budynki gospodarcze: między innymi kuźnia ze stajnią, murowana z końca XIX wieku.
- Dorposz Szlachecki – układ dróg wewnętrznych; park założony około 1840 roku; dwór murowany z I połowy XIX w.
- Napole – dwór murowany z połowy XIX w.; zachowany drzewostan parku;
- Płutowo – dwór murowany z początku XX wieku; park z drzewostanem w wieku około 100 lat z okazami drzew pomnikowych; budynek mieszkalny rządcy z początku XX w.
- Trzebcz Królewski – dwór murowany z II połowy XIX wieku; park z drzewostanem 70 – 100 lat.
- Trzebcz Szlachecki – pałac murowany z drugiej połowy XIX w.; park o układzie krajobrazowym z drzewostanem w wieku 100 lat;

Gmina Pruszcz:

- Luskowo - w niewielkim parku krajobrazowym (1,0 ha) z kulistym podjazdem obsadzonym kasztanami i aleją dojazdową z ruinami dworu drewnianego z ok. 1850 r., konstrukcji zrębowej, obrzucony gliną.
- Łaszewo - murowany, klasycystyczny dwór z I połowy XIX w., parterowy, posiada elewację frontową pięcioosiową, z szerszą osią środkową z wejściem o wysuniętym ganku, wspartym na czterech kolumnach, zwieńczoną niskim,

trójkątnym przyczółkiem. Przy krótszym boku neogotycka przybudówka. Dach naczółkowy kryty dachówką. Park (0,54 ha) z XIX w.

- o Łowinek - w otoczeniu resztek parku krajobrazowego ruina rozebranego w 1965 r. dworu rokokowo-klasycystycznego z XVIII w.

Gmina Unisław:

- o Głazewo – dwór murowany z początku XIX w. oraz część parku w tego samego okresu;
- o Gołoty – dwór murowany z 2 połowy XVIII w. oraz park przydworski z okazałymi okazami drzew;
- o Grzybno – dwór murowany z 1880 roku oraz założenia ogrodowe;
- o Raciniewo – dwór murowany z końca XIX w. w parku krajobrazowym;
- o Stablewice – dwór murowany z 1852 roku oraz park krajobrazowy z ponad 100 letnimi okazami drzew;
- o Unisław – dawny folwark biskupów chełmińskich po sekularyzacji domena królewska (pałac murowany – administratora dóbr oraz park krajobrazowy z ponad 100 letnimi okazami drzew);

Oprócz budynków mieszkalnych na uwagę zasługują **stare budynki gospodarcze** takie jak **spichlerze, kuźnie, młyny, gorzelnie** znajdujące się przy większości dworów i pałaców, o których była mowa powyżej, jak również stanowiących odrębne zabytki dawnej architektury użytkowej na obszarach wiejskich np. **zespół zabudowań cukrowni w Unisławiu koniec XIX w.**, murowany budynek przemysłowo – produkcyjny z 1892 roku w Ostromecku, **mleczarnia murowana w Kokocku pocz. XX w.**, czy **warsztat kołodziejski z początku XX w. w Szymbornie** (Gmina Kijewo Królewskie).

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły kontynuuje liczne **tradycje związane z rozwojem wysokiej jakości rolnictwem**. Szczególne zasługi w tym zakresie mają partnerzy LGD - Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły i Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego.

Tradycja sadownictwa

Cechą charakterystyczną dla obszaru Zakola Dolnej Wisły są żywe do dziś tradycje sadownictwa. Przed I wojną światową oraz w okresie międzywojennym przy każdym gospodarstwie w strefie zboczowej (na skarpie) i na dnie doliny zakładano sady o różnej powierzchni. Owoce wykorzystywano na własne potrzeby lub przerabiano, a nadmiar spławiano do Gdańska. Po II wojnie światowej wiele osób wycinało drzewa, zastępując lokalne odmiany niskopięnnymi, mało odpornymi na choroby i przemarzanie, wprowadzanymi z Europy Zachodniej. Skuteczne działania na rzecz ratowania starych odmian drzew owocowych w ostatnich latach podjęli członkowie Towarzystwa Przyjaciół Dolnej Wisły, działającego przy Parku Krajobrazowym. Po zinventaryzowaniu i oznaczeniu kilkudziesięciu odmian jabłoni, gruszy i śliw założono ich szkółkę. Stąd materiał nasadzeniowy jest dostarczany do sadów mieszkańców Zakola, którzy zdecydowali się na powrót do uprawy starych odmian i odtworzenie tradycyjnych sadów przydomowych.

Tradycja smażenia powideł śliwowych – Produkt tradycyjny z Doliny Dolnej Wisły

"...śliwki węgierki mieszane drewnianym bocianem smażone w kuprowym kotle na ognisku, specyficzny smak, zapach, ciemna barwa i gęsta konsystencja. Doskonale do rogalików lub prosto ze stoika".

Tradycja smażenia powideł w nadwiślańskim pasie liczy ponad sto lat. Na przełomie wieku XIX i XX skarpy nad Wisłą obsadzono drzewami owocowymi, które wspaniale rodziły dzięki wyjątkowo korzystnym warunkom klimatycznym i glebowym. W ponad dwu tysiącach przydomowych sadów wykształcił się lokalny szczep śliwki węgierki o bardzo smacznych owocach, a przy tym odporny na szkodniki, do dziś niczym niepryskany. Tak jaj wówczas smaży się je w kotle kuprowym (miedzianym), zawieszonym nad ogniem podsycanym liściastym drewnem. By śliwki nie przywierały miesza się je drewnianym mieszadłem, tzw. „bocianem”. Od kilkunastu lat przywrócono tradycję smażenia powideł, a nawet zarejestrowano Powidła z Doliny Dolnej Wisły na Liście Produktów Tradycyjnych.

Tradycje pszczelarskie

Równie silne są na tym obszarze tradycje pszczelarskie. Miody w rejonie Dolnej Wisły pozyskiwane od stuleci. Sprzyjało temu ukształtowanie terenu, żyzne gleby i specyficzny mikroklimat, duże powierzchnie dziko rosnących roślin, często nie spotykanych się w innych częściach kraju. Kilkudziesięciu pszczelarzy z Doliny Dolnej Wisły od kilku lat prezentuje bogactwo produktów pszczelich podczas corocznych obchodów „Święta Miodu”. Z inicjatywy pszczelarzy, samorządów i stowarzyszeń w ramach ochrony krajobrazu kulturowego regionu Doliny Dolnej Wisły, utworzono mini skansen uli z rekonstrukcją „Domu pszczół”. Miody z Doliny Dolnej Wisły także mają statut produktów tradycyjnych i zostały wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tradycyjne rękodzielnictwo – Pracownia ceramiki w Gzinie

Tworzywem dla lokalnych twórców dziś, jak i dawniej, jest bogactwo ziemi, na której żyją i wszystko to, co pod ręką – w kuchni, spiżarni, zagrodzie. Przede wszystkim drewno, kamień, glina i piasek, len, wełna, juta. Z kryjących się w ziemi złóż mineralnych od stuleci wyrabiano naczynia. Chętnie się po nie sięga i teraz, choć nie z przyczyn praktycznych, ale dla ich piękna, a przede wszystkim niepowtarzalności, która nierozdzielnie wiąże się z rękodzielnictwem. Z czystej gliny, piasku i szamotu powstają misy w Gzinie. Lepione są wedle jednej z najstarszych technik ręcznej roboty. Zwana jest ona wstążeczkową. Niektóre z nich odtwarzają ceramikę z wykopalisk archeologicznych, prowadzonych w miejscu prastarego grodziska w Gzinie. W Czarzu w drewnie lipowym pracuje **lokalny rzeźbiarz**. Swoista estetyka i ryt tych dzieł odzwierciedlają łagodny charakter

artysty. W **Grzybnie** lokalny twórca tworzy głównie w polnym kamieniu, przydając mu rozmaite formy, inspiracje czerpie z przyrody. W **Brzozowie** kultywowana jest stara sztuka ludowa, która wywodzi się z **tradycja lepienia figurek z chleba**. Zręczność nabyta z obserwacji i pod okiem matki, w połączeniu z wyobraźnią, przekładają się na oryginalne unikatowe dzieła sztuki rękodzielniczej. Dotyczy to zwłaszcza dzierganych na tym obszarze serwet i obrusów.

II.3. Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej

II.3.1. Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju

Wszystkie gminy należące do Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” są gminami wiejskimi. Siedziby Urzędów Gmin zostały ustanowione w największych miejscowościach każdej z gmin, pełniących jednocześnie funkcje administracyjne, edukacyjne i kulturalne.

Według stanu na dzień 31.12.2006 r. obszar działania Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” zamieszkuje 27 767 mieszkańców, wielkość ta stanowi 1,34% mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Liczbę ludności zamieszkującej obszar działania LGD prezentuje tabela nr 1. Średnia gęstość zaludnienia na terenie „Zakola Dolnej Wisły” wynosi 68 osób na km². Spośród wszystkich gmin należących do LGD, najwyższą gęstość zaludnienia posiada Gmina Unisław, która wynosi 93 osoby na km². Liczba ta jest niższa od średniej wojewódzkiej wynoszącej 115 osób na km² i średniej krajowej 122 osoby na km² (w miastach wynosi ona około 1 105, a na terenach wiejskich 50 osób).

Tabela nr 4. Dane demograficzne obszaru działania LGD, stan 31.XII.2006 (osoby zameldowane na pobyt stały)

Gmina	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Kobiety na 100 mężczyzn
Dąbrowa Chełmińska	7 292	58	5,9	101
Kijewo Królewskie	4 357	60	4,1	101
Pruszcz	9 215	65	-2,1	106
Unisław	6 710	93	2,8	107
Razem	27 574	Średnio 69 os/km ²	Średnio 2,7	Średnio 103,75

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr/n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgru=1336&p_dane=0

Wskaźniki demograficzne gmin wchodzących w skład LGD są dość korzystne, jedynie ujemny przyrost naturalny wśród mieszkańców Gminy Pruszcz odbiega od wskaźników pozostałych gmin. Obszar LGD znajduje się pod silnym wpływem aglomeracji Toruńsko-Bydgoskiej. Stąd od kilku lat rośnie zainteresowanie mieszkańców okolicznych miast zamieszkiwaniem na terenach wiejskich Zakola Dolnej Wisły. Spośród wszystkich gmin największy wzrost liczby mieszkańców w porównaniu do 2004 roku zanotowano w gminie Dąbrowa Chełmińska, która jest gminą podmiejską. Atrakcyjna lokalizacja w sąsiedztwie Bydgoszczy sprawiła, że duża grupa osób migrowała z miasta na obszar wiejskie wybierając czyste środowisko i bliski kontakt z przyrodą. Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na zwiększenie liczby stałych mieszkańców jest wzrost liczby urodzeń, spowodowany zakładaniem rodzin przez osoby z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych. Zmniejszenie liczby mieszkańców gminy Kijewo Królewskie i Pruszcz spowodowane jest migracją zarobkową osób w wieku produkcyjnym za granicę kraju oraz starzeniem się społeczeństwa. Strukturę migracji ludności zamieszkującej obszar Zakola Dolnej Wisły przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Struktura migracji ludności zamieszkującej teren Zakola Dolnej Wisły w okresie 2004-2007

Gmina	Liczba stałych mieszkańców			
	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Dąbrowa Chełmińska	7 082	7 171	7 292	7 415
Kijewo Królewskie	4 345	4 346	4 357	4 373
Pruszcz	9 244	9 250	9 215	9 227
Unisław	6 730	6 705	6 710	6 725

LGD Zakole Dolnej Wisły

Razem	27401	27472	27 574	27 740
-------	-------	-------	--------	--------

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgrou=1336&p_dane=0

Strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar „Zakola Dolnej Wisły” pod względem potencjału produkcji i wykorzystania zasobów ludzkich w gospodarce prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 6. Struktura wieku ludności pod względem produkcyjnym (31.XII.2006)

Gmina	Ludność w wieku		
	przedprodukcyjnym	Produkcyjnym	poprodukcyjnym
Dąbrowa Chełmińska	25,6 %	62,8%	11,6 %
Kijewo Królewskie	23,5 %	64,3%	12,2%
Pruszcz	22,8 %	63,4%	13,8%
Unisław	22,0%	64,2%	13,8%

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgrou=1336&p_dane=0

Z przedstawionej powyżej tabeli wynika, iż analizowany obszar charakteryzuje się korzystnym odsetkiem ludności w wieku produkcyjnym, wynoszącym w przypadku gminy Kijewo Królewskie 64,3% i Unisław 64,2% i wysokim odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym 25,6% na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska.

Wartość wskaźnika feminizacji w gminie Pruszcz wynosi 106, a w gminie Unisław 107, natomiast dla gminy Dąbrowa Chełmińska i Kijewo Królewskie wynosi 101. Średnia wartość wskaźnika feminizacji dla obszaru Zakola Dolnej Wisły została ustalona na poziomie 103. Analizując strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar Zakola Dolnej Wisły można zaobserwować znaczny odsetek kobiet w wieku poprodukcyjnym w stosunku do mężczyzn. Natomiast odwrotnie przedstawia się struktura wieku ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, gdzie mężczyźni stanowią większy odsetek ludności zamieszkujących obszar Zakola Dolnej Wisły.

II.3.2. Poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia

Problem bezrobocia dotyczy nadal obszaru LGD „Zakola Dolnej Wisły”, a w szczególności gmin Kijewo Królewskie, Pruszcz i Unisław, które zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 r. w sprawie określenia powiatów (gmin) zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym (Dz. U. z dnia 30 grudnia 1999 r. Nr 110, poz. 1264 z późniejszymi zmianami) zostały uznane za gminy zagrożone wysokim bezrobociem strukturalnym. Liczbę osób bezrobotnych na terenie Zakola Dolnej Wisły według stanu na dzień 31.12.2007 roku przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 7. Struktura liczby bezrobotnych z terenu Zakola Dolnej Wisły zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy

Źródło:

Gmina	Liczba bezrobotnych	Mężczyźni	Kobiety	z prawem do zasiłku	w tym kobiety
Dąbrowa Chełmińska	266	125	141	42	18
Kijewo Królewskie	190	86	104	52	21
Pruszcz	429	155	274	84	-
Unisław	315	121	194	66	32

Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy.

Spośród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy największą grupę osób stanowią kobiety, które ze względu na mniejszą ilość ofert pracy mają większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia, a także osoby starsze, którym ciężko zmienić swoje przyzwyczajenia i kwalifikacje. Liczbę osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w latach 2005-2007 przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 8. Zmiany liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w okresie 2005-2007

Gmina	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP wg stanu na dzień		
	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Dąbrowa Chełmińska	527	496	266
Kijewo Królewskie	377	308	190
Pruszcz	819	580	429
Unisław	716	630	315

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy.

Analizując powyższe dane należy zwrócić szczególną uwagę na znaczne zmniejszenie liczby bezrobotnych na terenie wszystkich gmin. Największy spadek liczby osób bezrobotnych o 56% zanotowano na terenie gminy Unisław oraz o 50% na terenie gminy Kijewo Królewskie i Dąbrowa Chełmińska. Stopę bezrobocia dla powiatów objętych działalnością Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w latach 2003-2007 przedstawia tabela nr 9. Przyczyn zmniejszenia bezrobocia można szukać w przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, czego rezultatem jest migracja zarobkowa oraz ożywienie gospodarcze spowodowane funduszami strukturalnymi i licznymi inwestycjami. Istotnym elementem zmniejszenia bezrobocia na terenie powiatu chełmińskiego, bydgoskiego i świeckiego jest utworzenie SHARP Crystal Park na terenie Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Ostaszewie pod Toruniem, która rozpoczęła produkcję w styczniu 2007 roku jako najnowocześniejsza w Polsce japońska fabryka telewizorów LCD.

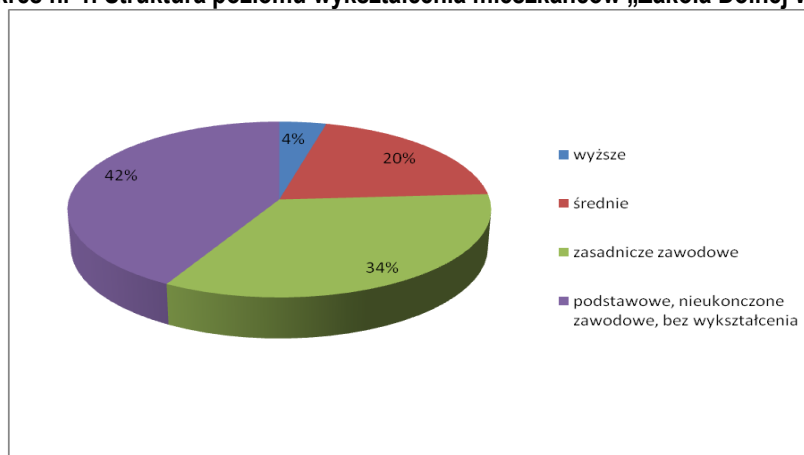
Tabela nr 9. Stopa bezrobocia na terenie powiatu należących do Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”

Obszar	Stopa bezrobocia według stanu na dzień					
	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.08.2008
Powiat bydgoski - ziemski (gmina Dąbrowa Chełmińska)	22,8%	21,1%	19,9%	16,1%	11,6%	8,3%
Powiat chełmiński (gmina Kijewo Królewskie, Unisław)	27,6%	28,1%	28,5%	25,1%	17,1%	16,5%
Powiat świecki (gmina Pruszcz)	27,0%	25,8%	23,9%	20,1%	16,3%	14,0%
Województwo kujawsko-pomorskie	24,7%	23,6%	22,3%	19,2%	15,2%	12,6%
Polska	20,0%	19,0%	17,6%	14,8%	11,4%	9,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędów Pracy.

Bardzo ważnym czynnikiem przy analizach rynku pracy jest poziom wykształcenia mieszkańców, niestety dane na ten temat pochodzą z ostatniego spisu powszechnego w 2002 roku. Szczegółową strukturę poziomu wykształcenia mieszkańców „Zakola Dolnej Wisły” przedstawia poniższy wykres. Bardzo niski poziom ludności z wyższym i średnim wykształceniem oraz wysoki z podstawowym i bez wykształcenia wynikają z dużego udziału ludności pracującej w rolnictwie, gdzie nie wymagane były wyższe kwalifikacje. Jednak problem coraz niższej rentowności małych gospodarstw rolnych powoduje, że coraz więcej osób jest zmuszona odejść od rolnictwa, przekwalifikować się i szukać zatrudnienia w innych obszarach gospodarki. Z niskiego poziomu wykształcenia wynika wciąż dość wysoki poziom bezrobocia w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej.

Wykres nr 1. Struktura poziomu wykształcenia mieszkańców „Zakola Dolnej Wisły”

Źródło: Opracowanie danych z Narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań, 2002.

II.3.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W systemie opieki zdrowotnej na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” funkcjonuje 9 publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Całodobową opiekę medyczną mieszkańcom gmin Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz, Unisław zapewniają szpitale powiatowe w Chełmnie i Świeciu oraz szpital wojewódzki w Bydgoszczy.

Tabela nr 10. Placówki opieki zdrowotnej działające na obszarze LGD

Nazwa jednostki
Gminna Przychodnia - Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Chełmińskiej
Gminna Przychodnia w Czarżu
Gminna Przychodnia w Ostromecku
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kijewie Królewskim
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk” w Pruszczu
NZOZ „Nowy Szpital” Ośrodek Zdrowia w Pruszczu
NZOZ „Nowy Szpital” Ośrodek Zdrowia w Serocku
Ośrodek Zdrowia w Grucznie
Gminny Ośrodek Rehabilitacji w Pruszczu
Gminny Ośrodek Zdrowia w Unisławiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin, 2008.

Działające na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” zakłady opieki zdrowotnej zapewniają pacjentom usługi w zakresie m.in.: podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych, rehabilitacji leczniczej, leczenia stomatologicznego, profilaktycznych programów zdrowotnych. Osoby znajdujące się w trudnych sytuacjach życiowych mają możliwość korzystania z opieki świadczonej przez **Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej** działające w Dąbrowie Chełmińskiej, Kijewie Królewskim, Pruszczu i Unisławiu, które pomagają mieszkańcom pokonywać problemy natury socjalnej.

II.3.4. Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” nad zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego mieszkańcom czuwają: Komenda Miejska Policji w Bydgoszczy - Posterunek Policji w Dąbrowie Chełmińskiej, Komenda Powiatowa Policji w Świeciu - Posterunek Policji w Pruszczu oraz Komenda Powiatowa Policji w Chełmnie - Posterunek Policji w Unisławiu (m.in. gminy Kijewo Królewskie, Unisław).

Ochronę przeciwpożarową zapewniają Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chełmnie, Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Świeciu, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy, wspomagane przez 25 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z obszaru objętego działalnością LGD „Zakola Dolnej Wisły”, z których 18 należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

II.3.5. Edukacja i wychowanie

Infrastrukturę oświatową Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” stanowi łącznie 28 placówek, w tym 2 szkoły ponadgimnazjalne istniejące przy Zespole Szkół w Unisławiu.

Tabela nr 11. Liczba szkół na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” w 2007 r.

Gmina	Szkoły Podstawowe	Szkoły Gimnazjalne	Licea Ogólnokształcące	ZSZ
Dąbrowa Chelmińska	5	3	0	0
Kijewo Królewskie	4	1	0	0
Pruszcz	5	2	0	0
Unisław	4	1	1	1
Obszar LGD	18	8	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna na obszarze LGD „Zakola Dolnej Wisły” została dostosowana do aktualnej sytuacji demograficznej oraz zmian wynikających z reformy oświaty z 1998 r. W godzinach popołudniowych mieszkańcy obszaru należącego do LGD mają możliwość korzystania z oferty usług świadczonych przez świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, Gminne Centra Informacji oraz Gminne Ośrodki Kultury.

II.3.6. Sport i rekreacja

Na obszarze Zakola Dolnej Wisły najbardziej atrakcyjnym terenem dla turystyki, wypoczynku i rekreacji jest szczególnie część terenu położona na terenie **Zespołu Parków Krajobrazowych Chelmińskiego i Nadwiślańskiego**. Walorami tego terenu jest wysoka atrakcyjność widokowa krajobrazu, cenne przyrodniczo kompleksy leśne i zasoby dóbr kultury. Obszar odznacza się dobrą dostępnością komunikacyjną. Charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, występowaniem lasów o średnich i dużych walorach wypoczynkowych, licznymi elementami ochrony przyrody (rezerваты, pomniki przyrody) i ochrony kulturowej (obiekty architektury, budownictwa i techniki, stanowiska archeologiczne, zespoły dworsko-pałacowe oraz miejsca martyrologii). Urozmaicona rzeźba terenu, duże różnice wysokości względnej i znaczne nachylenie stoków stwarzają **lokalne predyspozycje do rozwoju sportów paralotniarskich, szybowcowych oraz dla turystyki narciarskiej**.

Największą atrakcją turystyczną na obszarze „Zakola Dolnej Wisły” jest stacja narciarska w Unisławiu umożliwiającą uprawianie sportów zimowych, w tym narciarstwa zjazdowego, snowtubingu i łyżwiarstwa, cieszącą się ogromnym zainteresowaniem i popularnością. Kolejną atrakcją jest zakładowa baza lotnicza „Adriany S.A.” w Watorowie (gmina Kijewo Królewskie), która oferuje między innymi loty turystyczne samolotami i kursy pilotażu. Na istniejącą bazę sportową i rekreacyjną obszaru objętego działalnością LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się stadiony i boiska do piłki nożnej, siatkówki i koszykówki, hale sportowe oraz sale gimnastyczne. Stan techniczny większości tych obiektów wymaga gruntownej modernizacji i nowoczesnego wyposażenia, aby spełniał oczekiwania mieszkańców, zwłaszcza osób aktywnie uprawiających sport. Aktywność sportowa jest duża o czym świadczy 18 klubów sportowych, działających w formie stowarzyszeń sportowych, stwarzających możliwość czynnego uprawiania sportu i krzewienia kultury fizycznej.

II.3.7. Kultura

Na sieć placówek kulturalnych działających na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się 10 bibliotek publicznych, 2 ośrodki kultury oraz 36 świetlic wiejskich. Najbardziej aktywnymi instytucjami kultury **Gminne Ośrodki Kultury w Pruszczu i Unisławiu**, które organizują liczne koncerty, festyny, imprezy kulturalne oraz wystawy. Na terenie gmin Dąbrowa Chelmińska i Kijewo Królewskie aktywność kulturalna przejawia się w czynnie działających świetlicach wiejskich, oferujących mieszkańcom wiele atrakcji kulturalnych i społecznych.

Analizując istniejącą infrastrukturę kulturalną terenu „Zakola Dolnej Wisły” należy stwierdzić, że dostęp do kultury, zarówno dla mieszkańców, jak i turystów jest ograniczony i niewystarczający, a stała oferta kulturalna jest bardzo skromna.

II.3.8. Organizacje pozarządowe

Działalność organizacji społecznych na terenie „Zakola Dolnej Wisły” ma ogromne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich, gdyż poprzez instytucje służące samoorganizacji lokalnych społeczności, zapewniają przełamywanie określonych problemów społecznych i stanowią uzupełnienie działań samorządowych między innymi w zakresie promocji obszarów wiejskich, dostępu do kultury, aktywności fizycznej i sportu oraz pomocy osobom niepełnosprawnym.

Do najbardziej aktywnych stowarzyszeń działających na terenie objętym działalnością Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” należą:

- **Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz** utworzone w roku 1998, które realizuje projekty, m.in. w zakresie kursów obsługi komputera, warsztatów i seminariów dla osób związanych z rolnictwem i działających w otoczeniu rolnictwa
- **Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie** istniejące od 2004 roku, realizujące m.in. bezpłatne poradnictwo, usługi szkoleniowe i doradcze dla przedsiębiorców i osób chcących założyć własną działalność gospodarczą i właścicieli firm, warsztaty historyczne, bezpłatne poradnictwo prawne dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.
- **Stowarzyszenie „Pierwiosnek” z Trzebcza Szlacheckiego**, które powstało w marcu 2005 r., realizujące imprezy m.in. pod hasłem „Zdrowy styl życia – pokaz żywieniowy” oraz pokaz stroików bożonarodzeniowych przeprowadzony przez szkołę florystyczną z Torunia,
- **„Klub Przyjaciół Brzozowa”** (gmina Kijewo Królewskie) przekształcone w 2002 roku z Koła Gospodyń Wiejskich, zajmujące się aktywizacją mieszkańców i promocją miejscowości,
- **Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”** utworzone w 2003 roku, które prowadzi oddział zerowy dla dzieci w wieku od 4 do 6 lat z terenu wsi Grzybno, realizuje projekt dokumentujący relacje najstarszych mieszkańców wsi Grzybno, który przedstawia „historie naszych ojców” i stanowi pamiątkę dla przyszłych pokoleń.
- **Unisławskie Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych „Światowid”**, które zostało zarejestrowane w marcu 2002 roku, realizuje liczne projekty w zakresie dziedzictwa historyczno-kulturowego.
- **Klub Sportowy „Unisławia” w Unisławiu** utworzony w 1963 roku, prowadzi działania związane ze szkoleniem sportowym dzieci i młodzieży w grach zespołowych, tj. piłce nożnej i rugby. Dodatkowo organizowane są działania aktywizujące lokalną społeczność wokół sportu poprzez rozgrywki „Unisławskiej Gminnej Ligi Halowej Piłki Nożnej”.

Tabela nr 12. Wykaz organizacji pozarządowych działających na obszarze Zakola Dolnej Wisły

	Nazwa organizacji		Nazwa organizacji
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	Koło Gospodyń Wiejskich w Ostromecku	KIJEW KROLEWSKIE	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie
	Koło Gospodyń Wiejskich w Dąbrowie Chełmińskiej		Klub Przyjaciół Brzozowa
	Koło Gospodyń Wiejskich w Wąldowie Królewskim		Koło Gospodyń Wiejskich w Brzozowie
	Koło Gospodyń Wiejskich w Czarzu		Koło Gospodyń Wiejskich w Kijewie Szlacheckim
	Koło Gospodyń Wiejskich w Otowicach		Koło Gospodyń Wiejskich w Kiełpiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Chełmińskiej		Koło Gospodyń Wiejskich w Trzebczu Szlacheckim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Czarze		Koło Gospodyń Wiejskich w Kijewie Królewskim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Ostromecku		Klub Sportowy POLOT w Kijewie Królewskim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Wąldowie Królewskim		Uczniowski Klub Sportowy „Atletic”
	Ludowy Klub Sportowy w Ostromecku		GLKS Pomowiec-Victoria w Kijewie Królewskim
	Ludowy Klub Sportowy w Nowym Dworze		Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca
	Ludowy Klub Sportowy w Czarzu		Ochotnicza Straż Pożarna w Kijewie Królewskim
	Ludowy Klub Sportowy w Dąbrowie Chełmińskiej		Ochotnicza Straż Pożarna w Brzozowie
	Ludowy Klub Sportowy w Janowie		Ochotnicza Straż Pożarna w Płutowie
	Ludowy Klub Sportowy w Boluminie		Ochotnicza Straż Pożarna w Trzebczu Szlacheckim
	Ludowy Klub Sportowy w Wąldowie Królewskim		
	Ludowy Klub Sportowy w Czemplowie		
	Uczniowski Klub Sportowy „DĄBROWA” w Dąbrowie Chełmińskiej		
	Gminne Koło Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dąbrowie Chełmińskiej		
PRUSZCZ	Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych w Gołuszycach	UNISLAW	Ochotnicza Straż Pożarna w Grzybnie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzeźnie		Ochotnicza Straż Pożarna w Kokocku
	Ochotnicza Straż Pożarna w Ciesleszynie		Ochotnicza Straż Pożarna w Unisławiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuszycach		Koło Gospodyń Wiejskich w Błotach
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łuszkówku		Koła Gospodyń Wiejskich w Brukach Kokocka
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łaszewie		Koła Gospodyń Wiejskich w Brukach Unisławskich
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łowinie		Koło Gospodyń Wiejskich w Głazewie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łowinku		Koło Gospodyń Wiejskich w Gołotach
	Ochotnicza Straż Pożarna w Mirowie		Koło Gospodyń Wiejskich w Grzybnie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Parlinie		Koło Gospodyń Wiejskich w Kokocku

LGD Zakole Dolnej Wisły

Ochotnicza Straż Pożarna w Pruszczu	Koło Gospodyń Wiejskich w Unisławiu
Ochotnicza Straż Pożarna w Serocku	Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło w Unisławiu
Ochotnicza Straż Pożarna w Topolno	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”
Ochotnicza Straż Pożarna w Wąldowie	Towarzystwo Oświatowe "Od Nowa"
Ochotnicza Straż Pożarna w Zawadzie	Unisławskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Światowid"
Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz	Unisławskie Towarzystwo Historyczne
Stowarzyszenie „Aktywna Młodzież”	Gminne Koło „Caritas”
LKS „Start” Pruszcz	Klub Sportowy „Unisłavia”
Uczniowski Klub Sportowy Pomorzanin Serock	Uczniowski Klub Sportowy „Kmicic”
LKS „Pomorzanin” Serock	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Iskierka” w Unisławiu
Koło Gospodyń Wiejskich Luskówko	Stowarzyszenie Unisław Team
Koło Gospodyń Wiejskich Łowin	Koło Łowieckie „Bażant” w Unisławiu
Koło Gospodyń Wiejskich Niewieścín	
Koło Gospodyń Wiejskich Mirowice	
Koło Gospodyń Wiejskich Topolno	
Koło Gospodyń Wiejskich Zawada	
Koło Gospodyń Wiejskich Serock	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

Analizując powyższe informacje można stwierdzić, że obszar Zakola Dolnej Wisły jest bogaty w organizacje pozarządowe, które działają na rzecz mieszkańców swojego regionu. Do najaktywniejszych organizacji należą Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne oraz Kluby Sportowe. Największym problemem organizacji pozarządowych jest mała aktywność społeczna młodych ludzi w działalności na rzecz samych organizacji. Gotowość mieszkańców do pracy społecznej koreluje z aktywnością obywatelską wyrażoną frekwencją w wyborach parlamentarnych i samorządowych.

Tabela nr 13. Frekwencja w wyborach parlamentarnych

Gmina	Wybory parlamentarne		
	Frekwencja w dn. 23.09.2001 r.	Frekwencja w dn. 25.09.2005 r.	Frekwencja w dn. 21.10.2007 r.
Dąbrowa Chełmińska	36,35%	29,93%	43,69%
Kijewo Królewskie	44,49%	33,13%	41,96%
Pruszcz	46,69%	34,31%	48,51%
Unisław	42,27%	30,14%	45,72%
Obszary wiejskie w skali woj. kuj-pom.	40,45%	31,42%	40,89%
Woj. kujawsko-pomorskie	44,57%	36,82%	50,65%
Obszary wiejskie w skali kraju	42,93%	36,18%	45,27%
Polska	46,28%	40,57%	53,88%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Tabela nr 14. Frekwencja w wyborach samorządowych

Gmina	Wybory samorządowe		
	11.10.1998 r.	27.10.2002 r.	12.11.2006 r.
Dąbrowa Chełmińska	39,65%	39,88%	36,80%
Kijewo Królewskie	49,87%	53,61%	42,53%
Pruszcz	44,52%	42,63%	39,81%
Unisław	42,05%	43,32%	45,51%
Polska	59,00%	44,24%	39,52%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Na podstawie powyższych danych można określić wskaźnik kapitału społecznego oraz aktywność obywatelską za pomocą frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych, która na przełomie lat 1998-2007 waha się i wynosi około 30-54%. W czasie ostatnich wyborów parlamentarnych, przeprowadzonych w 2007 roku, najwyższą frekwencję 48,5 % zanotowano w gminie Pruszcz, natomiast najniższą 42% w gminie Kijewo Królewskie. Wyniki aktywności obywatelskiej na terenie Zakola Dolnej Wisły były niższe od frekwencji na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego i kraju, natomiast porównywalne z wynikiem uzyskanym na obszarach wiejskich w skali kraju. W okresie ostatnich kilkunastu lat najwyższą frekwencję 53,6% zanotowano w czasie wyborów samorządowych w 2002 roku w gminie Kijewo Królewskie, natomiast najniższą frekwencję 29,9% w czasie wyborów parlamentarnych w 2005 roku na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska.

II.3.9. Gospodarka obszaru

Obszar LGD ma typowo rolniczy charakter i jest dostatecznie wyposażony w obiekty obsługi rolnictwa, jak i również obiekty przetwórstwa rolno – spożywczego. Przy dużym potencjale produkcji rolniczej obszaru oraz pomocy finansowej ze środków krajowych oraz unijnych, rolnictwo jak i też przetwórstwo rolne powinno ulec poprawie jakościowej. Nie bez znaczenia na możliwość rozwoju gospodarczego obszaru LGD ma wpływ atrakcyjne położenie w sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich tj. Bydgoszcz, Toruń, Świecie, Chełmno, a także infrastruktura komunikacyjna poszczególnych gmin. Spajającym elementem cały obszar LGD jest Wisła, która także stanowi drogę wodną o znaczeniu krajowym. W celu reaktywowania swojej funkcji transportowej wymaga jednak modernizacji do IV klasy żeglownej.

Najważniejszą branżą gospodarczą obszaru LGD jest rolnictwo. Użytki rolne zajmują znaczące obszary gmin i znaczący procent mieszkańców pracuje w gospodarstwach rolnych.

Tabela nr 15. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych na terenie LGD

Wyszczególnienie	Ogółem			
	Dąbrowa Chełmińska	Kijewo Królewskie	Pruszcz	Unisław
Użytki rolne	5007	6513	12387	5580
grunty orne	3790	6011	11144	4724
Sady	101	54	234	126
Łąki	787	229	622	420
pastwiska	329	219	387	310

Źródło: Dane z Urzędu statystycznego stan na 31 grudzień 2005r.

Użytki rolne stanowią 71% powierzchni LGD. W ramach użytków rolnych, grunty orne stanowią 62%, sady 1%, łąki 5% oraz pastwiska 3%. Cechą charakterystyczną obszaru jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Na dzień 31.12.2007 r. na całym obszarze LGD funkcjonowało 3335 gospodarstw rolnych: Dąbrowa Chełmińska – 1007, Kijewo Królewskie – 671, Pruszcz – 1031, Unisław- 626.

Tabela 16. Struktura wielkości indywidualnych gospodarstw rolnych, stan na 31.12.2006r.

Gmina	Wielkość gospodarstw						
	do 2 ha	2ha-5ha	5ha-10ha	10ha-15ha	15ha – 20ha	20ha-50ha	powyżej 50ha
Dąbrowa Chełmińska	363	280	77	173	46	65	3
Kijewo Królewskie	179	117	187	96	43	46	3
Pruszcz	238	207	192	154	89	120	31
Unisław	240	244	272	181	75	45	11
Razem	1020	848	728	604	253	276	48

Źródło: Dane z poszczególnych referatów podatków.

Na podstawie zamieszczonej powyżej tabeli zaobserwować możemy stosunkowo dużą liczbę gospodarstw od 2-10ha w stosunku do gospodarstw powyżej 10ha. Zakole Dolnej Wisły jest obszarem typowo rolniczym, na którym w strukturze zasiewów dominującą rolę odgrywają rośliny zbożowe. Natomiast do podstawowych działów hodowlanych LGD Dolnej Wisły należą: trzoda chlewna, bydło mleczne, drób.

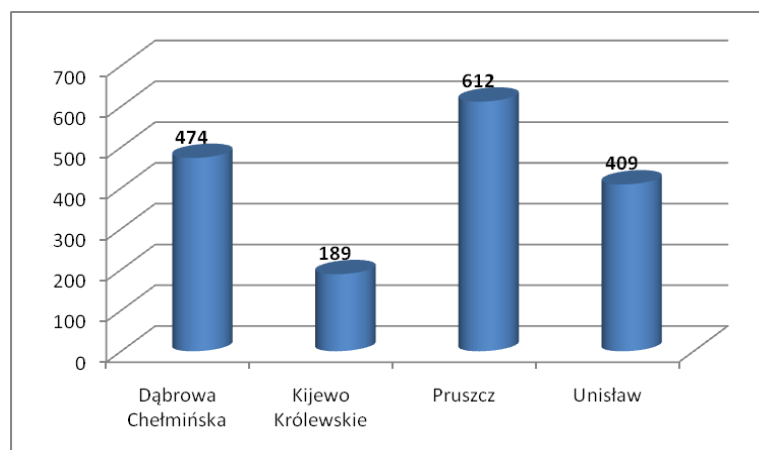
Na terenie LGD dwie gminy: Dąbrowa Chełmińska oraz Unisław znajdują się obszary objęte niekorzystnymi warunkami gospodarowania (ONW). Natomiast jedynie w gminie Pruszcz obowiązuje Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego -

potocznie zwana **Dyrektywą "azotanową"**. Dyrektywa ta obliuguje rolników do posiadania płyt obornikowych, zbiorników na gnojówkę i gnojownicę, którą należy przechowywać przez okres 6 miesięcy.

Podmioty gospodarcze obszaru LGD

Obszar charakteryzuje się dobrze rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości zwłaszcza w zakresie usług, handlu i przetwórstwa. Na terenie stowarzyszenia działa **1684** podmiotów gospodarczych co obrazuje wykres poniżej.

Wykres nr 2. Podmioty gospodarcze obszaru LGD.

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, stan na 2006 r. www.stat.gov.pl

Najbardziej rozwinięta gospodarka jest na terenie Gminy Pruszcz, który wyróżnia się dobrze rozwiniętymi usługami na wokół rolniczymi oraz drobną przedsiębiorczością oraz nadal dobrze funkcjonującą spółdzielczością. Jest tu zarejestrowanych 612 podmiotów, w strukturze przedsiębiorstw zdecydowanie dominują jednostki prowadzące działalność handlową oraz wykonujące drobne usługi dla ludności. Ponadto reprezentowana jest również branża budowlana i transportowa. Ważnymi formami prowadzenia działalności gospodarczej są budownictwo i przetwórstwo. Wśród zakładów przemysłowych przeważają firmy zajmujące się przetwórstwem mięsno-spożywczym. Ekoenergetyczna polityka Gminy stymuluje rozwój gospodarczy związany z energetyką odnawialną (produkcja kotłów na biomasę, produkcja brykietu z biomasy, handel brykietem z biomasy). Do największych pracodawców zatrudniających powyżej 10 osób w Gminie Pruszcz należą: ZIEMBUD (budownictwo, roboty ziemne); Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” (rzeźnictwo, wędliniarstwo, piekarstwo); R. W. Sznajdrowscy (przetwórstwo mięsne); Zakład Przetwórstwa Mięsnego Marek Rokita (produkcja wędlin); „Falenczyk” (produkcja kotłów, kominów i filtrów); Eco – Pol Składowisko odpadów niebezpiecznych – zawierających azbest; ENEA S.A. (usuwanie awarii elektrycznych), FINAKO (zakład przetwórstwa owoców i warzyw); PHU Neti Partner (produkcja brykietu opałowego). W 2008 roku Gmina wytyczyła tereny inwestycyjne w miejscowości Pruszcz na pow. 120 ha pod zabudowę związaną z działalnością gospodarczo-przemysłową.

Także Gmina **Dąbrowa Chełmińska** jest obszarem o dobrze rozwiniętej przedsiębiorczości. Znaczną większość podmiotów gospodarczych stanowią firmy osób fizycznych, wśród których przeważają działające w sferze handlu i naprawy, produkcji i w sferze budowlanej. Głównymi ośrodkami gospodarczymi gminy są miejscowości Dąbrowa Chełmińska, Strzyżawa oraz Ostromecko. Na terenie gminy zarejestrowane są 474 (Dane z Banku Danych Regionalnych GUS stan na 2006 r. www.stat.gov.pl) podmioty gospodarcze. Do największych pracodawców w Gminie Dąbrowa Chełmińska należą: Dulcet Strzyżawa (sprzedaż paliw, oleju napędowego, sprzedaż samochodów ciężarowych); P.P.U. ALGUM Otowice (produkcja foteli i krzeseł, zabudowa sal), Wody Mineralne Ostromecko, GLOBUS POLSKA Sp. z o.o. Oddział w Dąbrowie Chełmińskiej (zamrażalnie owoców i warzyw)

Natomiast na terenie **gminy Unisław** zarejestrowanych jest **409** firm, działających w branżach: usługi, handel, transport i produkcja. Podmiotami gospodarczymi mającymi znaczący wpływ na sytuację gospodarczą gminy są między innymi: „ADAMEX” w Unisławiu, „Baby’s World” Sp. z o.o. w Kokocku (produkcja art. Dziecięcych), Firma Transportowa „APIO” w Brukach Unisławskich, Przedsiębiorstwo Budowlane „Unibud” w Unisławiu, Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Agromix” w Unisławiu, Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Unamel” w Unisławiu, Zakład Usług Dla Ludności. Publiczny transport Ciężarowy w Unisławiu.

Najmniej rozwinięta przedsiębiorczość w gminie **Kijewo Królewskie**, gdzie działa jedynie **189** firm m.in. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe STANPOOL Spółka Jawna w Dorposzu Szlach, ADRIANA Spółka Akcyjna Kosowizna (produkcja mebli), Gospodarstwo Rolne ROLTON Spółka z o.o. w Płutowie, Gminna Spółdzielnia SCH w Kijewie Król., z/s w Brzozowie, „AZALIA” Przedsiębiorstwo P.U.H.. w Brzozowie (produkcja opakowań tekturowych), Zakład „STOLMAR” Sp. Jawna Kijewo Królewskie (stolarstwo). Cechą charakterystyczną sytuacji gospodarczej gminy Kijewo Królewskiej jest jej

zdominowanie przez jeden podmiot – „Adrianę S.A.” w Kosowiznie. Zakład produkuje meble tapicerowane, ale i rozszerza swoją działalność, m.in. prowadzi działalność w sektorze budowlanym. Z firmą kooperuje wiele niewielkich firm, z których większość to niewielkie zakłady osób fizycznych. Kryzys firmy w 2008 roku spowodował jednak ograniczenie działalności gospodarczej i redukcję zatrudnienia.

Wnioski z analizy: 1) wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, 2) bezrobocie spowodowane brakiem kwalifikacji zawodowych, 3) rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Podsumowując zebrane dane można stwierdzić, że przeprowadzanie nowych inwestycji dotyczących infrastruktury wiejskiej będzie mieć w najbliższym czasie wpływ na rozwój działalności gospodarczej na terenie działania LGD.

II.4. Specyfika obszaru objętego LSR i uzasadnienie jego spójności

Największym wyróżnikiem obszaru jest jego położenie w **Dolinie Dolnej Wisły**, która w okolicach Bydgoszczy, wysunawszy się najbardziej na zachód gwałtownie skręca zasilona wodami Brdy. Grupa w swojej nazwie nawiązuje do tegoż właśnie zakola Wisły, które decyduje o specyfice obszaru, o jego niezwyklej przyrodzie i dziedzictwie kulturowym. Wisła jest wyznacznikiem rozwoju tego obszaru od wieków, wpływała na system osadnictwa w regionie, o rozwoju gospodarki i kultury. Wisła, która rozdziela gminy partnerskie, jest zarazem osią łączącą, spoiwem kształtującym ten obszar od wieków.

Zbocza nadwiślańskie są bardzo urozmaicone. W wielu miejscach rzeźnią je nieckowate wgłębienia o łagodnie nachylonych zboczach albo wąskie, rozgałęzione dolinki. Te ostatnie swoją rzeźbę zawdzięczają współczesnym procesom erozji, spowodowanej opadami, wiatrem, wypływowi wód podziemnych. Tu i ówdzie przybierają one formę wąwozów o stromych ścianach, po których niekiedy spływają strumienie, i kilku kilometrowych parowów, zbiegających ku Wiśle. Osobliwością przyrodniczą doliny Wisły, niespotykaną w wielu innych rejonach Polski, są zbiorowiska ciepłolubnych muraw stepowych. W większości są to trawy bądź rośliny o sztywnych, skórzastych, często owłosionych liściach.

Naturalnym obszarem ich występowania są dalekie stopy południowo-wschodniej Europy i środkowej Azji. Kserotermy, jak je nazywają specjaliści, charakteryzują się doskonałym przystosowaniem do przetrwania suszy i wysokich temperatur. Na teren dzisiejszego Zakola przywędrowały w suchym i ciepłym okresie preborealnym około 8000 lat przed naszą erą, korzystając głównie z naturalnych „korytarzy ekologicznych” – jakimi są doliny większych rzek.

Specyfika przyrodnicza obszaru została doceniona poprzez włączenie do Sieci Natura 2000. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Mozaika środowisk - łąki, pastwiska, zadrzewienia, zakrzewienia, starorzecza, wyspy rzeczne – sprawia, że wiele gatunków ptaków zakłada tutaj gniazda lęgowe. Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Dolnej Wisły” jest ostoją podtrzymującą ponad 1% krajowej populacji dla trzcina nurogęsi, ohara, ostrzygojada, rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej i zimorodka.

Bogactwo przyrodnicze Zakola Wisły przyciąga wielu miłośników przyrody, którzy mogą nie tylko wypoczywać na łonie natury, ale także badać przyrodę. Na obszarze Zakola działa bardzo aktywnie Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego oraz Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły prowadzące bogatą działalność naukową i dydaktyczną. Podmioty te propagują także aktywne formy wypoczynku i są promotorami turystyki przyrodniczej na obszarze Zakola Dolnej Wisły. Przy współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Dolnej Wisły, Dyrekcja Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego realizuje liczne projekty, m. in. Projekt zachowania i przywracania uprawy starych odmian drzew owocowych w miejscu ich pierwotnego występowania („in situ”), w ramach którego zinventaryzowano w terenie kilkadziesiąt sadow przydomowych, oznaczono szereg odmian jabłoni, grusz i śliw, stworzono kolekcję oraz szkółkę starych odmian drzew owocowych. Do ciekawszych przedsięwzięć należy odradzanie tradycyjnych metod przetwórstwa, co zachęciło mieszkańców licznych wsi do wyrobu powideł śliwkowych według starych receptur.

LGD również zaangażowało się tego typu działania, poprzez członkostwo Parku i Towarzystwa w LGD i realizowanie wspólnych działań w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Kolejnym wyróżnikiem obszaru LGD jest **niezwykłe dziedzictwo historyczne i kulturowe**. Ciekawostką są grodziska średniowieczne znajdujące się na terenie wszystkich gmin partnerskich. Znaleźiska z epoki brązu (1800-700 lat p.n.e.) są jeszcze stosunkowo nieliczne. Spośród kilkunastu stanowisk kultury łużyckiej (1500 - 400 lat p.n.e.), wyróżnia się grodzisko w Gzinie (gmina Dąbrowa Chełmińska). Znacznie więcej, bo aż kilkadziesiąt, stanowisk pochodzi z czasów kultury krotoszyńskiej (550-150 lat p.n.e.) np. Topolno (gmina Pruszcz). Na terenie LGD „Zakole” występują one w miejscowościach: Gzin (gmina Dąbrowa Chełmińska), Płutowo (gmina Kijewo Królewskie), Topolno (gmina Pruszcz) oraz Unisław (gmina Unisław). Sieć grodzisk jest łącznikiem historycznym i kulturowym obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Element ten może być wykorzystany jako wątek przewodni rozwoju LGD - potencjalna atrakcja turystyczna i edukacyjna.

Kolejnym ważnym wyróżnikiem obszaru są tradycje kulinarne wynikające z rolniczego charakteru obszaru zalewowej Wisły. Bogactwo kulinarnych specjalów Zakole zawdzięcza swoim mieszkańcom. Tym, którzy żyli tu od pokoleń i

tym, którzy przybyli tutaj z Wileńszczyzny i Polski centralnej, przywożąc ze sobą własne tradycje, związane także z kulturą stołu. Ten obszar nigdy nie był jednolity etnicznie, tak jak i historyczna kraina, Ziemia Chełmińska, której częścią jest prawobrzeżne Zakole. Ziemia Chełmińska przez wieki dzieliła swoje losy z Mazowszem, a na jej tożsamość wpływ miały także kultury sąsiadujących regionów, zwłaszcza Kujaw. Od połowy XVI wieku w dolinie Wisły, po obu stronach rzeki, osiedlali się menonici, przybysze z Holandii, których zasługi w osuszaniu podmokłych terenów są nie do przecenienia. Ich potomków już tutaj niemal nie ma.

Tradycyjne produkty i potrawy tutaj wytwarzane mają ów niepowtarzalny, specyficzny wyłącznie dla tego miejsca smak, wygląd i aromat. Wpływ na to ma tutejszy mikroklimat, gleba i szata roślinna, sposób pozyskiwania surowców i ich przechowywania, metody przyrządzania żywności sięgające bardzo odległych czasów. Wiele gospodyń z nadwiślańskich wsi wciąż zbiera miętę z odbudowanych w starym korycie Wisły dzikich polettek. Lubczyk, przydający charakterystycznego smaku potrawom, pleni się sam w ogródkach, bez specjalnej pielęgnacji. Hoduje się określone rasy świni, by zyskać z ich słoniny smalec, z którego rodzi się cała dobroć wypiekanych z jego użyciem ciasteczek. Pyszny chleb wiele zawdzięcza liściom chrzanu, na których kładzie się ciasto przed wsunięciem go do pieca.

Produktami najbardziej charakterystycznymi dla Zakola są miody i powidła z Doliny Dolnej Wisły wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Równie silne są w tym regionie tradycje pszczelarskie. Miody w rejonu Dolnej Wisły pozyskiwane są od stuleci. W XII- i XIII-wiecznych kronikach spotykamy nazwy osiedli -Pasieki, Bartniki, Bartnianka, Lipowe, Pień - które miały ścisły związek z bartnictwem, najstarszą metodą pozyskiwania miodu z gniazd dzikich pszczół ulokowanych w pniach drzew (barciach). Pierwszy Przywilej Chełmiński sporządzony w Chełmnie przez Krzyżaków w 1233 roku, obok praw do nabywania ziemi, wymienia także obowiązek płacenia czynszu w wysokości jednego denara kolońskiego lub pięciu chełmińskich i dwóch „grzywien” (ok. 400 g) wosku pszczelego. Pszczelarstwo i współcześnie znajduje w Zakolu Dolnej Wisły wyjątkowe warunki rozwoju. Sprzyja temu ukształtowanie terenu, żyzne gleby i specyficzny mikroklimat, duże powierzchnie dziko rosnących roślin, czego nie spotyka się w innych częściach kraju.

Dolina Dolnej Wisły zyskała sporą sławę dzięki swoim produktom zarówno w Polsce jak i za granicą dzięki licznym działaniom i inicjatywom promocyjnym LGD oraz jej partnerów. Promocja produktów oraz kultywowanie tradycji kulinarnych to jedno z ważniejszych celów rozwojowych Zakola Wisły. Obok produktów kulinarnych na znaczeniu zyskują produkty rękodzielnicze i rzemieślnicze nadwiślańskich obszarów. Tworzywem dla lokalnych twórców tak dziś, jak i dawniej jest bogactwo ziemi, na której żyją, i wszystko to, co pod ręką - w kuchni, spiżarni, zagrodzie. Przede wszystkim drewno, kamień, glina i piasek, len, wełna, juta... Nawet drewniana łyżka, z której „po ubraniu w szmatki może powstać lalka. Niekiedy zarzucona tradycja, obecnie się odradza. Tak właśnie dzieje się w przypadku owych lał na patyku. To, co w nich ciekawe, to przeniesienie przedmiotu użytkowego – drewnianej pałki do ciasta czy łyżki – w sferę dekoracji. Niegdyś służyły dzieciom do zabawy, ale stworzone z potrzeby nie były pozbawione walorów estetycznych. Te swojskie lale ubrane w suknie z lnu i juty, ożywione kolorowymi przepaskami, dziś stanowią ozdobę. Zręczność nabyta z obserwacji i pod okiem matki, w połączeniu z wyobraźnią, przekładają się na oryginalne unikatowe dzieła sztuki rękodzielniczej. Dotyczy to zwłaszcza dzierganych na tym obszarze serwet i obrusów, wykonywanych na przykład w Unisławiu na pięciu drewnianych drutach czy w Brzozowie na szydełku. Żywa jest też tradycja wielkanocnych pisanek, których wzór, na kształt nadwiślańskich palemek, czyli wierzbowych kotków, wyrysowuje się woskiem pszczelim na jajach, gotowanym następnie w farbie uzyskanej z łupin cebuli.

Działania podjęte w programie Leader+ w formie pilotażu potwierdziły zainteresowanie mieszkańców kultywowaniem dziedzictwa kulturowego i historycznego regionu Doliny Wisły, potrzebą powrotu do źródeł, poszukiwania tożsamości kulturowej i budowania na niej teraźniejszości.

III. Analiza SWOT obszaru objętego strategią oraz wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

Podczas warsztatów strategicznych z szerokim udziałem społeczności lokalnych (11.02.2008 w Unisławiu) zostały przeprowadzone analizy obecnej sytuacji mieszkańców obszaru działania LGD. Analizy były prowadzone w 4 obszarach tematycznych:

1. **Jakość życia** - warunki niematerialne, duchowe, wszystko to, co wynika z pozamaterialnych, społecznych potrzeb człowieka;
2. **Standard życia** - warunki materialne, wszystko co jest kształtowane czynnikami materialnymi, np., infrastruktura techniczna i społeczna;
3. **Tożsamość społeczna** - elementy, które pozwalają wyróżnić, rozpoznawać, wskazać na odrębność kulturową i społeczną;
4. **Gospodarka** - warunki ekonomiczne możliwości zarobkowania, prowadzenie pozarolniczych działalności, tworzenie i rozwój przedsiębiorstw, wsparcie zewnętrzne, pomoc doradcza itp.

JAKOŚĆ ŻYCIA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców, - Względnie wysoki poziom możliwości rozwijania zainteresowań i uzdolnień, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, - Duże zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów, - Prężnie działające organizacje społeczne np. OSP i KGW, - Ścisła współpraca pomiędzy organizacjami w gminach np. KGW – OSP, KGW- Kółko Rolnicze, - Wysoki poziom usług w zakresie ochrony zdrowia, - Dobrze działający Międzygminny Ośrodek Opiekuńczy w Pruszczu, - Wysoki poziom funkcjonowania Domu Pomocy Społecznej „Gołuszyce” w Gołuszycach, - Aktywne Biuro Porad Obywatelskich Zrzeszone w Związku Biur Porad Obywatelskich w Warszawie działające w Kijowie Królewskim, - Wysoki poziom aktywności mieszkańców przejawiający się w szerokim udziale w życiu sołectw, - Dość wysoki poziom integracji społeczeństwa (zbiorowe uczestnictwo w świętach np. 3 maja, święto gminy, 8 marca, dożynki), 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski poziom bezpieczeństwa w ruchu publicznym dla pieszych i rowerzystów – mała ilość ścieżek rowerowych i chodników, - Słaba promocja obszaru LGD, poszczególnych gmin i miejscowości, - Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, - Brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach, - Niewystarczający potencjał finansowy i organizacyjnych społeczności lokalnych na poziomie sołectw, - Małe możliwości pozyskiwania środków publicznych na inicjatywy lokalne, - Słaby dostęp mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej - Niskie nakłady w gminach na sport, kulturę i rekreację ogólnie dostępnych dla mieszkańców, - Brak kadry dydaktycznej, instruktorskiej w znacznej większości świetlic wiejskich oraz środków finansowych na ich prowadzenie, - Ograniczony dostęp do placówek opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym.

<ul style="list-style-type: none"> - Dobra współpraca pomiędzy sołectwami a urzędnikami gminnymi. 	
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Duża potencjalna dostępność zewnętrznych źródeł finansowania inicjatyw wiejskich, - Wysoki popyt na usługi agroturystyczne i turystykę wiejską, - Wzrastający popyt na lokalne i tradycyjne produkty, - Promocja zdrowego stylu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczone możliwości inwestycji zewnętrznych na działania społeczne, - Niska skuteczność organizacji lokalnych w poszukiwaniu funduszy zewnętrznych, - Narastająca demoralizacja młodzieży, - Postępujące osłabianie więzi społecznych na wsi, - Dominacja kultury masowej nad kulturą regionalną.

STANDARD ŻYCIA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Dobre zaplecze lokalowe w gminach – dość dobry stan budynków gminnych i jednostek organizacyjnych gmin, - Dobry stan infrastruktury oświatowej (szkoły podstawowe, gimnazja i liceum w Unisławiu), - Zadowalający dostęp do usług telekomunikacyjnych i Internetu, - Dość wysoki poziom działalności placówek oświatowych i edukacyjnych, - Dobra jakość usług gminnych ośrodków zdrowia, - Poprawiająca się estetyka posesji prywatnych, - Dogodne połączenia komunikacyjne z dużymi miastami Toruń, Bydgoszcz, Chełmno, - Poprawiająca się infrastruktura techniczna zaspokajająca podstawowe potrzeby materialne mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski standard infrastruktury technicznej, w szczególności zły stan nawierzchni dróg lokalnych, - Niski poziom skanalizowania wsi na terenie LGD (na poziomie kilkunastu procent), - Niska jakość wyposażenia placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne, obiekty wymagające modernizacji i unowocześnienia, - Brak Domów Kultury w gminie Kijewo Królewskie i Dąbrowie Chełmińskiej, - Obiekty Gminnych Ośrodków Kultury w Pruszczu i Unisławiu wymagające modernizacji i doposażenia, - Niewystarczająca ilość obiektów sportowych, - Mała ilość i jakość placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, - Zły stan techniczny obiektów placówek opieki zdrowotnej w gminach Dąbrowa Chełmińska i Pruszcz, - Mała ilość przedszkoli w gminach, - Mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków jako ekologicznej alternatywy dla braku kanalizacji w wielu miejscowościach, - Niewystarczająca ilość i jakość infrastruktury mieszkalnej.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Pozyskanie zewnętrznych środków na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, - Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych, - Spadające bezrobocie i wzrost płac, - Reaktywacja linii kolejowych ułatwiających komunikację, 	<ul style="list-style-type: none"> - Emigracja ludzi młodych w celach zarobkowych do miast i za granicę, - Nadmierna eksploatacja dróg, - Konsumpcyjny tryb życia, - Starzenie się społeczeństwa,

- Budowa alternatywnych źródeł energii np. siłownie wiatrowe.	- Brak następcy w gospodarstwach rolnych.
---	---

TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Bogata historia, kultura i tradycje Ziemi Chełmińskiej, - Nadal kultywowane niektóre tradycje (dożynkowe, odpustowe świąteczne, święta gminne), ostatki, marzanny, obrzędy weselne, - Integracja społeczeństwa, zbiorowe uczestnictwo w świętach 3 maja, Dzień Dziecka, Dzień Kobiet, Święto Gminy, - Żywe tradycje religijne m.in. pielgrzymki do sanktuariów maryjnych, - Bogactwo lokalnych produktów kulinarnych, rękodzielniczych i rzemiosła, - Wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych poniemieckich, - Cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, - Obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły, - Aktywna działalność organizacji społecznych zainteresowanych kulturą lokalną i dbałością o kulturę. 	<ul style="list-style-type: none"> - Słabo podtrzymywane tradycje wspólnych spotkań, - Wiele zapomnianych świąt i tradycji ludowych, - Brak lokalnego stroju, języka, lokalnej twórczości zespołów artystycznych, - Brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar - Niski poziom zainteresowania ludzi młodych swoją „małą ojczyzną”, - Przejmowanie obcych zwyczajów niszczących kulturę lokalną, - Brak atrakcyjnych i ogólnie dostępnych opracowań na temat tradycji lokalnych - Niski poziom przynależności do organizacji społecznych, pozarządowych i innych form życia społeczeństwa obywatelskiego - Niska aktywność społeczna i kulturowa w małych miejscowościach oddalonych od centralnych ośrodków gminnych.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie zainteresowania kulturą i historią lokalną wśród lokalnych liderów i pasjonatów historii, - Możliwość pozyskania środków publicznych na rozwój lokalnych społeczności i kultury, - Zmiana wizerunku wsi na coraz pozytywniejszy, - Zainteresowanie kulturą lokalną ze strony turystów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Globalizacja świata, - Dominacja kultury masowej i uniwersalnej, - Zanikanie więzi międzyludzkich w społecznościach lokalnych, - Anonimowość i wykorzenienie społeczeństw.

GOSPODARKA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Atrakcyjne położenie obszaru LGD w pobliżu aglomeracji miejskich (Toruń, Bydgoszcz, Chełmno, Świecie) powoduje wzrost zapotrzebowania na lokalne produkty i usługi, - Bliskość trasy S5 (Pruszcz) stwarza możliwości rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> - Mała ilość przedsiębiorstw na terenie LGD, - Mała ilość punktów skupu produktów rolnych, leśnych, zielarskich żywności tradycyjnej i rzemieślniczych, - Niedostateczne rozeznanie rynku – słaby marketing i

<p>różnego rodzaju inwestycji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój budownictwa indywidualnego na terenach gmin wiejskich, - Napływ ludności miejskiej i wzrost liczby mieszkańców, - Wysoka kultura rolna (dobre gleby), - Wzrastające dochody społeczeństwa, 	<p>promocja lokalnych produktów i usług,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mała ilość producentów zainteresowanych procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów - Mała dostępność usług doradczych dla rolników i przedsiębiorców, - Słabe przygotowanie do korzystania programów pomocowych Unii Europejskiej, - Niska poziom przedsiębiorczości społecznej, - Niski poziom kapitału ludzkiego i finansowego.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrastające zapotrzebowanie na usługi lokalnych rzemieślników i produkty tradycyjne nawiązujące do kultury regionu, - Wzrastające zapotrzebowanie na zdrową żywność i aktywny styl życia, - Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gmin - Szansa na dodatkowe źródło zarobkowania w branży turystycznej i okolicy turystycznej, - Wypromowanie produktów lokalnych, - Wzrastające zainteresowanie inwestorów zewnętrznych terenami wiejskimi jako obszarami działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrastające koszty prowadzenia działalności rolniczej, - Gospodarcza recesja światowa, - Zachwianie równowagi biologicznej (ocieplenie klimatu), - Opieszałość władz we wdrażaniu programów pomocowych, - Brak uregulowań prawnych pozwalających na sprzedaż lokalnych produktów.

Mieszkańcy opracowując analizę SWOT skupili się przede wszystkim na walorach przyrodniczo-kulturowych obszaru LGD, które uznali za wyróżnik - atut swojego obszaru i główny zakres działań. W tym zakresie na podkreślenie zasługują lokalne produkty i rękodzieło, które staje się ważnym wyróżnikiem i wizytówką obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, z którymi duża część mieszkańców zaczyna się utożsamiać. Produkty jako część dziedzictwa kulturowego obszaru mogą stać się atrakcją turystyczną, a także źródłem dochodu dla części mieszkańców. Rozwijanie lokalnej kultury, tradycji, dbałość o elementy kultury materialnej i o zasoby przyrodnicze są przez mieszkańców postrzegane jako szansa na rozwój obszaru i jego promocję w Polsce i za granicami.

W analizie mieszkańcy wskazali na poważne problemy w zakresie jakości i standardu życia, zwłaszcza utrudnień w dostępie do kultury i sportu, możliwości rozwijania zainteresowań i integracji społecznej. Uznano te kwestie za znaczące dla stabilnego rozwoju społeczności lokalnej Zakola Dolnej Wisły.

Zwiększające się zainteresowanie mieszkańców okolicznych miast zwłaszcza Bydgoszczy, Torunia i Chełmna, terenami gmin Zakola jest szansą na dynamiczny rozwój funkcji mieszkalnych, ale także turystycznych i rekreacyjnych. Moda wśród „nowych mieszkańców” i turystów na aktywny styl życia na żywność zdrową, powiązaną z lokalną tradycją i kultura jest szansą zwłaszcza dla osób odchodzących od rolnictwa, posiadających niewielkie niskotowarowe gospodarstwa rolne.

IV. Cele ogólne i szczegółowe LSR oraz planowane do realizacji przedsięwzięcia i projekty współpracy

WIZJA
„Zakole Dolnej Wisły” obszarem partnerskiej współpracy na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i rozwoju społeczności lokalnej, miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców i turystów

CEL OGÓLNY 1
Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły

CEL OGÓLNY 2
Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych

CEL OGÓLNY 3
Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

1.1. Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej

1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

1.3. Ochrona środowiska naturalnego poprzez działania proekologiczne

2.1. Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi

2.2. Rozwój tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej wokół dziedzictwa kult.-przyrodniczego

3.1. Wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji

3.2. Zintegrowana i skuteczna promocja lokalnych produktów i wytwórców

3.3. Zorganizowanie sprzedaży produktów lokalnych

PRZEDSIĘWZIĘCIE I
ATRAKCYJNA OFERTA TURYSTYCZNA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY

PRZEDSIĘWZIĘCIE II
ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW ZAKOLA WISŁY

PRZEDSIĘWZIĘCIE III
NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA WSI

PRZEDSIĘWZIĘCIE IV
DROGI TRADYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY

Projekt współpracy: „European Taste Trail Network” (współpraca z LGD Far Mareemma)

Cel ogólny nr 1: Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru ZDW					
Cele szczegółowe:			Przedsięwzięcia		
1.1. Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej			I. ATRAKCYJNA OFERTA TURYSTYCZNA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY		
1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ZDW					
1.3. Ochrona środowiska naturalnego poprzez działania proekologiczne					
Działania osi 4 związane z realizacją celu ogólnego1					
4.1.3. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4.1.3. Odnowa i rozwój wsi	4.1.3. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4.1.3. Małe projekty	4.2.1. Projekty współpracy	4.3.1. Nabywanie umiejętności i aktywizacja
Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i innych obiektów turystycznych - Tworzenie oferty turystycznej - Usługi w zakresie produkcji i sprzedaży rzemiosła oraz rękodzieła - Wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy - Usługi transportowe	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Wyznaczenie i budowa szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, pieszych, szlaków wodnych, konnych itp. • Oznakowanie atrakcji turystycznych regionu • Oznakowanie obiektów zabytkowych • Renowacja obiektów zabytkowych • Zagospodarowanie centrów wsi • Tworzenie gminnych ośrodków kulturalnych • Adaptacja obiektów zabytkowych na cele publiczne • Poprawa estetyki wsi • Odnowa budynków użyteczności publicznej • Rewitalizacja parków podworskich • Tworzenie ścieżek dydaktycznych • Tworzenie skansenów	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Usług turystycznych np. wypożyczenia sprzętu, stadniny – szkoły jeździeckie, stoki narciarskie, zajazdy, hotele, gospody lokalne • Usługi w zakresie sportu i rekreacji wokół rzeki Wisły (np. kajaki, jachty, tory saneczkowe, lodowiska, loty balonem, lądowisko) • Przeprawy promowe na Wiśle • Rozwój energii odnawialnej.	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Odnawianie parków podworskich i wiejskich • Renowacja starych kapliczek i cmentarzy • Odnawianie elewacji zewnętrznych obiektów charakterystycznych dla regionu (wpisanych do ewidencji zabytków), • odbudowy albo odnowienia obiektów małej architektury, • remont lub wyposażenie muzeów, świetlic wiejskich, domów kultury, • Tworzenie punktów widokowych • Tworzenie ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych • Odtworzenie i zakup strojów ludowych • Wspólny szlak turystyczny „Zakolem Dolnej Wisły”	Projekty dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Żegluga na Wiśle • Współpraca w zakresie dziedzictwa kulturowego Ziemi Chelmińskiej • Uczestnictwo w targach i wystawach • Projekt Europejskiej Sieci Drogi Smaku (European Taste Trail Network) • Stworzenie nadwiślańskiego szlaku z innymi LGD położonymi nad Wisłą (np. Szlak Bursztynowy - Greenways)	Działania LGD: <ul style="list-style-type: none"> • Warsztaty dotyczące dziedzictwa kulturowego • Tworzenie ofert turystycznych • Biesiady, festyny itp. promujące obszar • Szkolenia dla członków pracowników i organów LGD • Odpowiednia promocja i informacja o obszarze LGD i LSR • Warsztaty z zakresu ochrony przyrody • Doradztwo w zakresie tworzenia projektów • Tworzenie stron internetowych promujących walory przyrodniczo-kulturowe ZDW • Wystawy fotograficzne i historyczne • Wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych (np.

	<p>wiejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa osad historycznych w oparciu o grodziska średniowieczne • Tworzenie izb pamięci narodowej • urządzenie i porządkowanie terenów zielonych • zakupu i odnawiania obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne • rewitalizacji obiektów małej architektury, odnawiania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci, • odnawiania elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków. 		<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia na lokalnych przewodników i pilotów wycieczek po ZDW • Publikacje historyczne i przyrodnicze o ZDW (np. monografie) 		<p>przewodników, ulotek, pocztówek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia dla przedsiębiorców w zakresie turystyki wiejskiej
--	--	--	--	--	---

Cel ogólny nr 2: Wzrost integracji i aktywizacji społeczności lokalnych					
Cele szczegółowe:			Przedsięwzięcia		
Nr2.1.Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi			II. ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKANCÓW ZAKOLA WISŁY		III. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA WSI
2.2.Rozwój tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej wokół dziedzictwa kult.- przyrodniczego obszaru Zakola Dolnej Wisły					
Działania osi 4 związane z realizacją celu ogólnego 2					
4.1.3. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4.1.3. Odnowa i rozwój wsi	4.1.3. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4.1.3. Małe projekty	4.2.1. Projekty współpracy	4.3.1. Nabywanie umiejętności i aktywizacja
Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców (np. kawiarnie, bary, kawiarenki internetowe, kluby) - Usługi na rzecz społeczności lokalnej (siłownie, kluby sportowe, fitness, przedszkola) - Tworzenie wiejskich klubów sportowych - Organizacja szkoleń i usługi doradcze - Catering	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Budowa, remont, modernizacja i wyposażenie świetlic wiejskich • Tworzenie placów zabaw dla dzieci • Rewitalizacja parków i cmentarzy wpisanych do ewidencji zabytków • Kształtowanie przestrzeni publicznej (m.in. centrów wsi, miejsc spotkań) • Budowa boisk i innych obiektów sportowych i kulturalnych • Tworzenie i rozwój gminnych ośrodków kultury • Remont, modernizacja i wyposażenie istniejących ośrodków kultury • Poprawa estetyki wsi • Odnawianie elewacji zewnętrznych obiektów charakterystycznych dla regionu (wpisanych do ewidencji zabytków)	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Usługi w zakresie ogrodnictwa, transportu lokalnego, sprzątania, opieki nad dziećmi, opieki nad osobami starszymi itp.	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Organizacji czasu wolnego • Remont, modernizacja i wyposażenie świetlic wiejskich oraz innych instytucji społecznych i kulturalnych • Odnawianie elewacji zewnętrznych obiektów charakterystycznych dla regionu (wpisanych do ewidencji zabytków) • Poprawa estetyki wsi poprzez nasadzenia tradycyjnej roślinności • Szkolenia i kursy • Budowa społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego • Działania na rzecz integracji społeczności w różnych grupach wiekowych oraz osób niepełnosprawnych • Imprezy integracyjne • Profilaktyka zdrowotna • Promowanie wolontariatu • Tworzenie izb pamięci i mini muzeów • Organizacja „pchlích targów” • Poprawa estetyki wsi poprzez organizację konkursów • Animacja społeczności lokalnej w zakresie kultury i sztuki	Projekty dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Wymiany z innymi LGD w zakresie promocji sportu i rekreacji (wspólne przedsięwzięcia) • Wyjazdy studyjne • Organizacja targów i wystaw (wymiana doświadczeń)	Działania LGD: <ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia • Kursy językowe, komputerowe, kulinarne, produkowania żywności ekologicznej • Pokazy • Konkursy • Organizacja imprez integracyjnych • Aktywizacja mieszkańców • Informowanie o obszarze LGD oraz LSR

Cel ogólny nr 3: Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły					
Cele szczegółowe:			Przedsięwzięcia		
3.1. Wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji			IV. DROGI TARDYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY		
3.2. Zintegrowana i skuteczna promocja lokalnych produktów i wytwórców					
3.3. Zorganizowanie sprzedaży produktów lokalnych					
Działania osi 4 związane z realizacją celu ogólnego1					
4.1.3. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4.1.3. Odnowa i rozwój wsi	4.1.3. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4.1.3. Małe projekty	4.2.1. Projekty współpracy	4.3.1. Nabywanie umiejętności i aktywizacja
Operacje dotyczące: - Rozwijanie lokalnej produkcji: rzemiosła, rękodzieła i drobnej wytwórczości (produkcja, sprzedaż, prezentacja, warsztaty)	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie i oznakowanie Drogi Smaku • Utworzenie izb tradycji, skansenów lokalnych	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój rzemiosła, rękodzieła i drobnej wytwórczości • Tworzenie punktów gastronomicznych z produktem tradycyjnym rękodzielniczym • Tworzenie punktów sprzedaży produktów lokalnych i tradycyjnych głównie w miejscach ich wytwarzania • Utworzenie i modernizacja lokalnych targowisk służących sprzedaży produktów lokalnych	Operacje dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży • Organizacja imprez promujących produkty tradycyjne i lokalne rękodzieło • Wspomaganie producentów lokalnych, regionalnych i rękodzieła artystycznego • Przygotowanie terenu pod przedsięwzięcia związane z produktem lokalnym • Inwestycje w warsztat pracy lokalnych rękodzielników i rzemieślników • Inwestycje w produkcję produktów lokalnych • Kursy specjalizacyjne z zakresu przetwórstwa produktów lokalnych • Szkolenia z marketingu i zasad sprzedaży produktów lokalnych	Projekty dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie dobrych praktyk w zakresie sprzedaży produkcji, sprzedaży i waloryzacji lokalnych produktów	Działania LGD: <ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia dla członków LGD w zakresie zarządzania, komunikacji i promocji, efektywnej prezentacji • Promocja produktów lokalnych poprzez tworzenie instrumentów multimedialnych • Promocja poprzez katalogi i foldery • Promocja produktów lokalnych Zakola poprzez festyny, biesiady • Organizacja konkursu na Markę Lokalną Zakola Dolnej Wisły – Akademia Smaku • Stworzenie koncepcji Drogi Smaków np. Miętowy Elixir Zdrowia, Smażenie Powideł, Tradycje Pszczelarskie, suszu owocowego.

Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcia określone w LSR są spójne z celami ogólnymi i szczegółowymi, a także ze diagnozą obszaru LGD. Zasoby dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, społeczne i gospodarcze wskazane przez mieszkańców podczas planowania LRS są punktem wyjścia do rozwijania potencjału regionu przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Cel ogólny 1 : Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły

W trakcie analiz obszaru LGD zdiagnozowano jako jeden z głównych problemów rozwojowych niski poziom wykorzystania zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego dla rozwoju gospodarczego i społecznego. Istotnym brakiem jest niska świadomość kulturowa mieszkańców, słaby rozwój infrastruktury i oferty turystycznej oraz słaba promocja.

Przedsięwzięcie I

ATRAKCYJNA OFERTA TURYSTYCZNA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły
Realizacja celów szczegółowych	1.1. Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej 1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ZDW 1.3. Ochrona środowiska naturalnego poprzez działania proekologiczne
Uzasadnienie	<p>W ramach PP Leader + zostały zinwentaryzowane zasoby dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru Zakola Dolnej Wisły i opisane w przewodniku turystycznym. Poprzez wspólne działania promocyjne i informacyjne LGD i jej partnerów znacząco wzrosło zainteresowanie tym obszarem no zarówno ze strony mieszkańców jak i turystów. Członkowie LGD nawiązali współpracę z przedsiębiorcą, który uruchomił usługę żeglugi po Wiśle. Ta współpraca zaowocowała wieloma pomysłami na stworzenie kompleksowej oferty turystycznej dla zorganizowanych grup i indywidualnych turystów. Kluczem do sukcesu okazała się kooperacja różnych podmiotów i osób oferujących usługi turystyczne i powiązane z turystyką. W związku z tym za najważniejsze zadania na najbliższy okres uznano projekty służące budowaniu kompleksowej oferty turystycznej poprzez stworzenie odpowiedniej jakości infrastruktury turystycznej, głównie ścieżek rowerowych wraz z małą architekturą oraz kompleksową informacją, rozwijanie bazy noclegowej i gastronomicznej, profesjonalną obsługą turystów przez przewodników, materiały promocyjne, imprezy. Trasy turystyczne powinny spełniać także rolę edukacyjną i kulturotwórczą. Ważne jest aby w pełni zostały uwidocznione osobliwości tego terenu – widoki na dolinę Wisły, ślady po średniowiecznych grodziskach, stąd ważne jest także tworzenie punktów widokowych, wież obserwacyjnych itp. Szczególne znaczenie będzie miała waloryzacja i oznakowanie cennych obiektów zabytkowych, ciekawych miejsc historycznych, odnowienie elewacji obiektów charakterystycznych dla architektury regionu.</p> <p>Dotychczasowe doświadczenia członków i partnerów LGD stały się potwierdzeniem, że walory przyrodnicze i kulturowe doliny Wisły są magnesem przyciągającym wielu amatorów aktywnego spędzania czasu wolnego, poszukiwaczy lokalnych ciekawostek, miłośników natury.</p>

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Małe projekty”</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa lub remont ścieżek rowerowych, miejsc rekreacji i wypoczynku, - budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie obiektów małej architektury, - urządzania i porządkowania terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku, - rewitalizacja budynków obiektów zabytkowych i miejsc historycznych - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej i cmentarzach wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków, - budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej w tym: obiektów gastronomicznych, bazy noclegowej i obiektów sportowych. <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i innych obiektów turystycznych - tworzenie i rozwój atrakcji turystycznych związanych z lokalnymi zasobami zwłaszcza walorami doliny Wisły - usługi w zakresie obsługi ruchu turystycznego - wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój bazy noclegowej (hotele, pensjonaty, kampingi, pola biwakowe, pokoje gościnne) - tworzenie i rozwój bazy gastronomicznej (restauracje, zajazdy, karczmy) - tworzenie i rozwój atrakcji turystycznych związanych z lokalnymi zasobami, zwłaszcza walorami doliny Wisły - usługi w zakresie obsługi ruchu turystycznego - inwestycje służące rozwojowi energii odnawialnej <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych, przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych dotyczących obszaru objętego LSR, - budowę, odbudowę lub oznakowanie małej infrastruktury turystycznej, w szczególności punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych lub biwakowych, tras narciarstwa biegowego lub zjazdowego tworzenie i rozwój bazy noclegowej (hotele, pensjonaty, kampingi, pola biwakowe, pokoje gościnne) - odbudowa albo odnowienie i oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków, w tym odnowienie dachów i elewacji zewnętrznych, - organizacja szkoleń nt. turystyki, agroturystyki i profesjonalnej obsługi turystów, - organizacja imprez promujących atrakcje turystyczne Zakola,

	<ul style="list-style-type: none"> - promocja atrakcji turystycznych poprzez strony internetowe, foldery promocyjne, przewodniki. <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja atrakcji turystycznych poprzez strony internetowe, foldery promocyjne, przewodniki, imprezy promocyjne, - tworzenie baz danych - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, - wykonanie dokumentacji inwestycji związanych z rozwojem turystyki i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. - studiów wykonalności i planów rozwoju turystyki aktywnej,
Grupy docelowe	<p>Osoby i podmioty podejmujące działania na rzecz rozwoju turystyki lub/i waloryzacji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego lub/i rozwoju odnawialnych źródeł energii, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rolnik, małżonek rolnika lub domownik (osoby ubezpieczone w KRUS), 2. Gmina wiejska (partner LGD), 3. Instytucja kultury dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego z obszaru LGD, 4. Osoba fizyczna lub osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorstwo zainteresowana rozwojem turystyki, 5. Organizacje pozarządowe, które posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze 6. Kościół lub inny związek wyznaniowy, który posiada siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzi działalność na tym obszarze; 7. LGD (w ramach „Aktywizacji...”) <p>(Beneficjenci poszczególnych działań zgodnie z rozporządzeniami)</p>
Wskaźniki produktu	<p>„Odnowa wsi” - min. 2 operacje „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej – min. 4 operacje „Rozwój i tworzenie mikroprzedsiębiorstw” – minimum 2 operacje „Małe projekty” – minimum 15 operacji „Nabywanie umiejętności i aktywizacja” – minimum 6 operacji</p>
Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> - do 2015r. min. 4 gospodarstw rolnych uruchomi lub rozwinie działalność agroturystyczną lub turystyczną, - do 2015r. zostaną stworzone min. 4 nowe miejsc pracy z realizacją działalności turystycznej, - do 2015r. średniorocznie ok. 500 osób skorzysta ze stworzonej oferty turystycznej, - do 2015r. średniorocznie ok. 1000 osób będzie uczestniczyło w imprezach promocyjnych Zakola Dolnej Wisły, - do 2015r. min. 15 osób zostanie przygotowanych do profesjonalnej obsługi ruchu turystycznego, - do 2015 r. min. 2 podmioty rozwiną działalność na bazie energii odnawialnej.

Wskaźniki oddziaływania	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększy się ruch turystyczny o 20% - nastąpi wzrost dochodów gmin z tytułu rozwoju działalności turystycznej o 10%, - wzrosną dochody mieszkańców z tytułu rozwoju działalności turystycznej o 10% - wzrośnie poziom wykorzystania energii odnawialnej o 10%, - poprawi się stan obiektów zabytkowych i cennych historycznie (5%).
Zasady finansowania operacji:	
Maksymalny udział dofinansowania w wydatkach kwalifikowalnych na poziomie projektu	<p>„Odnowa i rozwój wsi” - 75% ale nie więcej niż 500 000 dla jednej miejscowości</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - 50% ale nie więcej niż 100 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - 50% ale nie więcej niż 300 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Wdrażanie LSR – małe projekty” - 70%, ale nie więcej niż 25 000 na realizację jednego projektu i 100 000 na jednego beneficjenta</p>

Przedsięwzięcie II

ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKANCÓW ZAKOLA WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych
Realizacja celów szczegółowych	<p>2.1 Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi.</p> <p>2.2 Rozwój tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej wokół dziedzictwa kult.- przyrodniczego obszaru Zakola Dolnej Wisły.</p>
Uzasadnienie	<p>Tereny gmin które są partnerami lokalnej Grupy Działania Zakole Dolnej Wisły są jak zresztą większość terenów wiejskich bardzo ubogie w działania mające na celu propagowanie, upowszechnianie oraz inicjowanie działań kulturalnych i integracyjnych. Na tych terenach brakuje instytucji, ośrodków oraz odpowiednio wykwalifikowanych ludzi, którzy inicjowali by, organizowali i upowszechniali by kulturę i sztukę w środowisku lokalnym. Dlatego też niezwykle ważne były projekty realizowane w ramach PP Lider + obejmujące swym zakresem ożywienie świetlic wiejskich poprzez różnego rodzaju działania przybliżające społeczności lokalne do poznawania i rozwijania dziedzictwa , sztuki i kultury terenów przez nie zamieszkiwanych.</p> <p>Bardzo istotnym działaniem będzie tworzenie baz integracyjnych dla środowisk lokalnych które to zajmować się będą stymulowaniem aktywności mieszkańców. W głównej mierze chodzi o wykorzystywanie lokali zwanych świetlicami wiejskimi, domów kultury do szeroko rozumianego animowania, wzmacniania dialogu społecznego i inicjowania wspólnych działań.</p>

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Odnowa i rozwój wsi” „Małe projekty” „Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa lub remont świetlic wiejskich, miejsc rekreacji i wypoczynku, - budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie obiektów małej architektury, - rewitalizacja budynków obiektów zabytkowych i miejsc historycznych - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej i cmentarzach wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ożywienie świetlic wiejskich oraz innych instytucji społecznych i kulturalnych szkolenia, kursy. - Działania na rzecz integracji społeczności w różnych grupach wiekowych oraz osób niepełnosprawnych, takich jak organizacja festynów, biesiad i innych imprez integracyjnych. - Animacja społeczności lokalnej w zakresie kultury i sztuki. - Zmniejszanie dysproporcji społecznych poprzez organizację dostępu do kultury (kina, teatry, muzea). <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja kultury i sztuki poprzez organizację różnego rodzaju szkoleń, pokazów, - organizacja kursów podnoszących kwalifikacje, - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, - wykonanie dokumentacji inwestycji związanych z rozwojem kultury i sztuki oraz ochroną dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.
Grupy docelowe	<p>Osoby i podmioty biorące czynny udział w animacji kulturalnej i społecznej środowisk lokalnych z terenów objętych LGD Zakole Dolnej Wisły</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Osoba fizyczna mieszkająca na obszarze LGD lub wykonująca działalność na tym obszarze, 2. Gmina wiejska (partner LGD), 3. Instytucja kultury dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego z obszaru LGD, 4. Organizacje pozarządowe, które posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze 5. Kościół lub inny związek wyznaniowy, który posiada siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzi działalność na tym obszarze; 6. LGD (w ramach „Aktywizacji...”)

	(Beneficjenci poszczególnych działań zgodnie z rozporządzeniami)
Wskaźniki produktu	„Odnowa wsi” - min. 2 operacje „Małe projekty” – minimum 7 operacji „Nabywanie umiejętności i aktywizacja” – minimum 3 operacji
Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> - do 2015r. min. 2 obiekty zostaną przystosowane do celów społeczno-kulturalnych - do 2015r. zostanie stworzonych min. 3 nowe miejsca pracy związanych z działalnością społeczno-kulturalną - do 2015r. ok. 400 osób w roku skorzysta z oferty społeczno-kulturalnej Zakola - do 2015r. ok. 200 osób skorzysta ze szkoleń w zakresie edukacji społeczno-kulturalnej - do 2015r. ok. 10 osób zostanie przygotowanych do aktywizacji społeczno-kulturalnej mieszkańców terenu
Wskaźniki oddziaływania	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększy się integracja społeczna mieszkańców o 20% - spadek zachowań patologicznych o 10%, - zwiększy się dostęp do kultury o 10% - zmniejszy się dysproporcja między miastem a wsią w zakresie działań edukacyjno-kulturalnych o 15%
Zasady finansowania operacji:	
Maksymalny udział dofinansowania w wydatkach kwalifikowalnych na poziomie projektu	<p>„Odnowa i rozwój wsi” - 75% ale nie więcej niż 500 000 dla jednej miejscowości.</p> <p>„Wdrażanie LSR – małe projekty” - 70%, ale nie więcej niż 25 000 na realizację jednego projektu i 100 000 na jednego beneficjenta</p>

Przedsięwzięcie III

NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA WSI	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych
Realizacja celów szczegółowych	<p>1.1. Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi</p> <p>1.2. Rozwój tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej wokół dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego</p>
Uzasadnienie	W ramach Pilotażowego Programu Leader + zostały zinwentaryzowane zasoby dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru Zakola Dolnej Wisły i opisane w przewodniku turystycznym. Poprzez wspólne działania promocyjne i informacyjne LGD i jej partnerów znacząco wzrosło zainteresowanie tym obszarem zarówno ze strony mieszkańców jak i turystów.

	<p>Podczas realizacji zadań zawartych Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły wykonano dokumentację techniczną umożliwiającą podjęcie działań zmierzających do podniesienia standardu funkcjonowania obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne i sportowo-rekreacyjne.</p> <p>Kontynuacja podjętych działań stworzy warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich i aktywizacji ludności wiejskiej przez wsparcie inwestycyjne przyznawane na realizację projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, w tym utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich.</p> <p>Planowane działania zapewnią poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promocję obszarów wiejskich. Realizacja preferowanych operacji powinna wpłynąć na rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich Zakola Dolnej Wisły.</p> <p>Dotychczasowe doświadczenia członków i partnerów LGD potwierdzają, że stworzenie mieszkańcom obszaru objętego LSR oraz potencjalnym turystom korzystnych warunków do zaspakajania potrzeb społecznych i kulturalnych przy kultywowaniu tożsamości kulturowej społeczności wiejskiej wokół dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego obszaru Zakola Dolnej Wisły, powinno przyczynić się do postrzegania cech atrakcyjności tego obszaru, stanowiącego również o jego konkurencyjności.</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Małe projekty”</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno-kulturalne, w tym świetlic i domów kultury, - budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie obiektów małej architektury; - budowa, przebudowa lub remont przeznaczonych do użytku publicznego ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, placów zabaw, miejsc rekreacji oraz obiektów sportowych; - zakup towarów służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów; - odnawianie lub budowa placów parkingowych, chodników lub oświetlenia ulicznego; - urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku; - budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej; - zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w celu wykorzystania ich do rekreacji lub w celu poprawy estetyki miejscowości; - rewitalizacja budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne oraz obiektów małej architektury, odnawiania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci; - zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne; - budowa, przebudowy, remontu lub wyposażania obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług, w tym pawilonów, punktów wystawowych, sal ekspozycyjnych lub witryn; - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków i odnawiania cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków;

	<ul style="list-style-type: none"> - rewitalizacja parków podworskich; - tworzenie i rozwój gminnych ośrodków kultury; <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców (kawiarnie, bary, kawiarnie internetowe, kluby); - usługi na rzecz społeczności lokalnej (siłownie, kluby sportowe, fitness, przedszkola), - usługi cateringowe; - organizację szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym, - usługi doradcze; <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - usługi w zakresie ogrodnictwa, - usługi w zakresie transportu lokalnego , - usługi w zakresie sprzątania, - usługi w zakresie opieki nad dziećmi i osobami starszymi <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym; - budowa społeczeństwa obywatelskiego; - udostępnianie urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu - umożliwiającego dostęp do Internetu; - organizację imprez kulturalnych, rekreacyjnych lub sportowych, - promocja lokalnej twórczości kulturalnej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, w tym kulturowego, historycznego lub przyrodniczego, - kultywowanie miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła; - odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub - obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub - objętych wojewódzką ewidencją zabytków; - odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków; - remont lub wyposażenie muzeów; - remont lub wyposażenie świetlic wiejskich i domów kultury; - profilaktyka zdrowotna; - promowanie wolontariatu; <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja szkoleń, kursów i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym; - organizacja konkursów, pokazów i imprez integracyjnych służących promocji tożsamości kulturowej społeczeństwa oraz dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego;
Grupy docelowe beneficjentów	<p>Osoby i podmioty podejmujące działania na rzecz nowoczesnej infrastruktury społecznej wsi, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rolnik, małżonek rolnika lub domownik (osoby ubezpieczone w KRUS),

	<p>2. Gmina wiejska (partner LGD),</p> <p>3. Instytucja kultury dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego z obszaru LGD,</p> <p>4. Organizacje pozarządowe o statusie organizacji pożytku publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.), której cele statutowe są zbieżne z celami działania "Odnowa i rozwój wsi" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.</p> <p>5. Osoba fizyczna, która jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej, pełnoletnia, zameldowana na pobyt stały na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju,</p> <p>6. Osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną, działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, które posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze, lub utworzonym na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacjom albo stowarzyszeniom, które posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze</p> <p>7. LGD (w ramach „Aktywizacji...”)</p> <p>(Beneficjenci poszczególnych działań zgodnie z rozporządzeniami)</p>
Produkty	<p>„Odnowa wsi” – minimum 4 operacje</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – minimum 2 operacje</p> <p>„Rozwój i tworzenie mikroprzedsiębiorstw” – minimum 1 operacja</p> <p>„Małe projekty” – minimum 10 operacji</p> <p>„Nabywanie umiejętności i aktywizacja” – minimum 2 operacje</p>
Rezultaty	<p>- do 2015r. min. 2 świetlice wiejskie lub domy kultury zostaną odnowione lub wyposażone,</p> <p>- do 2015 r. min. 4 miejscowości w których zostanie rewitalizowana przestrzeń publiczna,</p> <p>- do 2015 r. min. 1 budynek zabytkowy zostanie odnowiony.</p>
Oddziaływanie	<p>- zwiększy się ruch turystyczny o 20%</p> <p>- nastąpi wzrost dochodów gmin z tytułu rozwoju działalności turystycznej o 10%,</p> <p>- wzrosną dochody mieszkańców z tytułu rozwoju działalności turystycznej o 10%</p> <p>- poprawi się stan obiektów zabytkowych i cennych historycznie (5%).</p>
Zasady finansowania operacji:	
Maksymalny udział dofinansowania w wydatkach kwalifikowalnych na poziomie projektu	<p>„Odnowa i rozwój wsi” - 75% ale nie więcej niż 500 000 dla jednej miejscowości</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - 50% ale nie więcej niż 100 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - 50% ale nie więcej niż 300 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Wdrażanie LSR – małe projekty” - 70%, ale nie więcej niż 25 000 na realizację jednego projektu i 100 000 na jednego beneficjenta</p>

Przedsięwzięcie IV

DROGI TRADYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły
Realizacja celów szczegółowych	3.1. Wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji 3.2. Zintegrowana i skuteczna promocja lokalnych produktów i wytwórców 3.3. Zorganizowanie sprzedaży produktów lokalnych.
Uzasadnienie	Droga tradycji i smaku ZDW jest ważnym przedsięwzięciem stowarzyszenia. Wybrane przez Grupę projekty promują nie tylko lokalne produkty wytwarzane w tradycyjny sposób, ale również promuje region. Lokalna Grupa Działania od kilku lat promuje swoje produkty jednocześnie dążąc do rozwoju rękodzieła i rzemiosła, oraz ułatwiając szerszy dostęp do produktów lokalnych i regionalnych.
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	„Odnowa i rozwój wsi” „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” „Małe projekty” „Aktywizacja i nabywanie umiejętności”
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa lub remont ścieżek i innej infrastruktury powiązanej z tworzeniem Drogi Tradycji i Smaku. <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój bazy gastronomicznej (restauracje, zajazdy, karczmy - operacje związane z rzemiosłem i rękodziełem, - operacje związane z produktami lokalnymi i dziedzictwem kulinarnym. <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój bazy gastronomicznej (restauracje, zajazdy, karczmy - operacje związane z rzemiosłem i rękodziełem, - operacje związane z produktami lokalnymi i dziedzictwem kulinarnym. <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzanie na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki, - budowa izb rzemiosła i tradycji oraz innej infrastruktury związanej z wytwarzaniem lokalnych produktów, - oznakowanie Drogi Tradycji i Smaku, - promocji i rozwoju lokalnej aktywności, - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła, - organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i

	<p>warsztatowym.</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja lokalnych produktów, rękodzieła i rzemiosła poprzez strony internetowe, foldery promocyjne, imprezy promocyjne, - tworzenie baz danych lokalnych zasobów, - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, w tym badań etnograficznych, - tworzenie planów marketingowych sprzedaży i promocji lokalnych produktów, - działania informacyjno-doradcze w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulinarnego i tradycyjnego rzemiosła dla rozwoju gospodarstw rolnych i małych firm.
Grupy docelowe beneficjentów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osoby prawne: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, kościół lub inny związek wyznaniowy, organizacja pozarządowa mająca status organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). 2. Osoba fizyczna, członek gospodarstwa domowego w gospodarstwie rolnym, która jest ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, 3. Osoba fizyczna lub osoba prawna, lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, które prowadzą działalność jako mikroprzedsiębiorstwo zatrudniające poniżej 10 osób, i mające obrót nie przekraczający równowartości w zł 2 mln euro.
Produkty	<p>„Odnowa wsi” - min. 2 operacje</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej – min. 6 operacje</p> <p>„Rozwój i tworzenie mikroprzedsiębiorstw” – minimum 6 operacje</p> <p>„Małe projekty” – minimum 10 operacji</p> <p>„Nabywanie umiejętności i aktywizacja” – minimum 4 operacje</p>
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - do 2015r. min. 5 gospodarstw rolnych podejmie działalność związanej z rozwojem i promocją lokalnego dziedzictwa kulinarnego i rzemieślniczego, - do 2015r. zostanie stworzonych min. 5 nowych miejsc pracy z produkcją lokalnych produktów, - do 2015r. średniorocznie ok. 200 osób skorzysta oferowanych produktów lokalnych, - do 2015r. średniorocznie ok. 2000 osób będzie uczestniczyło w imprezach promocyjnych lokalne produkty, rzemiosło i rękodzieło Zakola Dolnej Wisły, - do 2015r. min. 15 osób zostanie przygotowanych do produkcji lokalnych produktów, ich sprzedaży i promocji, - do 2015 r. dla min. 5 nowych produktów zostanie stworzone opracowanie etnograficzne, - do 2015 r. powstanie min. 5 planów marketingowych dla lokalnych produktów i usług.

Oddziaływanie	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększy się efektywność promocji lokalnych produktów z Zakola Dolnej Wisły o 25% - zwiększy się popyt na lokalne produkty o 20% - wzrosną dochody mieszkańców z tytułu rozwoju produkcji i sprzedaży lokalnych produktów o 10%
Zasady finansowania operacji:	
Maksymalny udział dofinansowania w wydatkach kwalifikowalnych na poziomie projektu	<p>„Odnowa i rozwój wsi” - 75% ale nie więcej niż 500 000 dla jednej miejscowości</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - 50% ale nie więcej niż 100 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - 50% ale nie więcej niż 300 000 na jednego beneficjenta</p> <p>„Wdrażanie LSR – małe projekty” - 70%, ale nie więcej niż 25 000 na realizację jednego projektu i 100 000 na jednego beneficjenta</p>

V. Misja LGD

Misja LGD Zakole Dolnej Wisły

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” dba o zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, chroni środowisko oraz wzmacnia aktywność, przedsiębiorczość i poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców, wspiera rozwój produktów lokalnych i turystycznych, w konsekwencji przyczynia się do rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”.

VI. Wykazanie spójności obszaru z celami LSR

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” po zdiagnozowaniu najważniejszych aspektów obszaru swojego działania, zwłaszcza jego mocnych i słabych, które są szczególnie wiążące dla wszystkich partnerskich gmin, czyli walorów przyrodniczo-kulturowych oraz produktów lokalnych, uznała za swój główny cel **„Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły”**. Liderzy, którzy zaangażowali się w prace nad strategią najbardziej byli zainteresowani rozwijaniem działalności w tym obszarze, ponieważ uznali, że w niewielkim stopniu wykorzystane i wypromowane jest piękno nadwiślańskiego krajobrazu, miejscami dzikiej przyrody, cennej fauny i flory. Unikatowym widokiem są porastające brzegi starorzeczy trzcinowiska i zarośla wierzbowe czy zbiorowiska ciepłolubnych muraw stepowych. Ważne jest aby te niepowtarzalne elementy przyrody zostały zachowane, aby środowisko naturalne było chronione przed działalnością człowieka. W ramach niniejszej strategii został więc wytyczony cel 1.3. Ochrona środowiska naturalnego poprzez działania proekologiczne.

Poza przyrodą obszar ten charakteryzuje się bogactwem historycznym i kulturowym. Dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły współtworzyły różne kultury i grupy etniczne i wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy, ewangelicy, wyznawcy judaizmu i menonici. Prawy brzeg Zakola, to historyczna, ukształtowana w okresie polskiego państwa piastowskiego Ziemia Chełmińska, lewy – ziemia świecka, stanowiąca część Pomorza Gdańskiego. Dwukrotnie w swojej historii Zakole Doliny Wisły znalazło się w granicach innych państw. Przez część wieków średnich stanowiło terytorium państwa krzyżackiego, od 1772 roku – Królestwa Prus, by w końcu, po blisko 150 latach powrócić do Polski, zataczając historyczne koło.

Świadcami tych zawirowań historii są liczne zabytki i miejsca historyczne m.in. średniowieczne grodziska w każdej gminie, gotyckie i barokowe kościoły, liczne zespoły pałacowo-parkowe, kapliczki, krzyże przydrożne, zabytkowe zabudowania gospodarskie związane z silnymi tradycjami rolniczymi tego terenu.

Niestety bogactwo materialnej i niematerialnej kultury przez ostatnie dziesiątki lat niszczeje i niewiele jest przykładów ich dobrego zagospodarowania i promowania. Głównym powodem tego stanu rzeczy są braki środków finansowych na renowację zabytków, kwestie uregulowań prawnych i ustalenia własności, ale często równie ważną barierą jest ludzka mentalność i nieświadomość wartości kultury i historii. Dlatego tak ważnym celem szczegółowym strategii Zakola Dolnej Wisły: 1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Z dziedzictwem kulturowym obszaru mocno wiąże się także cel 3 strategii **"Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły"**. Od początku działalności LGD od 2006 roku produkt lokalny był ważnym tematem i był uznawany za wyróżnik całego obszaru objętego LSR. Cel ten jest realizowany poprzez liczne działania promocyjne, szkoleniowe przez LGD od początku funkcjonowania, jednak dopiero Podejście Leader w ramach PROW na lata 2007 – 2013 daje skuteczne instrumenty wsparcia producentów lokalnych produktów, rzemieślników i rękodzielników. Dlatego cel ten jest odrębnym celem i stanowi ważny wyróżnik LGD Zakole Dolnej Wisły. Ważnym partnerem w realizacji tego celu jest Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły i Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, którzy potrafili przywrócić niektóre ginące tradycje, zainteresować nimi żywo społeczność lokalną, a nawet zrobić z tradycji produkt turystyczny. Opierając się na pozytywnych przykładach wykreowania i wypromowania powideł i miodów z Doliny Dolnej Wisły, Lokalna Grupa Działania podjęła wiele działań w tym zakresie w ramach PPL+ oraz projektu współpracy międzynarodowego „Drogi smaku” wiele miejsca poświęcić lokalnym producentom poprzez podnoszenie wartości lokalnych produktów zwłaszcza przez ułatwienie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków dzięki wspólnym działaniom. Jest to nasz drugi równie ważny temat wiodący rozwoju obszaru i LGD. Zamierzamy budować i promować na cały kraj, a może i dalej, „Markę Lokalną Zakola Dolnej Wisły”, zarówno produkty kulinarne, jak i tradycyjne sadownictwo, pszczelnictwo, rękodzielnictwo, tradycyjne zawody, lokalne walory przyrodniczo-kulturowe, a także lokalną aktywność.

Na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest już wiele przykładów pokazujących, w jaki sposób można wykorzystać tradycję, historię, poczucie tożsamości lokalnej do rozwoju, również w aspekcie rozwoju przedsiębiorczości.

Drugim ważnym elementem zrównoważonego rozwoju obszaru LGD jest jakość życia mieszkańców. Analizie strategicznej poddane zostały następujące czynniki:

- poczucie zadowolenia z życia (satysfakcja życiowa, samorealizacja, szczęście rodzinne, jakość więzi społecznych – np. sąsiedzkich),
- jakość miejsca zamieszkania (subiektywne poczucie komfortu zamieszkania, relacje ze społecznością, stosunek do społeczności oraz obiektywne wskaźniki jakości miejsca zamieszkania – poziom hałasu, place zabaw, zieleni, chodniki, parkingi itp.),
- dostęp do wiedzy, edukacji, informacji (także pośredni – przykładowo – poprzez dostęp do Internetu)
- dostęp do instytucji organizujących czas wolny (kino, teatr, świetlica, zajęcia pozalekcyjne, zrzeszenia typu klub seniora i inne) oraz dostęp do czasu wolnego w ogóle (np. możliwość wyjazdu na wakacje, opieka nad dziećmi w czasie wolnym itp.),
- poziom izolacji komunikacyjnej (czas potrzebny na dojazd do placówek usługowych, urzędów, miejsca pracy, odległość od środków transportu publicznego, jakość dróg, korki, bezpieczeństwo ruchu)
- możliwości realizacji zainteresowań i pasji życiowych (kluby sportowe, hobbystyczne, koła zainteresowań). Okazało się, że obszar ten wymaga szczególnej interwencji, ponieważ we wszystkich gminach jakość życia, dostęp do usług społecznych i dobrej jakości infrastruktury publicznej, została oceniona dość nisko. Stąd drugim celem strategii jest **„Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych”**.

W trakcie prac warsztatowych nad strategią uświadomiliśmy sobie, że na bazie naszej przyrody, bogatej historii, tradycyjnych produktów, możemy zbudować lepszą przyszłość dla mieszkańców Zakola, podjąć działania na rzecz poprawy jakości życia na obszarach ZDW. Wykorzystanie tych zasobów przyrodniczo – kulturowych, a zarazem ogromnego potencjału ludzkiego i aktywności społecznej możemy przyczynić się do poprawy jakości życia, odczuwanej przez mieszkańców jako zadowolenie z faktu miejsca zamieszkania w Zakolu.

Powiązanie celów strategicznych ze spójnością obszaru działania LGD

Cel strategiczny 1: Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły

Bogate i niepowtarzalne walory przyrodniczo - kulturowe to największy atut Zakola Dolnej Wisły jednak wykorzystane w bardzo małym stopniu jako atrakcja kulturowo – turystyczna, konkretna oferta dla okolicznych miast. Stąd najważniejszy cel działania LGD to podniesienie atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Działania w ramach tego celu strategicznego mają doprowadzić do stworzenia spójnej i atrakcyjnej oferty turystycznej „Zakola Dolnej Wisły”. Jego realizacja pozwoli na uzyskiwanie istotnych

dochodów przez mieszkańców w tym sektorze, co w tej chwili jest mało rozpowszechnione. W ten sposób należycie wykorzystane są walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe regionu.

Cel strategiczny 2: Wzrost integracji i aktywizacji społeczności lokalnych

Podczas wspólnych spotkań z mieszkańcami poszczególnych gmin zwrócono uwagę na poprawę wizerunku terenów wiejskich oraz na zagospodarowanie wolnego czasu dzieci i młodzieży wiejskiej poprzez wyjście naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom młodych osób, m.in. poprzez ułatwienie mieszkańcom objętym ZSROW w świetlicach wiejskich dostępu do nowoczesnego sprzętu komputerowego oraz technologii przekazu informacji.

Ważnym zadaniem LGD będzie organizowanie cyklicznych biesiad międzygminnych integrujących społeczność wokół wspólnego dziedzictwa kulturowego funkcjonującego na obszarze „Zakola Dolnej Wisły”. LGD skieruje swoje działania w kierunku poprawy jakości życia na terenach wiejskich „ZDW” rozwijając aktywnie społeczeństwo obywatelskie, tworząc w każdej gminie Punkt Informacji Obywatelskiej. Bogata infrastruktura: gospodarcza, kulturalno – historyczna i społeczna oraz aktywność społeczności lokalnej ma niewątpliwie wpływ na rozwój regionu „Zakole Dolnej Wisły” oraz na poprawę jakości życia mieszkańców.

Cel strategiczny 3: Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły jest bogaty w produkty lokalne, charakterystyczne dla tego obszaru, związane z jego historią i tożsamością mieszkańców. Dzięki wspólnym działaniom z Zespołem Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego podjęte zostały już kroki w kierunku budowania marki lokalnej Zakola Dolnej Wisły, np. Powidła i Miody z Dolnej Wisły. LGD poprzez swoje działania zamierza przyczynić się do dalszego rozwoju i budowania marki lokalnej, która wyróżniałaby obszar Zakola Dolnej Wisły, kultywowała i rozwijała tradycje mieszkańców tego obszaru.

VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego realizowanego w ramach LSR

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” po zdiagnozowaniu najważniejszych aspektów obszaru swojego działania, zwłaszcza jego mocnych stron, które są szczególnie wiążące dla wszystkich partnerskich gmin, czyli walorów przyrodniczo-kulturowych oraz produktów lokalnych, uznała za swój główny cel strategiczny **Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru ZDW**. Liderzy, który zaangażowali się w prace nad strategią najbardziej byli zainteresowani rozwijaniem działalności w tym obszarze, ponieważ obszar „Zakola Dolnej Wisły” posiada bardzo bogate walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe, ale jednocześnie wykazuje pod tym względem wiele zaniedbań, wynikających głównie z braku środków finansowych, ale także często braku świadomości wśród samych mieszkańców wartości tego, co mają.

Po pierwszych latach działalności LGD, realizacji podejścia Leader, opartego na zasadzie partnerstwa i lokalnego zarządzania środkami, członkowie LGD utwierdzili się w przekonaniu, że wspólne i zintegrowane działania na rzecz waloryzacji i promocji zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru LGD, dają znacznie lepsze efekty niż dotychczas rozproszone działania różnych podmiotów, gmin i organizacji. Oparcie działań na zasobach przedstawicieli trzech sektorów już w pierwszym roku działalności przyczyniły się do wypromowania Zakola Dolnej Wisły jako obszaru o ciekawych walorach przyrodniczych, kulturowych i wielu ciekawych społecznych inicjatyw. Wspólne działania promocyjne przedstawicieli samorządów, lokalnych producentów i twórców, w formie stoisk promocyjnych, wydawnictw, festynów, podniosły poziom atrakcyjności obszaru w oczach mieszkańców i turystów.

Przede wszystkim działania na rzecz wsparcia i promocji produktów lokalnych i tradycyjnych poprzez kompleksowe i oddolne podejście zyskały na jakości. Na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest już wiele przykładów pokazujących, w jaki sposób można wykorzystać tradycję, historię, poczucie tożsamości do rozwoju również w aspekcie gospodarczym. Opierając się na pozytywnych przykładach wykreowania i wypromowania powideł i miodów z Doliny Dolnej Wisły, Lokalna Grupa Działania wsparła wielu lokalnych producentów poprzez **podnoszenie wartości lokalnych produktów oraz ułatwienie producentom dostępu do rynków poprzez skuteczną promocję pod wspólną „Marką Lokalną Zakole Dolnej Wisły” Zakola Dolnej Wisły**. Grupa postawiła sobie za jeden z głównych celów wsparcie producentów i promocję produktów lokalnych z Zakola Dolnej Wisły. Członkowie grupy nadal zamierzają kontynuację działań związanych z budowaniem marki lokalnej produktów, zarówno produkty kulinarne, jak i tradycyjne sadownictwo, pszczelnictwo, rękodzielnictwo, tradycyjne zawody, lokalne walory przyrodniczo-kulturowe, a także lokalną aktywność.

W trakcie prac warsztatowych nad strategią uświadomiliśmy sobie, że na bazie naszej przyrody, bogatej historii, tradycyjnych produktów, możemy zbudować lepszą przyszłość dla mieszkańców Zakola, podjąć działania na rzecz **poprawy jakości życia na obszarach ZDW**. Wykorzystanie tych zasobów przyrodniczo – kulturowych, a zarazem ogromnego potencjału ludzkiego i aktywności społecznej możemy przyczynić się do poprawy jakości życia, odczuwanej przez mieszkańców jako zadowolenie z faktu miejsca zamieszkania w Zakolu. Jakość życia analizowaliśmy ze względu na następujące wskaźniki definicyjne:

- poczucie zadowolenia z życia (satysfakcja życiowa, samorealizacja, szczęście rodzinne, jakość więzi społecznych – np. sąsiedzkich)
- jakość miejsca zamieszkania (subiektywne poczucie komfortu zamieszkania, relacje ze społecznością, stosunek do społeczności oraz obiektywne wskaźniki jakości miejsca zamieszkania – poziom hałasu, place zabaw, zieleni, chodniki, parkingi itp.)
- dostęp do wiedzy, edukacji, informacji (także pośredni – przykładowo – poprzez dostęp do Internetu)
- dostęp do instytucji organizujących czas wolny (kino, teatr, świetlica, zajęcia pozalekcyjne, zrzeszenia typu klub seniora i inne) oraz dostęp do czasu wolnego w ogóle (np. możliwość wyjazdu na wakacje, opieka nad dziećmi w czasie wolnym itp.)
- poziom izolacji komunikacyjnej (czas potrzebny na dojazd do placówek usługowych, urzędów, miejsca pracy, odległość od środków transportu publicznego, jakość dróg, korki, bezpieczeństwo ruchu)
- możliwości realizacji zainteresowań i pasji życiowych (kluby sportowe, hobbyistyczne, koła zainteresowań).

Jakość życia mieszkańców całego obszaru ZDW jest dla nas sprawą priorytetową, zwłaszcza, że wiele wskaźników wysokiej jakości życia nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości, jest to nasz temat wiodący strategii, jedno z najważniejszych wyzwań i misji działania LGD tradycyjnych jego partnerów.

VIII. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego realizowanego w ramach LSR

Innowacyjność LSR jest widoczna w kilku jej wymiarach. Forma współpracy partnerskiej – planowanie i realizowanie projektów opartych na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, wspólne poszukiwanie nowych rozwiązań jest innowacyjne dla obszaru działania LGD Zakole Dolnej Wisły.

Innowacyjny jest również charakter działań planowanych – tworzenie spójnej i zróżnicowanej oferty turystycznej oraz zintegrowanego systemu produkcji, sprzedaży i promocji produktów tradycyjnych w formie „Drogi Smaku i Tradycji” jako wspólnej wizytówki obszaru Zakola Dolnej Wisły. Nowe funkcje dla obszaru dotychczas głównie rolniczego to poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań dla rozwoju gospodarczego, rozwoju turystyki i produktów lokalnych. Planowane jest podjęcie kompleksowych działań przedstawicieli różnych sektorów i różnych branż gospodarczych w celu stworzenia innowacyjnego przedsięwzięcia, wzorowanego na doświadczenia zagranicznych partnerów, szczególnie z Włoch i Grecji, gdzie tworzy się tematyczne szlaki turystyczne związane z promowaniem lokalnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego, a w szczególności z produktem tradycyjnym. Innowacyjność tegoż przedsięwzięcia na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” polega również na nowym wykorzystaniu na cele turystyczne i promocyjne tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła ludowego, które dotychczas nie znajdowało się w żadnej zorganizowanej ofercie. Połączenie zasobów przyrody, kultury, talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowania organizacji i instytucji lokalnych, jest zupełnie nowym podejściem do rozwoju obszaru LGD.

Przedsięwzięcia służące integracji i aktywizacji społeczności lokalnej również niosą powiew świeżości. W czasach zdominowanych przez kulturę masową i globalizację powrót do tradycji, do tożsamości kulturowej, do zacieśniania relacji międzyludzkich na wsi w połączeniu z wykorzystaniem nowoczesnych środków przekazu i komunikacji, to z pewnością działania innowacyjne. Planuje się odbudowę poziomu integracji i zwiększenie poziomu zaangażowania w lokalne inicjatywy mieszkańców, zarówno tych od pokoleń zamieszkujących na terenie LGD, jak i tych, których w ostatnich latach sprowadzili się na te tereny w poszukiwaniu lepszej jakości życia w bliskości z naturą i ludźmi. Tworzenie nowoczesnych centrów aktywności i integracji społecznej poprzez stworzenie obiektów i usług społeczno-kulturalnych o wysokich standardach, ma spowodować na nowo powrót do lokalnej społeczności, zwiększenie zaangażowania w budowę „małej ojczyzny”. Takie podejście będzie promować wspólne działania przedstawicieli różnych środowisk i sektorów i próbę wiązania w kompleksowe i spójne dotychczas rozproszone działania, inicjatywy, inwestycje.

IX. Procedura wyboru projektów przez LGD w ramach działania 4.1, w tym przyjęte przez LGD kryteria lokalne wraz z opisem procedury ich zmiany

Procedura wyboru operacji w formie opisowej

Nabór i ocena wniosków oraz wybór operacji do finansowania będzie odbywać się według następującej procedury:

Etap:

1. Promocja i informacja dla beneficjentów działań wdrażanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD

Informację o możliwości składania wniosków o dofinansowanie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy finansowej w ramach działań „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi” oraz „małych projektów” zgodnie z rozporządzeniem w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznania pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 z dnia 8 lipca 2008 roku zamieszcza się na stronie internetowej LGD, w biurze LGD „Zakole Dolnej Wisły” i na tablicach ogłoszeń Urzędów Gmin obszaru LGD najpóźniej w terminie 14 dni przed rozpoczęciem naboru wniosków.

2. Nabór wniosków

Nabór wniosków o pomoc na realizację operacji prowadzony w terminie nie krótszym niż 14 dni i nie dłuższym niż 30 dni bezpośrednio w Biurze LGD.

Wnioskodawcy składają wnioski w wersji papierowej i elektronicznej bezpośrednio w biurze LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Za datę, godzinę i minutę złożenia wniosku uznaje się datę, godzinę i minutę przyjęcia wniosku przez pracownika biura LGD.

Złożenie wniosku w Biurze LGD „Zakole Dolnej Wisły” potwierdza się na jego kopii, zawierające datę, godzinę i minutę wpływu wniosku, numer ewidencyjny, opatrzone pieczęcią „Zakole Dolnej Wisły” i podpisane przez pracownika biura wyznaczonego do przyjmowania wniosków.

LGD dokonuje oceny operacji w terminie 30 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy.

3. Zawiadomienie o posiedzeniu organu decyzyjnego

W terminie nie dłuższym niż 5 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków na operacje Zarząd LGD w porozumieniu z Przewodniczącym Rady wyznacza termin, miejsce i porządek posiedzenia Rady. Biuro LGD niezwłocznie wysyła członkom Rady zawiadomienie o posiedzeniu wraz z informacją dotyczącą możliwości zapoznania się z materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Członkowie Rady powinni być zawiadomieni pisemnie, pocztą elektroniczną bądź telefonicznie. Dokumentacja może być udostępniana członkom Rady tylko w biurze LGD. Informacja o posiedzeniu Rady jest także podawana do publicznej wiadomości na stronie internetowej oraz w biurze LGD w terminie najpóźniej 3 dni przed posiedzeniem. Posiedzenie Rady nie może być wyznaczone wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia wysłania zawiadomień członkom Rady.

4. Przygotowanie materiałów na posiedzenie organu decyzyjnego

W terminie nie dłuższym niż 10 dni od dnia w którym minął termin składania wniosków o przyznanie pomocy biuro LGD sporządza karty informacyjne operacji na posiedzenie organu decyzyjnego, zawierających m.in.:

- nazwę działania
- zakres działania
- nazwę i adres wnioskodawcy
- adres wnioskodawcy
- nr identyfikacyjny wnioskodawcy
- tytuł operacji
- okres realizacji operacji
- miejsce realizacji operacji
- krótki opis operacji
  - cele operacji
  - planowane zadania dla osiągnięcia celu operacji
  - planowane rezultaty
- wnioskowana kwota pomocy
- koszt całkowity operacji
- inne dane mające istotny wpływ na ocenę wniosku

Karty informacyjne operacji zostają zatwierdzone przez Członka Zarządu LGD. Biuro przygotowuje kopie kart informacyjnych dla każdego członka organu decyzyjnego oraz karty oceny zgodności z LSR i wg lokalnych kryteriów.

5. Posiedzenie Rady i ocena zgodności operacji z LSR oraz wybór operacji do realizacji zgodnie z lokalnymi kryteriami LGD.

W terminie nie dłuższym niż 12 dni od dnia w którym minął termin składania wniosków o przyznanie pomocy odbywa się posiedzenie Rady. Na posiedzeniu Rady wnioski w formie kopii kart informacyjnych są przekazywane wszystkim członkom Rady i omawiane w kolejności odpowiadającej kolejności ich wpływu.

Członkowie Rady podpisują listę obecności, a także deklaracje poufności i bezstronności. Przewodniczący Rady powołuje komisję skrutacyjną.

Omawianie wniosku rozpoczyna się od wystąpienia przedstawiciela Zarządu prezentującego dany wniosek na podstawie karty informacyjnej.

Po prezentacji wniosku przez członka Zarządu, Rada podejmuje dyskusję nad zgodnością z LSR oraz lokalnymi kryteriami wyboru operacji, po dyskusji Rada przeprowadza następujące głosowania:

- głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR, przeprowadzane przy użyciu **„Karty oceny zgodności operacji z LSR”**,
- głosowanie w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD, przeprowadzane przy użyciu **„Karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”**

Członkowie Rady dokonują oceny zgodności z LSR przy użyciu karty weryfikacyjnej zawierającej pytania:

- Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia co najmniej jednego celów ogólnych LSR?
- Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?
- Czy operacja jest zgodna z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR?

Projekt jest zgodny z celami LSR, jeśli odpowiedź na te podstawowe pytania jest pozytywna. Następnie Rada podejmuje w formie uchwały decyzję o rekomendowaniu projektu do realizacji w ramach budżetu LGD. Decyzja będzie podejmowana przez radę zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy członków Rady.

Następnie sporządzana jest lista operacji wybranych i niewybranych i przyjmowana przez Radę w formie uchwały.

Najpóźniej na 1 dzień po posiedzeniu Przewodniczący Rady podpisuje protokół i pisma zawiadamiające beneficjentów o decyzji organu decyzyjnego.

6. Zawiadomienie o wynikach wyboru dokonanego przez Radę LGD

Nie później niż 2 dni po posiedzeniu Rady LGD informuje w formie pisemnej wnioskodawców o decyzji Rady w sprawie wyboru operacji do finansowania. W informacji podaje się:

- zgodności operacji z LSR lub jej niezgodności z podaniem przyczyny
- liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny Rady i miejscu na liście operacji
- możliwości odwołania od wyników oceny Rady poprzez złożenie wniosku o ponowne rozpatrzenie operacji do biura LGD

7. Procedura odwoławcza od decyzji Rady

Wnioskodawca w terminie 3 dni od dnia otrzymania pisma z informacją o decyzji Rady może złożyć w biurze LGD odwołanie od rozstrzygnięć Rady. W przypadku wpłynięcia odwołań pracownik biura LGD rejestruje wnioski o ponowne rozpatrzenie, zawiadamia Członka Zarządu o złożonym odwołaniu i niezwłocznie przekazuje je Przewodniczącemu Rady.

Zarząd LGD w porozumieniu z Przewodniczącym Rady zwołuje Walne Zebranie Członków oraz jednocześnie Posiedzenie Rady w terminie 7 dni od dnia złożenia odwołania w celu rozpatrzenia złożonych wniosków.

Wnioski o ponowne rozpatrzenie uchwałą Walnego Zebrania Członków przekazywane są na Posiedzenie Rady. Następuje ponowne rozpatrzenie wniosku i głosowania przy użyciu kart zgodności z LSR i wyboru według lokalnych kryteriów. Po rozpatrzeniu odwołań i głosowaniu Rada sporządza aktualizację listy wybranych i niewybranych operacji i podejmuje uchwałę w tej sprawie. Ostateczną listę operacji wybranych do finansowania sporządza się, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny zgodności wg lokalnych kryteriów LGD oraz listę projektów nie wybranych.

W terminie 30 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje LGD przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu listę wybranych i niewybranych operacji wraz ze złożonymi wnioskami o przyznanie pomocy oraz dokumentacją Rady.

**Procedura wyboru operacji
przez Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”**

Szczegółowy opis procedury w formie tabelarycznej

Etap	Czas realizacji	Osoba odpowiedzialna	Czynności	Wzory dokumentów
Promocja i informacja dla beneficjentów działań wdrażanych w ramach lokalnej strategii rozwoju	Min. 14 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem naboru wniosków	Członek Zarządu LGD	Opracowanie treści ogłoszenia do prasy lokalnej i na stronę internetową; podanie komunikatu do Urzędu Marszałkowskiego Przeprowadzenie spotkań informacyjnych z beneficjentami Uruchomienie punktu konsultacyjnego	1. Wzór podania do publicznej wiadomości ogłoszenia o konkursie
Nabór wniosku	Termin nie krótszy niż 14 dni i nie dłuższy niż 30 dni kalendarzowych	Pracownik biura LGD	Przyjęcie wniosku w wersji papierowej i elektronicznej wraz z załącznikami doręczonych osobiście do biura LGD	2. Wzór rejestru wniosków
			Potwierdzenie przyjęcia wniosku na kopii pierwszej strony wniosku /pieczęć LGD, data, godzina i minuta, nr ewidencyjny, podpis/	
			Rejestracja i nadanie numeru sprawy (wpisanie na pierwszej stronie wniosku oraz w rejestrze papierowym lub elektronicznym)	
Zawiadomienie o posiedzeniu organu decyzyjnego	Nie później niż 5 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje	Członek Zarządu LGD (ustala termin, podpisuje zawiadomienia)/pracownik biura	Przygotowanie i wysyłka zawiadomień o posiedzeniu organu decyzyjnego LGD	3. Wzór zawiadomienia o posiedzeniu organu decyzyjnego LGD
			Zamieszczenie informacji o posiedzeniu organu decyzyjnego na stronie internetowej LGD w terminie 3 dni przed posiedzeniem	4. Wzór pisma informującego o posiedzeniu organu decyzyjnego LGD

Przygotowanie materiałów na posiedzenie organu decyzyjnego	Nie później niż 10 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje	Pracownik biura LGD	Sporządzenie kart informacyjnych operacji na Posiedzenie Rady, zawierających m.in.: <ul style="list-style-type: none"> - nazwę działania - zakres działania - nazwę i adres wnioskodawcy - numer identyfikacyjny wnioskodawcy - numer/znak sprawy - tytuł operacji - okres realizacji operacji - miejsce realizacji operacji - krótki opis operacji: <ul style="list-style-type: none"> cele operacji planowane zadania dla osiągnięcia celu operacji planowane rezultaty - wnioskowaną kwotę pomocy - koszt całkowity projektu - inne dane mające istotny wpływ na ocenę wniosku 	5.Wzór karty informacyjnej operacji
			Przygotowanie kart oceny zgodności operacji z LSR oraz kart oceny wg lokalnych kryteriów LGD dla każdego członka organu decyzyjnego.	6.Wzór karty oceny zgodności z LSR wraz z instrukcją wypełniania. 7.Wzór karty oceny operacji wg lokalnych kryteriów LGD wraz z instrukcją
		Członek Zarządu	Zatwierdzenie kart informacyjnych operacji do zreferowania na spotkaniu Rady	
Posiedzenie Rady i ocena zgodności operacji z LSR oraz wybór operacji do realizacji zgodnie z kryteriami lokalnymi	Nie później niż 12 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje	Członkowie Rady	Podpisanie listy obecności	8.Wzór listy obecności
			Podpisanie deklaracji poufności i bezstronności	9.Wzór deklaracji poufności i bezstronności
		Członek Zarządu LGD/Pracownik biura	Zreferowanie karty informacyjnej operacji	
		Członkowie Rady	Głosowanie nad zgodnością operacji z LSR	

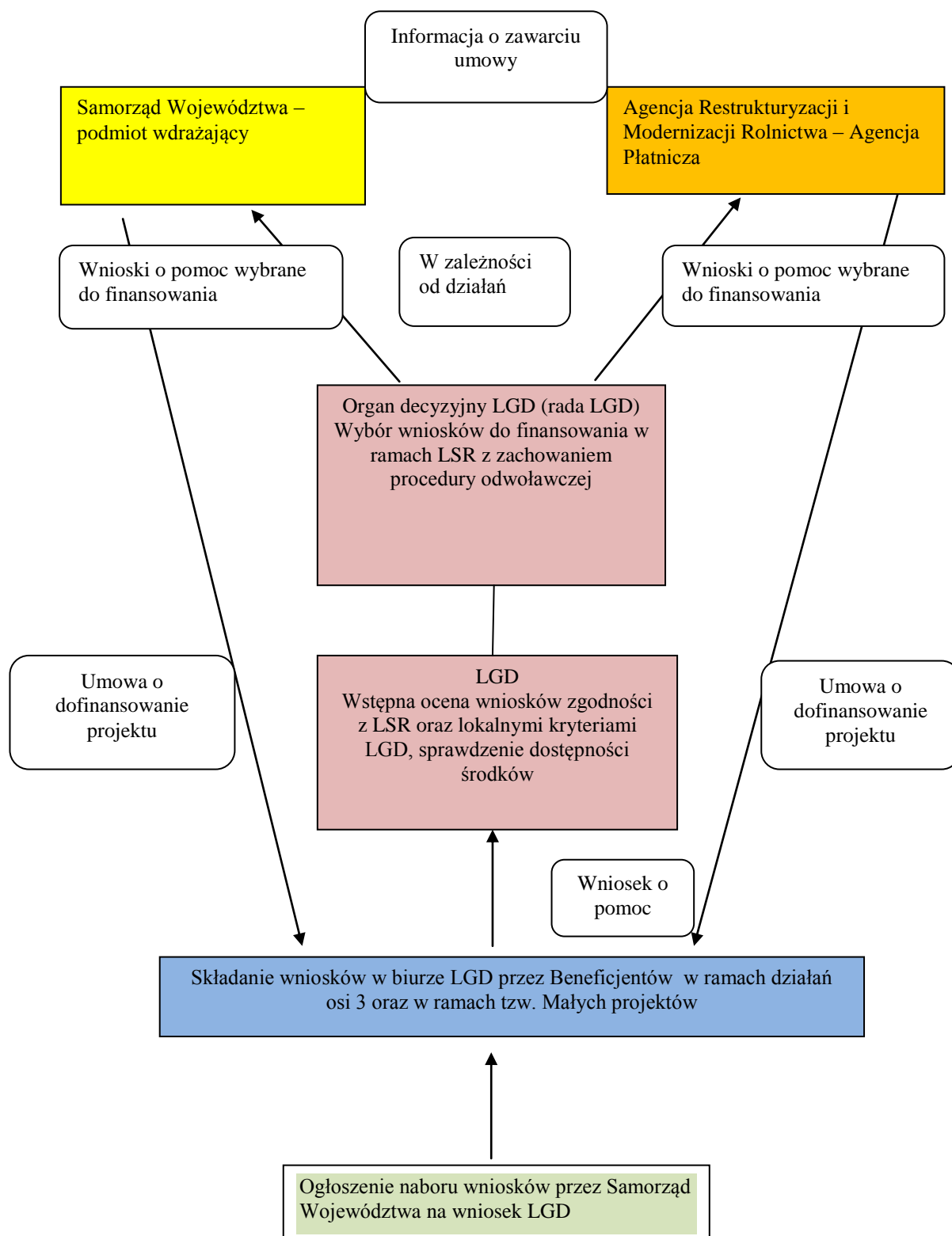
LGD Zakole Dolnej Wisły

			Dyskusja członków organu decyzyjnego nad przyjęciem operacji według punktacji za kryteria adekwatne do SWOT, interpretacyjne	
		Komisja skrutacyjna	Obliczanie wyników głosowań, kontrola quorum, sporządzanie protokołów z głosowań	
		Komisja skrutacyjna	Przygotowanie listy wybranych i niewybranych operacji do realizacji LSR	10.Projekt listy wybranych (malejąco) 11.Projekt listy niewybranych operacji (malejąco)
		Przewodniczący Rady	Podjęcie uchwały o przyjęciu listy wybranych i niewybranych operacji w głosowaniu Rady. <u>W przypadku uzyskania przez kilka wniosków tej samej liczby punktów o kolejności na liście decyduje data (godzina i minuta) złożenia wniosku. Wnioski złożone wcześniej plasują się wyżej na liście.</u>	Wzór uchwały
			Podpisanie uchwał	
Zawiadomienie o wynikach wyboru	Nie później niż 2 dni od dnia zakończenia posiedzenia Rady	Przewodniczący Rady	Podpisanie protokołu z posiedzenia	
		Pracownik biura LGD	Przygotowanie pism informujących o wynikach wyboru do wnioskodawców z informacją o: -zgodności operacji z LSR lub jej niezgodności -liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny Rady i miejscu na liście operacji -możliwości odwołania od wyników oceny Rady poprzez złożenie wniosku o ponowne rozpatrzenie wniosku do Biura LGD	Wzór pisma informującego o wynikach wyboru i możliwości odwołania
			Podpisanie pism informujących o wynikach wyboru Rozesłanie pism informujących o wynikach wyboru	
Procedura odwoławcza od decyzji Rady	Nie później niż 18 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje	Wnioskodawca	Złożenie pisemnego odwołania w terminie 3 dni od dostarczenia pisma informującego o wyniku wyboru w biurze LGD	Procedura odwoławcza- Wzór wniosku o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji
		Pracownik biura	Potwierdzenie wpływu odwołania na kopii pierwszej strony wniosku o ponowne rozpatrzenie/pieczęć LGD, data, godzina, minuta, podpis	
			Poinformowanie o złożeniu odwołania Członka Zarządu oraz niezwłoczne przekazanie odwołania przewodniczącemu organu decyzyjnego	

LGD Zakole Dolnej Wisły

		Członek Zarządu/ Przewodniczący rady	Zwołanie Walnego Zebrania członków i jednocześnie Posiedzenia Rady w terminie 7 dni od złożenia odwołania	
		Przewodniczący Walnego Zebrania	Przekazanie na mocy uchwały wniosków o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie Przewodniczącemu Rady.	15.Wzór uchwały o przekazaniu wniosków o ponowne rozpatrzenie wniosków o dofinansowanie
		Przewodniczący Rady	Zreferowanie treści odwołania	
		Członkowie Rady	Głosowanie nad przyjęciem/ odrzuceniem odwołania	Procedura odwoławcza- Wzór karty do głosowania nad przyjęciem/odrzućeniem odwołania
			Przyjęcie uchwały o aktualizacji listy operacji wybranych i niewybranych do realizacji.	Wzór uchwały o aktualizacji listy operacji wybranych i niewybranych
Zakończenie procedury	W terminie 30 dni od dnia w którym upłynął termin składania wniosków na operacje	Członek Zarządu LGD/pracownik biura LGD	Przygotowanie i przekazanie do samorządu województwa: - listy wybranych operacji, ustalając ich kolejność uzyskanych punktów w ramach oceny zgodności z LSR i lokalnych kryteriów LGD - listy niewybranych operacji, - uchwał i protokołów z posiedzeń Rady wybierającej operacje, - dokumentacji wnioskodawców.	Wzór potwierdzenia złożenia dokumentów
			Poinformowanie wnioskodawców na piśmie o: - wybraniu lub niewybraniu operacji – wskazując przyczyny - liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny zgodności wg lokalnych kryteriów LGD	Wzór pisma informującego o wybraniu lub niewybraniu oraz liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny

**Procedura wyboru operacji
przez Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”**

Lokalne kryteria wyboru operacji

1. Dla Działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	1. Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy: - mniej niż 30 tys. zł - 2 pkt. - od 30 tys. zł do 50 tys. zł – 1 pkt. - powyżej 50 tys. zł – 0 pkt.	Ze względu na ograniczenia finansowe budżetu LGD preferowane będą projekty o mniejszej wartości dofinansowania.
	2. Powierzchnia gospodarstwa, które posiada lub w którym pracuje wnioskodawca posiada powierzchnię (hektar fizyczny): - do 5,00 ha – 2 pkt. - powyżej 5 ha do 10 ha – 1 pkt. - powyżej 10 ha – 0 pkt.	Ze względu na wzrastające koszty prowadzenia działalności rolniczej (wykazane w SWOT) wiele gospodarstw małych – niskotowarowych musi różnicować swoje dochody w celu podnoszenia jakości życia. Weryfikacja na podstawie zaświadczenia z Urzędu Gminy na dzień ogłoszenia konkursu.
	3. Realizacja operacji przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów obszaru objętego strategią (maksymalnie 3 pkt.) - zasobów przyrodniczo-krajobrazowych – 1 pkt. - zasobów historyczno-kulturowych – 1 pkt. - lokalnych surowców, w tym produktów rolnych i leśnych - 1 pkt. - operacja nie przyczynia się do wykorzystania żadnego z wymienionych zasobów obszaru objętego LSR – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w mocnych stronach wykazano m.in. wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych pomieszczeń, cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły,
	4. Promocja obszaru LGD: - w realizacji operacji zakłada się wykorzystanie logotypu LGD – 3 pkt. - w realizacji operacji nie zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	5. Czas realizacji operacji: - mniej niż 12 miesięcy - 2 pkt - powyżej 12 miesięcy do 24 miesięcy – 1 pkt - powyżej 24 miesięcy – 0 pkt	Ze względu na roczny budżet LGD będzie preferować projekty krótsze, które będą się lepiej wpisywać w harmonogram LGD oraz będą skutkować szybkimi efektami.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 12	
	Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz stosowne zaświadczenia, wypisy itp.	

2. Dla Działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	1. Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy: - mniej niż 30 tys. zł - 2 pkt. - od 30 tys. zł do 50 tys. zł – 1 pkt. - powyżej 50 tys. zł – 0 pkt.	Ze względu na ograniczenia finansowe budżetu LGD preferowane będą projekty o mniejszej wartości dofinansowania.
	2. Realizacja operacji spowoduje utworzenie (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne): - 3 lub więcej miejsc pracy – 3 pkt. - 2 miejsc pracy – 2 pkt - 1 miejsca pracy – 1 pkt.	Ze względu na wzrastające koszty prowadzenia działalności rolniczej (wykazane w SWOT) wiele gospodarstw małych – niskotowarowych musi różnicować swoje dochody w celu podnoszenia jakości życia. Weryfikacja: bezpośredni zapis w wniosku lub biznesplanie (jeśli ten jest załącznikiem do wniosku).
	3. Realizacja operacji przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów obszaru objętego strategią (maksymalnie 3 pkt.) - zasobów przyrodniczo-krajobrazowych – 1 pkt. - zasobów historyczno-kulturowych – 1 pkt. - lokalnych surowców, w tym produktów rolnych i leśnych - 1 pkt. - operacja nie przyczynia się do wykorzystania żadnego z wymienionych zasobów obszaru objętego LSR – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w mocnych stronach wykazano m.in. wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych poniemieckich, cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły,
	4. Promocja obszaru LGD: - w realizacji operacji zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 2 pkt. - w realizacji operacji nie zakłada się wykorzystania logotypu LGD –0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	5. Czas realizacji operacji: - mniej niż 12 miesięcy - 2 pkt - powyżej 12 miesięcy do 24 miesięcy – 1 pkt - powyżej 24 miesięcy – 0 pkt	Ze względu na roczny budżet LGD będzie preferować projekty krótsze, które będą się lepiej wpisywać w harmonogram LGD oraz będą skutkować szybkimi efektami.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 12	
	Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz stosowne zaświadczenia	

3. Dla Działania „Odnowa i rozwój wsi”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Odnowa i rozwój wsi	1. Wnioskowana kwota pomocy wynosi: - mniej niż 200 tys. zł - 2 pkt. - od 200 tys. zł do 300 tys. zł – 1 pkt. - powyżej 300 tys. zł – 0 pkt.	Ze względu na ograniczenia finansowe budżetu LGD preferowane będą projekty o mniejszej wartości dofinansowania.
	2. Promocja obszaru LGD: - w realizacji operacji zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 2 pkt. - w realizacji operacji nie zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	3. Wnioskodawca realizował dotychczas ze środków zewnętrznych (innych niż własne): - Powyżej 3 projektów - 3 pkt - 2-3 projekty - 2 pkt - 1 projekt - 1 pkt - Żadnego projektu - 0 pkt	Ze względu na sprawne zarządzanie LSR preferuje wnioskodawców doświadczonych w obszarach, których dotyczą projekty, zapewniających sprawną i z dużym prawdopodobieństwem skuteczną realizację projektów. Weryfikacja na podstawie umowy o dofinansowanie projektu.
	4. Czas realizacji operacji - mniej niż rok - 2 pkt - od roku do 2 lat – 1 pkt - powyżej 2 lat – 0 pkt.	Ze względu na roczny budżet LGD będzie preferować projekty krótsze, które będą się lepiej wpisywać w harmonogram LGD oraz będą skutkować szybkimi efektami.
	5. Realizacja operacji przyczyni się do zwiększenia dostępu mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej – 3 pkt. Realizacja operacji nie przyczyni się do zwiększenia dostępu mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej – 0 pkt.	W analizie SWOT wskazano jako słabą stronę i poważny problem m.in. słaby dostęp mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej, niewystarczająca ilość obiektów sportowych, mała ilość i jakość placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, Zły stan techniczny obiektów placówek opieki zdrowotnej w gminach Dąbrowa Chelmińska i Pruszcz, Mała ilość przedszkoli w gminach.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 12	
	Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz stosowne zaświadczenia	

4. Dla Działania „Małe projekty”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Małe projekty	1. Wnioskowana kwota pomocy wynosi: - mniej niż 15 tys. zł - 2 pkt. - od 15 tys. zł do 20 tys. zł – 1 pkt. - powyżej 20 tys. zł – 0 pkt.	Ze względu na ograniczenia finansowe budżetu LGD preferowane będą projekty o mniejszej wartości dofinansowania.
	2. Promocja obszaru LGD: - w realizacji operacji zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 2 pkt. - w realizacji operacji nie zakłada się wykorzystania logotypu LGD – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	3. Czas realizacji operacji - mniej niż 6 miesięcy - 2 pkt - od 6 miesięcy do roku – 1 pkt - powyżej 1 roku – 0 pkt	Ze względu na roczny budżet LGD będzie preferować projekty krótsze, które będą się lepiej wpisywać w harmonogram LGD oraz będą skutkować szybkimi efektami.
	4. Status członka LGD (na dzień składania wniosku) - wnioskodawca jest członkiem LGD – 2 pkt. - wnioskodawca nie jest członkiem LGD – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach czytamy: „Niski poziom przynależności do organizacji społecznych, pozarządowych i innych form życia społeczeństwa obywatelskiego”. Poprzez nacisk na przystąpienie do LGD chcemy zredukować powyższe zjawisko.
	5. Tworzenie rozwój i promocja lokalnych produktów Zakola Dolnej Wisły - zakres operacji jest związany z procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów Zakola Dolnej Wisły – 5 pkt. - zakres operacji nie jest związany z procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów Zakola Dolnej Wisły – 0 pkt.	Ze względu na wykazane w SWOT mocne strony: Bogactwo lokalnych produktów kulinarnych, rękodzielniczych i rzemiosła, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły, preferuje się projekty służące rozwojowi lokalnych produktów Zakola Dolnej Wisły, które budują pozytywny wizerunek LGD, przyczyniają się do podtrzymywania tradycji i obyczajów oraz powodują dywersyfikację dochodów mieszkańców. Jednocześnie zauważamy w SWOT: małą ilość producentów zainteresowanych procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 12	
Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz stosowne zaświadczenia, uchwała zarządu o przyjęciu członków.		

X. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.

Budżet Lokalnej Grupy Działania dzieli się na dwie zasadnicze części – środki dla mieszkańców obszaru LGD na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju tj. działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi” oraz małe projekty, a także druga część budżetu będzie w bezpośredniej dyspozycji LGD na projekty współpracy z innymi LGD, na aktywizację mieszkańców i promocję regionu oraz na bieżącą działalność LGD.

Budżet LGD będzie naliczany według liczby mieszkańców na stałe zameldowanych na obszarze według zasady: **Liczba mieszkańców x 148 zł = 27 574 * 148,00 = 4 080 952 ,00**

*Stan liczby mieszkańców z danych GUS na dzień 31.XII.2006

4.1.Pomoc na działania odpowiadające celom osi 3 (Różnicowanie, Odnowa, Mikroprzedsiębiorstwa) oraz „małe projekty”	4.2. Projekty współpracy	4.3.1.Koszty bieżące LGD	4.3.2.Aktywizacja i nabywanie umiejętności	Razem działania
Liczba mieszkańców * 116 zł	Liczba mieszkańców * 3 zł	Maksymalnie 15% całości budżetu	Maks. na 4.3. = liczba mieszkańców * 29 zł = 4.3.2.	Liczba mieszkańców * 148 zł
3 198 584,00 zł	82 722,00 zł	612 142,00 zł	187 504,00 zł	4 080 952 ,00 zł

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

rok	Kategoria kosztu/wydatku		Działania osi 4 przeprowadzane przez LGD											
			4.1/413 – Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					4.21 – Wdrażanie projektów współpracy			4.31 - Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja			razem oś 4
			Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 4.1/413	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności	Razem 4.31	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2009	całkowite	1	0,00	0,00	1066666,67	142857,15	1209523,82	0,00	0,00	0,00	64506,00	33000,00	97506,00	1307029,82
	kwalityfikowalne	2	0,00	0,00	1066666,67	142857,15	1209523,82	0,00	0,00	0,00	64506,00	33000,00	97506,00	1307029,82
	do refundacji	3	0,00	0,00	800000,00	100000,00	900000,00	0,00	0,00	0,00	64506,00	33000,00	97506,00	997506,00
2010	całkowite	4	300000,00	0,00	0,00	283691,43	583691,43	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	744065,43
	kwalityfikowalne	5	300000,00	0,00	0,00	283691,43	583691,43	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	744065,43
	do refundacji	6	150000,00	0,00	0,00	198584,00	348584,00	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	508958,00
2011	całkowite	7	0,00	500000,00	933333,34	142857,15	1576190,49	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	1736564,49
	kwalityfikowalne	8	0,00	500000,00	933333,34	142857,15	1576190,49	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	1736564,49
	do refundacji	9	0,00	250000,00	700000,00	100000,00	1050000,00	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	1210374,00
2012	całkowite	10	800000,00	0,00	0,00	142857,15	942857,15	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	1103231,15
	kwalityfikowalne	11	400000,00	0,00	0,00	142857,15	542857,15	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	703231,15
	do refundacji	12	200000,00	0,00	0,00	100000,00	300000,00	7574,00	20000,00	27574,00	102800,00	30000,00	132800,00	460374,00
2013	całkowite	13	0,00	500000,00	0,00	142857,15	642857,15	0,00	0,00	0,00	102800,00	30000,00	132800,00	775657,15
	kwalityfikowalne	14	0,00	500000,00	0,00	142857,15	642857,15	0,00	0,00	0,00	102800,00	30000,00	132800,00	775657,15
	do refundacji	15	0,00	250000,00	0,00	100000,00	350000,00	0,00	0,00	0,00	102800,00	30000,00	132800,00	482800,00
2014	całkowite	16	300000,00	0,00	0,00	142857,15	442857,15	0,00	0,00	0,00	97800,00	20000,00	117800,00	560657,15
	Kwalityfikowalne	17	300000,00	0,00	0,00	142857,15	442857,15	0,00	0,00	0,00	97800,00	20000,00	117800,00	560657,15
	do refundacji	18	150000,00	0,00	0,00	100000,00	250000,00	0,00	0,00	0,00	97800,00	20000,00	117800,00	367800,00
2015	całkowite	19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	38636,00	14504,00	53140,00	53140,00
	kwalityfikowalne	20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	38636,00	14504,00	53140,00	53140,00
	do refundacji	21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	38636,00	14504,00	53140,00	53140,00
2009 - 2015	całkowite	22	1400000,00	1000000,00	2000000,01	997977,18	5397977,19	22722,00	60000,00	82722,00	612142,00	187504,00	799646,00	6280345,19
	kwalityfikowalne	23	1000000,00	1000000,00	2000000,01	997977,18	4997977,19	22722,00	60000,00	82722,00	612142,00	187504,00	799646,00	5880345,19
	do refundacji	24	500000,00	500000,00	1500000,00	698584,00	3198584,00	22722,00	60000,00	82722,00	612142,00	187504,00	799646,00	4080952,00

cele ogólne	przedsięwzięcia	zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięć	4.1.3 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4.1.3 - Odnowa i rozwój wsi	4.1.3 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4.1.3 - Małe projekty	Łącznie wdrażanie LSR	4.2.1 – Projekty współpracy	4.3.1 – nabywanie umiejętności i aktywizacja
Cel ogólny 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	I. ATRAKCYJNA OFERTA TURYSTYCZNA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	minimalna liczba	4	2	2	15		1	6
		wartość	200 000,00	200 000,00	200 000,00	300 000,00		41 386,00	100 000,00
Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych	II.ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKANCÓW ZAKOLA WISŁY	minimalna liczba	0	0	0	7		0	3
		wartość	0	0	0,00	70 000,00		0,00	30 000,00
	III.NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA WSI	minimalna liczba	2	4	1	10		0	2
		wartość	100000,00	1300000,00	100 000,00	200 000,00		0,00	20 000,00
Cel ogólny 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły	IV. DROGI TRADYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	minimalna liczba	6	0	6	10		1	4
		wartość	200 000,00	0	200 000,00	128 584,00		41 386,00	37 504,00
Minimalna liczba operacji w ramach LSR			12	10	9	42	73	2	15
Wartość operacji w ramach LSR ogółem			500 000,00	1 500 000,00	500 000,00	698 584,00	3 198 584,00	82 772,00	187 504,00

XI. Opis procesu przygotowania i konsultowania Lokalnej Strategii Rozwoju

Niniejszy dokument jest aktualizacją ZSROW stworzonej w 2006 roku. Podstawowym narzędziem w procesie budowy ZSROW były warsztaty planowania strategicznego. Odkonstę 7 warsztatów jednolnolnych w dniach 17.01.2006 w Kijewie Królewskim, 26.01.2006 w Dąbrowie Chełmińskiej, 16.02.2006 w Watorowie gm. Kijewo Królewskie , 23.02.2006 w Unisławiu, 28.02.2006 w Pruszczu, 10.03.2006 w Czarzu gm. Dąbrowa Chełmińska, 22.03.2006 w Przysieku.

Od poczętku dąło się zauważyć dobrą współpracę partnerską pomiędzy przedstawicielami samorządu lokalnego a sektorem społeczno-gospodarczym. Szczególnie duże zaangażowanie wykazały gminy, które wyznaczyły koordynatorów gminnych ds. Programu Leader, którzy zajęli się zarówno sprawami organizacyjnymi, jak merytorycznymi, tj. pracą nad tworzeniem ZSROW, zwłaszcza w części diagnostycznej. Od poczętku do prac dołączyli także przedstawiciele Kujawsko - Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego Oddział w Przysieku, którzy przeprowadzili cykl warsztatów ze społecznością lokalną. Efektem tych warsztatów oraz cyklu spotkań zespołu roboczego jest niniejsza strategia, która zawiera w sobie elementy wypracowane w poszczególnych grupach tematycznych, reprezentowanych przez poszczególne sektory. Za ważną dla nas zasadę uznaliśmy, by do analizy jednego tematu zaangażować różnych ludzi, o różnych punktach widzenia i różnych funkcjach, tak, aby nasze rozwiązania i pomysły były jak najbardziej twórcze i innowacyjne. Zależało nam na nowej jakości w rozwiązywaniu problemów na wsi, na wieloaspektowym spojrzeniu na dany problem.

Podobne podejście zostało zastosowane do aktualizacji dokumentu. Przeprowadzono cykl spotkań zarówno w gronie członków stowarzyszenia (wzięło udział ok. 70 osób) jak i w grupach roboczych kilkusobowych. Spotkania miały miejsce w Unisławiu (11.02.2008), w Dąbrowie Chełmińskiej (25.02.2008), w Ostromecku (5.03.2008) oraz Kijewo Królewskie (13.03.2008).

W pracach warsztatowych udział wzięli przedstawiciele reprezentujących poszczególne sektory:

✓ SEKTOR SPOŁECZNY:

- Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły,
- Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz,
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie,
- Stowarzyszenie „Pierwiosnek” z Trzebcza Szlacheckiego,
- „Klub Przyjaciół Brzozowa” (gmina Kijewo Królewskie),
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”,
- Unisławskie Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych "Światowid",
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
- Koła Gospodyń Wiejskich,

- Stowarzyszenie „Aktywna Młodzież”,
- Unisławskie Towarzystwo Historyczne,
- Towarzystwo Oświatowe "Od Nowa"

✓ **SEKTOR GOSPODARCZY** (organizacje przedsiębiorców i pracodawców, związki zawodowe, samorządy zawodowe):

- "ADRIANA - AVIATON " Spółka z o.o. w Kosowiznie

✓ **SEKTOR PUBLICZNY:**

- Kujawsko-pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie Oddział w Przysieku,
- Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego z siedzibą w Świeciu,
- Urząd Gminy w Dąbrowie Chełmińskiej,
- Urząd Gminy w Kijewie Królewskim,
- Urząd Gminy w Pruszczu,
- Urząd Gminy w Unisławiu,
- Gminne Centrum Informacji w Pruszczu,
- Biuro Porad Obywatelskich w Kijewie Królewskim,
- Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu.

Członkowie Stowarzyszenia pracowali nad założeniami do LSR w sposób aktywny przy wsparciu animatora partnerstw lokalnych. Głównym zadaniem grupy było opracowanie diagnozy obszaru za pomocą analizy SWOT, zdiagnozowanie problemów oraz określenie celów strategicznych LSR. Następnie w 4 grupach tematycznych liderzy opracowywali cele szczegółowe i rodzaje przedsięwzięć potrzebne do osiągnięcia celów i wizji rozwoju.

Porównując sytuację obszaru LGD sprzed 2 lat i zmiany, jakie zaszły w gospodarce, w społeczności lokalnej, dostrzegamy potrzebę aktualizacji strategii co dwa lata poprzez aktualizację danych oraz przegląd celów szczegółowych i planowanych przedsięwzięć. Za aktualizację strategii odpowiedzialna będzie Rada i Zarząd LGD.

XII. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju będzie wdrażana po podpisaniu umowy z Samorządem Województwa przez władze lokalnej grupy po pozytywnej weryfikacji w konkursie na wybór lokalnych grup działania województwa wielkopolskiego. Grupa planuje szeroką kampanię informacyjną i szkoleniową z zakresu działań Osi 3 PROW oraz wsparcia eksperckiego dla beneficjentów, co przyczyni się do zainteresowania beneficjentów celami strategii LGD i planowania projektów zgodnych z LSR.

Stowarzyszenie w szczególności Zarząd i Biuro, będzie dbało o to, by proces wdrażania LSR odbywał się z jak najszerszym udziałem partnerów i całej społeczności lokalnej. Temu celowi służyć będzie przede wszystkim zasada pełnej jawności działania LGD, która w szczególności będzie dotyczyć polityki informacyjnej prowadzonej w sposób zapewniający szerokie upowszechnienie informacji na temat LGD i realizowanych przez nią działań. Przewiduje się w tym zakresie wykorzystanie różnych wzajemnie dopełniających się środków i metod komunikacji społecznej, w szczególności poprzez:

- internet (strona internetowa LGD oraz strony członków LGD)
- materiały promocyjne (ulotki, foldery, plakaty)
- prezentacje na łamach prasy i w TV
- prezentacje LSR na sesjach Rad Gmin i zebraniach wiejskich
- tablice ogłoszeń
- okólniki (kurendy) gminne
- imprezy dla mieszkańców promujące działalność LGD.

Podczas procedury wdrażania LSR będzie prowadzony monitoring wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania LSR na rozwój obszaru. Wyniki monitoringu w postaci raportów półrocznych będą przedstawiane Radzie LGD i będą podstawą do aktualizacji LSR. Decyzja o aktualizacji zostanie podjęta na wspólnym posiedzeniu Zarządu i Rady. W tym celu zostanie powołany zespół składający się z reprezentantów Zarządu i Rady oraz innych członków LGD, który wypracuje harmonogram aktualizacji LSR. Informacja o zamiarze aktualizacji zostanie skonsultowana z Samorządem Województwa, z którym zostanie podpisana umowa na wdrażanie LSR. pozytywna opinia SW będzie podstawą do rozpoczęcia procesu konsultacji społecznych. Planuje się aktualizację LSR poprzez przeprowadzenie warsztatów z udziałem mieszkańców i dokonanie weryfikacji realizowanych przedsięwzięć. W sytuacji, gdy zmiany będą znaczące, analizie poddane zostaną jeszcze cele szczegółowe LSR. Za aktualizację LSR odpowiadać będzie zespół ekspertów powołany i nadzorowany przez Zarząd LGD.

Wszelkie informacje o postępach z realizacji LSR, aktualizacji LSR będą przekazywane członkom LGD na Walnych Zebraniach oraz opinii społecznej poprzez stronę internetową i lokalne media oraz spotkania z

mieszkańcami. Najistotniejszą sprawą będzie informowanie mieszkańców o możliwości pozyskania środków na projekty w ramach LSR. Planuje się od 2009 roku szeroką kampanię szkoleniową, w szczególności skierowaną do potencjalnych beneficjentów działań: „Odnowa i rozwój wsi”, „Małe projekty”, „Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. LGD Zakole planuje kampanię szkoleniową finansowaną ze środków zewnętrznych, konferencję inauguracyjną oraz wystawianie stoisk promocyjnych na imprezach plenerowych w poszczególnych gminach (np. na Święcie Gminy, Dożynkach). W czasie tych imprez będą kolportowane materiały promocyjne i informacyjne.

Harmonogram wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły

lp.	Nazwa działania	2009				2010				2011				2012				2013				2014				2015			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej																												
2	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw																												
3	Odnowa i rozwój wsi																												
4	Małe projekty																												

XIII. Zasady i sposób dokonywania oceny własnej

Działalność każdego partnerstwa powinna być na bieżąco monitorowana i poddawana autoewaluacji (samoocenie) w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działania. Bardzo ważne jest powracanie do celów wspólnego działania założonych na początku budowania grupy partnerskiej i uświadamianie sobie wspólnych wartości. Dzięki temu w większym stopniu grupa będzie realizować potrzeby społeczności i obszaru, dla rozwoju którego działa. Wspólne działanie trzech sektorów jest dużą szansą na realizację zasad zrównoważonego rozwoju lokalnego. Środki finansowe pozyskiwane wspólnymi siłami przez najważniejszych aktorów życia społecznego danego obszaru mogą przyspieszyć rozwój gospodarczy i wpłynąć na ogólną poprawę jakości życia danej społeczności lokalnej.

Lokalna Grupa Działania prowadzi i zamierza kontynuować proces ewaluacji, tj. oceny zarówno wydolności organizacyjnej LGD, jak i poszczególnych projektów przez nią realizowanych.

Ewaluacja w szczególności dotyczy przyjętej przez grupę strategii, ponieważ konieczne jest monitorowanie i ocenianie postępów realizacji strategii, przyjętych rozwiązań (działań) oraz osiągania określonych celów. Ewaluacje przeprowadza się w celu ustalenia efektywności pomocy strukturalnej Wspólnoty oraz w celu oszacowania jej oddziaływania w odniesieniu do celów, a także analizy wpływu na specyficzne problemy strukturalne.

Monitorowanie prowadzone przez organizację odnosi się do procesu systematycznego zbierania i analizowania danych ilościowych i jakościowych danych na temat projektu w aspekcie finansowym i rzeczowym, w celu zgodności działania z założonymi celami. Dotyczy to głównie monitorowania harmonogramu i budżetu projektów. Ewaluacja idzie dalej – jest oceną jakości podejmowanych działań, mocnych i słabych stron działania.

Są różne rodzaje i narzędzia ewaluacji. Grupa planuje przede wszystkim proces samoewaluacji w celu systematycznego podnoszenia jakości swoich działań i usług.

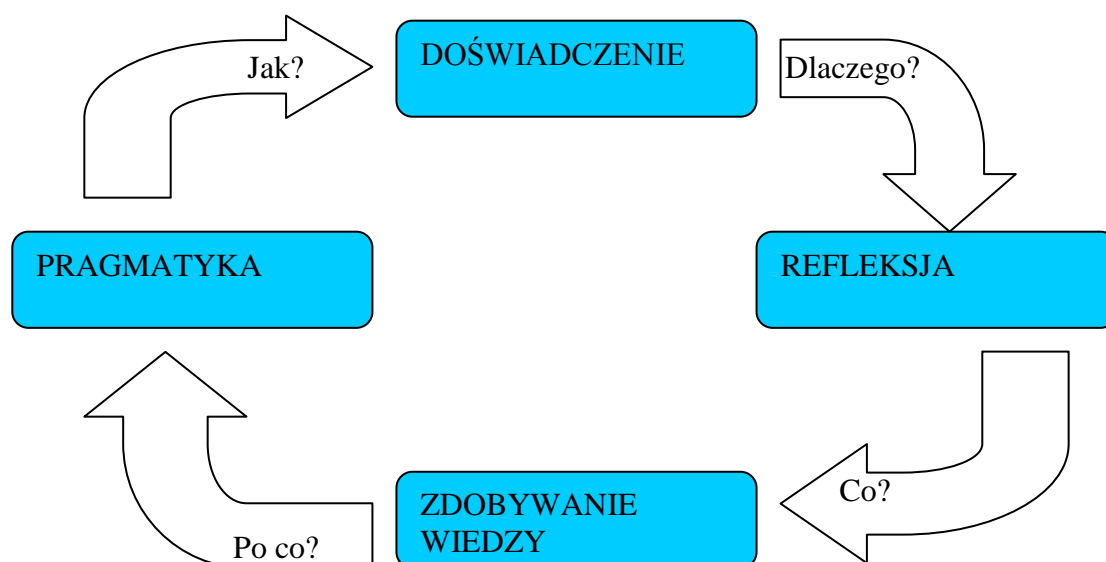
Ewaluacja jest dla LGD:

- Użyteczna do badania potrzeb beneficjentów;
- Narzędziem wspomagającym proces podejmowania decyzji;
- Użyteczna w celu podnoszenia skuteczności i użyteczności podejmowanych działań;
- Użyteczna do oceny słabych i mocnych stron projektu;
- Sygnałem pojawiających się problemów;
- Użyteczna przy określaniu zgodności rezultatów projektów z założonymi celami.

Ewaluacja jest ważnym elementem organizacji uczącej się a taką organizacją jest LGD jako młoda organizacja, poszukująca wciąż nowych rozwiązań do skutecznego działania. Organizacja ucząca się jest „organizacją wykorzystującą ludzkie zaangażowanie i możliwości uczenia się na wszystkich ich szczeblach” (P.M. Senge: *Piąta dyscyplina. Teoria i praktyka organizacji uczących się.*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2000, str. 17.) Celem takiej organizacji jest zapewnienie rozwoju wszystkim pracownikom, niezależnie od zajmowanego przez nich stanowiska. Każda osoba pracująca w organizacji uczącej się jest ekspertem.

Peter Senge, znawca w sprawach związanych z organizacją uczącą się, zaproponował model uczenia się organizacji w oparciu o dokonania naukowe Davida Kolba.

Rysunek: Cykl Kolba.

Żeby się nauczyć – zdobywać wiedzę umożliwiającą podejmowanie w krótszym czasie lepszych jakościowo decyzji - dana jednostka musi przejść wszystkie cztery fazy cyklu. Można go rozpocząć w dowolnym punkcie. Są osoby, które preferują najpierw zapoznanie się z teorią (faza zdobywania wiedzy), później zastanawiają się nad jej użytecznością (pragmatyka), następnie stosują ją w praktyce (doświadczenie) i wyciągają wnioski (refleksja). Podobna sytuacja ma miejsce w uczeniu się organizacji.

Ważnym narzędziem uczenia się organizacji jest proces autoewaluacji, która przyczynia się do:

- Potwierdzenia słuszności ustalonych wcześniej działań (np. potwierdzenie dobrze określonego problemu, dobrze zdefiniowanego celu, itp.);

- Sprawniejszego planowania dotyczącego min. wprowadzenia nowych rodzajów usług, zwiększenia zatrudnienia w okresach wzmożonej aktywności, określenie z wyprzedzeniem trudności mogących mieć niekorzystny wpływ na jakość usług, itp.;
- Zidentyfikowania i poprawienia podejrzewanych błędów;
- Optymalnego wykorzystania środków: czasu pracy, umiejętności ludzkich, lokalu, sprzętu i pieniędzy;
- Informowania pracowników organizacji i ochotników o oczekujących ich zadaniach;
- Motywowania pracowników poprzez włączenie w proces autoewaluacji oraz uświadomienie im, jaki wpływ na odbiorców mają ich działania i jakie są efekty ich pracy.

W LGD Zakole Dolnej Wisły planuje się prowadzenie autoewaluacji głównie za pomocą analizy SWOT. Analiza otoczenia zewnętrznego i możliwości organizacyjnych stanowi wyjściowy punkt do wyboru strategii działania. Pozwala uzmysłowić członkom grupy, jakie są realne możliwości organizacji i na jakie trudności może napotkać w działaniu. Zbadaniu należy poddać sytuację wewnątrz organizacji, jak i czynniki oddziałujące z zewnątrz.

Matryca służąca przeprowadzeniu analizy SWOT LGD

	Cechy POZYTYWNE	Cechy NEGATYWNE
Czynniki WEWNĘTRZNE	Mocne strony: <ul style="list-style-type: none"> • Jakie są zalety Twojej/Otwojej organizacji? Co robisz dobrze? • Rozważ odpowiedzi na powyższe pytania z Twojego punktu widzenia oraz z punktu widzenia innych osób zaangażowanych w Partnerstwo. • Nie bądź skromny, bądź realistyczny. • Jeżeli będziesz miał z tym trudności – wypisz najpierw Twoją/Otwoją organizację/Partnerstwo cechy charakterystyczne – niektóre z tych cech będą z pewnością silnymi stronami. Przykład: mocną stroną może być zgrani i lubiący ze sobą pracować zespół.	Słabe strony: <ul style="list-style-type: none"> • Co jest robione niedobrze? Co może być usprawnione? • Rozważ odpowiedzi na powyższe pytania z Twojego punktu widzenia oraz z punktu widzenia innych osób zaangażowanych w Partnerstwo. • Bądź realistyczny i stań twarzą w twarz z faktami (nawet nieprzyjemnie dla Ciebie brzmiącymi). Przykład: słabą stroną może być brak właściwej koordynacji działań podejmowanych przez członków Partnerstwa.
Czynniki ZEWNĘTRZNE Szanse:	Szanse: <ul style="list-style-type: none"> • Gdzie są pola największych szans dla Ciebie/Otwojej organizacji/Partnerstwa? Jakie są ciekawe trendy w otoczeniu? • Szanse, które możesz wykorzystać, mogą pochodzić z szans: <ul style="list-style-type: none"> – stworzonych przez technologię i rynek zarówno w skali mikro, jak i makro; – stworzonych przez politykę gospodarczą i finansową rządu, które dotyczą dziedziny, w której działasz; – wynikających ze struktury rynku pracy, struktury społeczeństwa, zmian w stylu życia społeczeństwa, wzorów społecznych, lokalnych wydarzeń itd. Przykład: szansą, którą można wykorzystać, jest zainteresowanie lokalnych mediów pracami Partnerstwa.	Zagrożenia: <ul style="list-style-type: none"> • Jakie przeszkody napotykas? Czy zmieniają się wymagania dotyczące twojej pracy, produktu, usługi? • To, co w pewnych sytuacjach jest szansą, w innych może być zagrożeniem (patrz wyżej). Przykład: Zagrożeniem może być zmiana władz lokalnych po wyborach.

LGD stosuje także do samoewaluacji kwestionariusze pomocnicze:

Działanie 1	
Cel autoewaluacji	Zbadanie jakości Partnerstwa oraz jego udoskonalenie w kierunku lepszego planowania i realizacji Projektu
Autoewaluacja może być wykorzystana do	<ul style="list-style-type: none"> • zbadania efektywności podziału zadań między partnerów; • zbadania skuteczności przyjętych procedur określających zasady współpracy między partnerami; • oceny jakości współpracy partnerów; • diagnozy roli poszczególnych partnerów oraz zgodności realizowanych ról z przyjętymi założeniami; • oszacowania możliwości oraz ograniczeń w trakcie planowania, realizacji i koordynacji projektu; • zbadania skuteczności zarządzania i koordynowania pracy Partnerstwa; • oceny potencjału Partnerstwa.

Działanie 2	
Cel autoewaluacji	Ocena skuteczności i wydajności strategii oraz zaplanowanie ewentualnych działań naprawczych, wspomagających osiąganie postępów w realizacji celów strategii.
Autoewaluacja może być wykorzystana do	<ul style="list-style-type: none"> • zbadania, w jakim stopniu podejmowane działania przyczyniają się do osiągnięcia założonych celów projektu; • zbadania postępów w realizacji projektu oraz identyfikowania ewentualnych zagrożeń dla osiągnięcia celów projektu; • refleksji nad tym, czy jakiś inny typ działań mógłby być bardziej skuteczny dla osiągnięcia założonych celów; • diagnozy, czy realizowane działania prowadzone są w optymalny sposób, tzn. czy koszty działań (finansowe, czasowe) równoważą płynące z nich korzyści; • zbadania zgodności realizowanych działań z oczekiwaniami i potrzebami odbiorców.

Działanie 3	
Cel autoewaluacji	Ocena skuteczności wdrażanych strategii we włączaniu rezultatów projektu do głównego nurtu
Autoewaluacja może być wykorzystana do	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikowania przeszkód w realizacji procesu – w celu podjęcia ewentualnych działań naprawczych; • identyfikowania najskuteczniejszych strategii i najlepszych praktyk we włączaniu rezultatów projektu do głównego nurtu polityki; • ustalania poziomu trwałości rezultatów projektu; • zbadania postępów realizacji prac przy procesie mainstreamingu i podjęcia ewentualnych działań naprawczych; • zbadania odbioru podejmowanych działań przez decydentów odpowiedzialnych za wprowadzanie zmian w swoich instytucjach i organizacjach.

Ewaluacja własna LGD będzie prowadzona przez zespół ekspertów powołany przez Zarząd LGD spośród jej członków i pracowników.

XIV. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR

Przy opracowaniu niniejszego rozdziału uwzględniono m.in. następujące dokumenty:

1. Narodowa Strategia Spójności na lata 2007–2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007 r.
2. Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2006 r., Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r.
3. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007 – 2020, Załącznik do Uchwały Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 r.
4. Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020), Warszawa, czerwiec 2005 r., Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 czerwca 2005 r.
5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013
6. Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013
7. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013
8. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013
9. Program Ochrony Środowiska Województwa Kujawsko – Pomorskiego
10. Strategia rozwoju powiatu chełmińskiego
11. Strategia rozwoju powiatu świeckiego
12. Strategia rozwoju powiatu bydgoskiego
13. Strategia rozwoju gminy Dąbrowa Chełmińska
14. Strategia rozwoju gminy Kijewo Królewskie
15. Strategia rozwoju gminy Pruszcz
16. Strategia rozwoju gminy Unisław

Analizę spójności LSR Zakola Dolnej Wisły rozpoczniemy od najogólniejszego dokumentu planistycznego dla Polski na lata 2007-13, czyli Narodowej Strategii Spójności. NSS to dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w

ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–13. Celem strategicznym NSS jest *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej*. Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych. Celami horyzontalnymi NSS są:

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz **rozbudowa mechanizmów partnerstwa,**
2. **Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,**
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski,
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług,
5. **Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej,**
6. **Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.**

Cele wytyczone w LSR są w pełni spójne z politykami horyzontalnymi NSS, zwłaszcza celu pierwszego, który wskazuje na wartość partnerstwa, który wzmacnia instytucje publiczne. LGD ma charakter partnerstwa trójsektorowego i jego głównym założeniem jest poszukiwanie nowych rozwiązań rozwojowych dla regionów w oparciu o wspólne zasoby sektora publicznego (w tym głównie samorządu lokalnego), społecznego i gospodarczego.

Drugi cel NSS mówi o budowaniu kapitału społecznego i zwiększenia spójności społecznej. Koresponduje on z 2 celem strategicznym LSR, czyli zwiększeniem poziomu integracji społeczności lokalnej. Ponadto zakłada się tutaj rozwój dostępu do usług społecznych i zaspakajaniu potrzeb społecznych mieszkańców, to z pewnością zwiększy spójność społeczną obszaru LGD.

Najbardziej znaczące w kontekście LSR dla Zakola Dolnej Wisły jest cel 5, ponieważ porusza kwestię zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Jest to istota podejścia Leader wdrażanego przez LGD Zakole. Szósty cel horyzontalny NSS wprost odnosi się do rozwoju obszarów wiejskich, a więc jest w pełni zbieżny ze wszystkimi celami LSR i wizją rozwoju LGD.

Przyjęte w LSR cele strategiczne są zbieżne zarówno z oczekiwaniami mieszkańców poszczególnych gmin jak i strategiami poziomu województwa, powiatu i gminy. Przy opisywaniu spójności będziemy opierać się głównie na strategii rozwoju województwa, ponieważ przywoływanie zapisów we wszystkich ww. dokumentach zajęłoby zbyt wiele miejsca a przecież wszystkie strategie niższego rzędu z założenia muszą być spójne ze strategią „wyższą”.

Rozpocniemy od najogólniejszego zapisu, który przyświeca całościowej realizacji LSR i sensowi powołania LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Jest to zapis w strategii rozwoju województwa: **„Jednym z priorytetów rozwoju województwa jest zagospodarowanie i gospodarcze wykorzystanie doliny Wisły”** (obszar Wisły

przepływający przez woj. kujawsko-pomorskie nazywany jest powszechnie doliną „dolnej” Wisły). W strategii czytamy, że obszar doliny Wisły „stanowi ok. 11% powierzchni województwa i koncentruje ok. połowy jego ludności oraz zdecydowaną większość zainwestowania (w tym sieć infrastruktury znaczenia wojewódzkiego i krajowego); wytwarza też dominującą część PKB województwa”. Równomierny rozwój tego obszaru wpływał będzie na rozwój całego województwa. Poniżej przeanalizujemy 3 strategiczne cele LSR pod kątem zgodności z ww. strategiami i wpływu na rozwój regionu.

Cel strategiczny 1 – Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru Zakole Dolnej Wisły

Tematyka wykorzystania walorów turystycznych obecna jest we większości wymienianych na wstępie opracowaniach planistycznych. Strategia wojewódzka mówi m.in. „ważną dziedziną rozwoju gospodarki województwa, obecnie wykorzystywaną tylko w niewielkim stopniu i mającą znaczenie perspektywy rozwoju będzie turystyka”. Podobnie jednym z kierunków rozwoju powiatu chełmińskiego jest „powiat atrakcyjny turystycznie”. Wymienia się tu „dobrą koordynację promocji walorów turystycznych”, „rozwiniętą bazę turystyczną” oraz „odrestaurowanie zabytków”. Z kolei w strategii rozwoju gminy Dąbrowa Chełmińska, że jednym z celów rozwoju jest „atrakcyjna turystycznie gmina”, co ma być osiągnięte poprzez „wykorzystanie walorów rekreacyjno-turystycznych” oraz „rozwój zaplecza dla turystyki”.

Cel strategiczny 2 – Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych

Ten cel przewiduje stworzenie warunków do zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz rozwój tożsamości społeczności wiejskiej wokół zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru. I również ten cel doskonale wpisuje się w strategię regionalną. Jeśli chodzi o strategię wojewódzką to mamy tu określenie: dążenia do poprawy warunków życia ludności, zwłaszcza na wsi poprzez stworzenie lepszej jakości usług bytowych, dobrych warunków mieszkaniowych.

W dziale „Aktywizacja obszarów wiejskich” czytamy o „podnoszeniu poziomu wykształcenia mieszkańców”. Przekłada się to na zapis w LSR: „zwiększenie dostępności do edukacji i kultury”. W dziale „Przewidywane zmiany w sferze społecznej” napotykamy na zapis „podjęte zostaną działania zmierzające do wykształcenia struktur społeczeństwa obywatelskiego i samoorganizacji społecznej” (w ZSROW „budowa społeczeństwa obywatelskiego” i „zwiększenie koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi organizacjami, instytucjami i firmami działającymi na obszarze LGD wokół wspólnych działań na rzecz trwałego rozwoju społeczności lokalnej”).

Cel strategiczny 3 – Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

W zakres powyższego celu wchodzi wsparcie dla produktów tradycyjnych typu powidła, nalewki itp. oraz dla rękodzielnictwa i rzemiosła ludowego. Pojęcie produktu tradycyjnego jest pojęciem dość nowym w naszym kraju i zdecydowanie wąskim. Dlatego też trudno znaleźć je sformułowane *expressis verbis* w strategii województwa. Występuję jednak w wojewódzkiej strategii rozwoju turystyki jako jedno z zadań: „kreowanie i

promocja produktów markowych”. Ale produkty te wchodzić przecież w zakres pojęcia ochrony dziedzictwa kulturowego a tego już w strategiach nie brakuje. W strategii wojewódzkiej czytamy: „nasze dziedzictwo, będące źródłem pamięci społecznej, odnoszące się nie tylko do kultury i ochrony szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, będzie w województwie kujawsko-pomorskim traktowane na równi z innymi ważnymi zagadnieniami społecznymi i gospodarczymi”. Dalej „wspierane będą działania kultywujące tradycje decydujące o regionalnej odrębności i indywidualności. Kontynuowane będą działania służące dokumentacji folkloru i ochrony ginących zawodów”.

Spójność Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły” z dokumentami strategicznymi

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020	Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020)	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności)	Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
Cel 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	I. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły	<p>Priorytetowy obszar działań 1: Rozwój nowoczesnej gospodarki Działania 1.3 Promocja rozwoju turystyki</p> <p>Priorytetowy obszar działań 2: Działanie 2.5 Promocja dziedzictwa kulturowego Działanie 2.6 Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego</p>	<p>Cel 1 - Wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej Priorytet 1.4. Rozbudowa infrastruktury technicznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p>	<p>Cel szczegółowy 2: Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej</p> <p>Cel szczegółowy 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz sektora usług</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 2: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>

<p>Cel 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych</p>	<p>II. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły</p> <p>III. Nowoczesna infrastruktura społeczna wsi</p>	<p>Priorytetowy obszar działań 2: Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju sieci osadniczej Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego</p> <p>Priorytetowy obszar działań 3: Rozwój zasobów ludzkich Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego Działanie 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą Działanie 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności</p>	<p>Cel 1 - Wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów</p> <p>Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej Priorytet 1.4. Rozbudowa infrastruktury technicznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p>	<p>Cel szczegółowy 3: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 2: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Priorytet 4: Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>
--	--	--	---	---	--

<p>Cel 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>IV. Drogi tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Priorytetowy obszar działań 1: Rozwój nowoczesnej gospodarki Działanie 1.1 Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji</p> <p>Działanie 1.2 Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki</p> <p>Priorytetowy obszar działań 2: Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego</p> <p>Priorytetowy obszar działań 3: Rozwój zasobów ludzkich Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności</p>	<p>Cel 1 - Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p> <p>Cel 3 - Wzmocnienie przetwórstwa rolno-spożywczego w kierunku poprawy jakości i bezpieczeństwa żywności Priorytet 3.1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych Priorytet 3.2. Wspieranie wyrobu produktów tradycyjnych i regionalnych</p>	<p>Cel szczegółowy 2; Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej</p> <p>Cel szczegółowy 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz sektora usług</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 3: Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>
--	---	--	---	---	---

Komplementarność Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły w strategiach rozwoju gmin

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chelmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	I. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły	<p>Cel 1 Gmina atrakcyjna dla inwestorów Zadanie 1.1 Infrastruktura zabezpieczająca potrzeby gminy i terenów sąsiednich. Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.2 Podniesienie estetyki gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p> <p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p> <p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>Cel 1 Rozwinięta infrastruktura techniczna Zadanie 1.1 Dobre drogi</p> <p>Cel 3 Dobrze rozwinięte i efektywne rolnictwo Zadanie 3.2 Różnicowanie produkcji rolnej (roślinnej i zwierzęcej) Zadanie 3.3 Dobrze rozwinięte firmy przetwórstwa rolno-spożywczego</p> <p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.1 Opracowanie i aktualizacja materiałów promocyjnych</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.1. Rozwój wysokiej jakości usług na rzecz społeczności lokalnej w zakresie edukacji, kultury, sportu, rekreacji, opieki medycznej Cel operacyjny 1.3. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy. Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdywersyfikowanej gospodarki Cel szczegółowy: Tworzenie warunków dla wzrostu aktywności gospodarczej Cel szczegółowy: tworzenie warunków dla rozwoju agrobiznesu</p>

			<p>Zadanie 5.2 Organizacja imprez lokalnych i ponadlokalnych</p> <p>Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach</p> <p>Zadanie 5.5 Współpraca na poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p> <p>Cel 6 Bezpieczna Gmina</p> <p>Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>	<p>standardu życia mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz</p> <p>Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego</p> <p>Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem</p> <p>Cel strategiczny 4: Rozwój ekologiczny Gminy Pruszcz</p> <p>Cel operacyjny 4.2. Rozwijanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii</p> <p>Cel operacyjny 4.3. Rozwijanie edukacji ekologicznej i środowiskowej</p>	<p>Cel szczegółowy: Wsparcie rozwoju otoczenia biznesu</p> <p>Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław</p> <p>Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia</p> <p>Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy,</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego</p> <p>Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych</p> <p>Cel strategiczny 4: Racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz dbałość o walory architektoniczne, moralistyczne i krajobrazowe</p> <p>Cel szczegółowy: Kształtowanie elementów przestrzennych identyfikacji miejsca i tożsamości Gminy</p>
--	--	--	---	---	---

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chelmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych	II. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły	<p>Cel 1 Gmina atrakcyjna dla inwestorów Zadanie 1.1 Infrastruktura zabezpieczająca potrzeby gminy i terenów sąsiednich.</p> <p>Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.2 Podniesienie estetyki gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p> <p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p>	<p>Cel 1 Rozwinięta infrastruktura techniczna Zadanie 1.1 Dobre drogi</p> <p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.2 Organizacja imprez lokalnych i ponadlokalnych Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach Zadanie 5.5 Współpraca na poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.1. Rozwój wysokiej jakości usług na rzecz społeczności lokalnej w zakresie edukacji, kultury, sportu, rekreacji, opieki medycznej Cel operacyjny 1.3. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa standardu życia mieszkańców Cel operacyjny 2.1. Poprawa jakości i rozwój infrastruktury</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy: Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdywersyfikowanej gospodarki Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia</p>
	III. Nowoczesna infrastruktura społeczna wsi	<p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>Cel 6 Bezpieczna Gmina Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>		

				<p>technicznej Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem Cel operacyjny 3. 4. Rozwój systemu informacji, promocji i doradztwa dla przedsiębiorstw, rolników i osób odchodzących z rolnictwa</p> <p>Cel strategiczny 4: Rozwój ekologiczny Gminy Pruszcz Cel operacyjny 4.2. Rozwijanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii</p>	<p>Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy,</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych</p> <p>Cel strategiczny 4: Racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz dbałość o walory architektoniczne, moralistyczne i krajobrazowe Cel szczegółowy: Kształtowanie elementów przestrzennych identyfikacji miejsca i tożsamości gminy</p>
--	--	--	--	---	--

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły	IV. Drogi tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły	<p>Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p> <p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p> <p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>Cel 3 Dobrze rozwinięte i efektywne rolnictwo Zadanie 3.2 Różnicowanie produkcji rolnej (roślinnej i zwierzęcej)</p> <p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.1 Opracowanie i aktualizacja materiałów promocyjnych Zadanie 5.2 Organizacja imprez lokalnych i ponadlokalnych Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach Zadanie 5.5 Współpraca na</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa standardu życia mieszkańców Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy: Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdywersyfikowanej gospodarki Cel szczegółowy: Tworzenie warunków dla wzrostu aktywności gospodarczej</p>

			<p>poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p> <p>Cel 6 Bezpieczna Gmina Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>	<p>Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego</p> <p>Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem</p> <p>Cel operacyjny 3. 4. Rozwój systemu informacji, promocji i doradztwa dla przedsiębiorstw, rolników i osób odchodzących z rolnictwa</p>	<p>Cel szczegółowy: tworzenie warunków dla rozwoju agrobiznesu</p> <p>Cel szczegółowy: Wspieranie rozwoju otoczenia biznesu</p> <p>Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław</p> <p>Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia</p> <p>Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego</p> <p>Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych</p>
--	--	--	---	--	--

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013	Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013	Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka” na lata 2007-2013	Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2007-2013
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	I. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły	<p>Oś priorytetowa 3. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 3.3. Rozwój infrastruktury kultury</p> <p>Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki Działanie 6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze Działanie 6.2 Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych</p>	<p>Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie</p> <p>Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji</p> <p>Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług</p>	<p>Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym</p>	<p>Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym</p>

			<p>edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty</p> <p>9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego</p> <p>9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich</p>		
<p>2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych</p>	<p>II. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły</p> <p>III. Nowoczesna infrastruktura społeczna wsi</p>	<p>Oś priorytetowa 3. Rozwój infrastruktury społecznej</p> <p>Działanie 3.1. Rozwój infrastruktury edukacyjnej</p> <p>Działanie 3.3. Rozwój infrastruktury kultury</p> <p>Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki</p> <p>Działanie 6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze</p>	<p>Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty</p> <p>Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie</p> <p>Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich</p> <p>Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie</p> <p>Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet VII Promocja integracji społecznej</p> <p>Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji</p> <p>Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach</p> <p>9.1 Wyrównywanie szans</p>	<p>Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym</p> <p>Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski</p>	<p>Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe</p> <p>Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym</p> <p>Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym</p>

LGD Zakole Dolnej Wisły

			<p>edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty</p> <p>9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich</p>		
<p>3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>IV. Drogi tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Oś priorytetowa 5. Wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw Działanie 5.5. Promocja i rozwój markowych produktów</p> <p>Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki Działanie 6.2 Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych</p>	<p>Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie</p> <p>Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty</p> <p>9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich</p>	<p>Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym</p>	<p>Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym</p>

XV. Planowane działania/przedsięwzięcia realizowane przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze LSR

Lokalna Grupa Działania planuje realizować projekty:

1. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, w szczególności działania:

Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich

Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Działanie 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Działanie 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

2. Funduszu dla Organizacji Pozarządowych z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i EOG w zakresie:

- Renowacja, modernizacja i adaptacja obiektów historycznych wraz z ich otoczeniem dla celów kulturalnych i społecznych (np. centra kulturalne, muzea, galerie, młodzieżowe domy kultury, strefy rekreacji i edukacji dla dzieci i młodzieży),
- zachowanie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz atrakcji turystycznych związanych z regionalnymi tradycjami
- wspieranie turystyki ekologicznej,

3. Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, w zakresie specjalistycznego poradnictwa obywatelskiego i prawnego dla mieszkańców.

4. Fundacja J&S PRO BONO POLONIAE w zakresie propagowania lokalnej kultury Zakola Dolnej Wisły wśród dzieci i młodzieży.

LGD Zakole Dolnej Wisły będzie aplikować o inne środki na działania i przedsięwzięcia przyczyniające się do realizacji założonych w LSR celów z dostępnych źródeł finansowania dla organizacji pozarządowych.

Aby zabezpieczyć się przed ewentualnym zagrożeniem jakim jest **nakładanie się pomocy finansowej** uzyskanej w ramach PROW i innych programów Stowarzyszenie wdroży m. in. następujące działania:

- tworzenie wydzielonych kont bankowych (lub subkont) do obsługi każdego programu,
- umieszczanie na rachunkach, fakturach i innych dowodach księgowych potwierdzających poniesione koszty informacji o źródle finansowania; w przypadku gdy dany koszt będzie współfinansowany z różnych źródeł – przy każdym źródle podawana będzie kwota finansowana z danego programu,
- każdy program będzie miał wyznaczonego kierownika projektu, odpowiedzialnego za prawidłowe wydatkowanie środków programu,
- wynagrodzenia pracowników, na które składają się ułamkowo różne programy, realizowane będą w postaci przelewów z głównego rachunku bankowego, a następnie refundowane we właściwych proporcjach z rachunków wydzielonych dla poszczególnych programów na rachunek główny; wynagrodzenia pracowników zatrudnionych wyłącznie przy jednym programie realizowane są w postaci przelewów bezpośrednio z rachunku wydzielonego dla tego programu.

- każdy z pracowników będzie wynagradzany wg szczegółowej Karty Pracy zawierającej rozpisany godzinowo czas pracy

XVI. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru zwanego Zakole Dolnej Wisły obejmującego obszar 4 gmin położonych na styku 3 powiatów: bydgoskiego, chełmińskiego i świeckiego, wpłynie na rozwój tego regionu. Każdy z określonych celów strategicznych odnosi się do problemów zasygnalizowanych przez mieszkańców obszaru. Jeśli zgodnie z założeniami cele te zostaną osiągnięte, to z pewnością wpłynie to znacząco na rozwój regionu i poprawę jakości życia na terenach wiejskich.

Cel 1. Turystyka należy do najsłabiej wykorzystanych walorów rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”, dlatego też kładziemy na nią szczególny nacisk, ponieważ walory turystyczne obecne są praktycznie na każdym kroku: stare grodziska, zespoły pałacowo-parkowe, kompleksy leśne itd.

Szereg działań zaprojektowanych z LSR zmierza do wykreowania oferty turystycznej Zakola w formach dostępnych dla różnych odbiorców, turystyki: weekendowej, rodzinnej, indywidualnej. Wypełniona zostanie swoista luka między wypromowanymi już atrakcjami Borów Tucholskich a rejonem jezior pojezierza brodnickiego i dobrzyńskiego oraz turystyki miejskiej Torunia i Bydgoszczy. Coraz więcej gmin leżących w Dolinie Dolnej Wisły zaczyna ożywiać swoje atrakcje turystyczne. Realizacja LSR wpłynie, więc, na utworzenie kompleksowej oferty turystycznej Doliny Dolnej Wisły od Bydgoszczy na południu do Gniewu i Nowego na północy.

Rozwój turystyki musi iść równolegle z ochroną i zachowaniem dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, skąd ważne działania prośrodowiskowe. LGD będzie wspierać w ramach swojego budżetu zarówno rolników, przedsiębiorców, instytucje oraz organizacje, które będą podejmowały inicjatywy ekologiczne.

Rozwój turystyki na obszarze „Zakola” stanowić będzie o rozwoju gospodarczym regionu. Wzrośnie dochód i stopa życiowa mieszkańców oraz dochód gmin. Duża ilość miejsc pracy przy obsłudze turystycznej przyczyni się do dywersyfikacji w gospodarstwach rolnych i zmiany kwalifikacji zawodowych grupy mieszkańców.

Cel 2. Aktywność mieszkańców LGD w zakresie samoorganizacji, podejmowania inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych jest na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” na słabym poziomie, w związku z tym Grupa dąży do wzrostu aktywności społeczności lokalnej.

Zwiększenie poziomu zorganizowania społeczności lokalnej oraz wzrost integracji społecznej zaowocują w dalszej perspektywie rozwojem społeczeństwa obywatelskiego, świadomego swoich praw i lepiej radzącego sobie z pojawiającymi się problemami społecznymi. Samoorganizacja w struktury prawne i poprawa świadomości społecznej pozwoli zwiększyć dostęp mieszkańców do środków pomocowych Unii Europejskiej, funduszy i fundacji działających w kraju na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Społeczność lokalna tj. organizacje pozarządowe, oraz lokalne firmy otrzymując dofinansowanie z UE poprawią i rozwiną infrastrukturę społeczną i techniczną na obszarze LGD, zaspokajając potrzeby kulturalne i społeczne mieszkańców.

Osiągnięcie tego celu strategicznego spowoduje odczuwalną poprawę życia mieszkańców, wdrożenie właściwego wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych obszaru a co za tym idzie również podniesienie jego atrakcyjności na zewnątrz.

Cel 3. Na obszarze, na którym działa stowarzyszenie rozwija się wytwarzanie produktów lokalnych i regionalnych, które są wyjątkowe ze względu na swoją historię i tradycję.

Produkty te są wytwarzane na małą skalę i w małych ilościach. Ze względu na swój niepowtarzalny smak oraz sposób, w jaki powstają cieszą się coraz większą popularnością zwłaszcza wśród konsumentów. Dlatego też umiejętne wykorzystanie i promowanie produktów lokalnych i tradycyjnych pozwoli na zwiększenie dochodowości gospodarstw domowych na wsi. Prawie przy każdym gospodarstwie są drzewa owocowe, których owoce, wykorzystywane dotychczas na własne potrzeby, można przerobić przy zachowaniu odpowiednich technik na produkty tradycyjne (np. Powidła Śliwkowe z Doliny Dolnej Wisły, zarejestrowane w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako produkt tradycyjny). Wystarczy tylko odpowiednio wypromować markę i stworzyć kanały dystrybucji, co umożliwi mieszkańcom ZDW zarobkowanie. Skoordinowanie tych działań na całym terenie LGD pozwoli wpłynąć na rozwój gospodarczy oraz atrakcyjność regionu, szczególnie na terenach o małej aktywności gospodarczej, jednocześnie zapobiegnie wyludnieniu się tychże obszarów.

Zainteresowanie produktami tradycyjnymi będzie miało też wymiar – nieekonomiczny, jednocześnie wpływając na rozwój świadomości kulturowej mieszkańców, którzy niekiedy zapomnieli już o bogactwie kulturowym ziem, na których mieszkają.

XV. Informacja o załącznikach.

1. Listy obecności z warsztatów strategicznych
2. Lista członków LGD